

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB-360/2017. számú ügyben
(Előzmény szám: AJB-986/2016.)**

Előadó: dr. Bene Beáta

Az eljárás megindítása

A felsőoktatási felvételi eljárásról szóló 423/2012. (XII. 29.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Felvételi Kr.) 23. § (3) bekezdés a) pontja alapján 2020-tól alapképzésre, osztatlan képzésre – a törvényben foglalt egyéb feltételek mellett – *az a jelentkező vehető fel, aki legalább B2 szintű, általános nyelvi, komplex nyelvvizsgálóval vagy azszal egyenértékű okirattal rendelkezik.* A gimnázium, illetve részben a szakközépiskola¹ feladata a felsőfokú iskolai tanulmányokra való felkészítés. Mindkét középiskolai típusban az idegen nyelv tanulására vonatkozó szabályokat a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet (a továbbiakban: NAT) I.2.1. és a II. 3.2. pontjai határozzák meg, így *a középiskolákban az érettségi idejére biztosítani kell az első idegen nyelv legalább B1 szintű elsajátítását.* A középiskolákban második idegen nyelvként szabad választás szerint oktathatók a különböző idegen nyelvek.

Figyelemmel a fenti jogszabályok módosítása, a kialakult jogi helyzet nyomán felmerült a tanulók oktatáshoz, hozzáférhető felsőoktatáshoz való jogával összefüggő visszásság gyanúja, az Ajbt. 18. § (4) bekezdése alapján hivatalból átfogó vizsgálatot indítottam. Vizsgálatom során azt tekintettem át, hogy a 2020-ban végző, nem emelt szintű idegen nyelvi képzésben résztvevő gimnáziumi és szakközépiskolai, szakgimnáziumi tanulókat az iskolájuk milyen feltételek mellett készíti fel az új felsőoktatási bementi feltételnek való megfelelésre. *Vizsgálatom nem terjedt ki az emelt szintű idegen nyelvi (a nyelvi előkészítő évfolyamok, a két tanítási nyelvű oktatási forma, illetve az emelt szintű idegen nyelvi képzések) képzésekre, a rájuk vonatkozó eltérő idegen nyelv tanítására való szabályok miatt.*

A vizsgálat eredményes lefolytatása érdekében az Ajbt. 21. § (1) bekezdés b) pontja és (2) bekezdése alapján tájékoztatást kértem a jelentésemben meghatározott szempontok szerint² kiválasztott gimnáziumok, szakközépiskolák vezetőitől. *A válaszaik ismeretében megkereséssel fordultam a köznevelésért felelős államtitkárhoz, a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ³ (a továbbiakban: KLIK) elnökéhez, az Oktatási Hivatal elnökéhez, a Könyvtárellátó Nonprofit Kft. (a továbbiakban: KELLO) ügyvezető igazgatójához, valamint részletes tájékoztatást kértem a Nyelvtudásért Országos Nyelvoktatási és Nyelvvizsgáztatási Szakmai Egyesületének (a továbbiakban: Nyelvtudásért Egyesület) elnökétől a tárgykörben folytatott kutatási eredményéről.*

Az érintett alapvető jogok és elvek

- a jogállamiság elve és a jogbiztonság követelménye: *„Magyarország független demokratikus jogállam.”* [Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés]
- az oktatáshoz való jog, felsőoktatáshoz való hozzáférhetőség: *„Minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez. Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja.”* [Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdés];
- az esélyegyenlőséghez való jog: *„Magyarország az esélyegyenlőség és a társadalmi felzárkózás megvalósulását külön intézkedésekkel segíti.”* [Alaptörvény XV. cikk (4) bekezdés];
- a gyermek megfelelő védelemhez és gondoskodáshoz való joga: *„Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz. A szülők kötelesek kiskorú gyermekükről gondoskodni. E kötelezettség magában foglalja gyermekük taníttatását.”* [Alaptörvény XVI. cikk (1), (3) bekezdés].

¹ A jelentés a szakközépiskolát, mint iskolatípust a vizsgálat megindításának időpontjában (2016. január 25.) hatályos megnevezésként használja. Az iskola típusának megnevezése 2017 szeptemberétől szakgimnáziumra változott.

² A megkeresett iskolák kiválasztása során tekintettel voltam arra, hogy valamennyi típusú, fenntartási formájú intézmény, valamint az ország valamennyi régiója képviseltetve legyen. Az iskolák pontos nevét a jelentés azért nem tünteti fel, mert a tapasztalatok és a megállapítások szempontjából ennek nem volt jelentősége.

³ 2017. január 1-jétől Klebelsberg Központ

Az alkalmazott jogszabályok

- a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény (a továbbiakban: Nkt.);
- a nemzeti köznevelés tankönyvellátásáról 2013. évi CCXXXII. törvény (a továbbiakban: Tkt.);
- az érettségi vizsga vizsgaszabályzatának kiadásáról szóló 100/1997. (VI. 13.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Érettségi Kr.);
- az idegennyelv-tudást igazoló államilag elismert nyelvvizsgáztatásról és a külföldön kiállított, idegennyelv-tudást igazoló nyelvvizsga-bizonyítványok Magyarországon történő honosításáról szóló 137/2008. (V. 16.) Korm. rendelet (Nyelvvizsga Kr.)
- a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Nat.);
- a felsőoktatási felvételi eljárásról szóló 423/2012. (XII. 29.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Felvételi Kr.);
- a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet (a továbbiakban: 20/2012. EMMI rendelet);
- a kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről szóló 51/2012. (XII. 21.) EMMI rendelet (a továbbiakban: Kerettanterv r.).

A megállapított tényállás

I. A megkeresett gimnáziumok és szakközépiskolák vezetőinek válaszai

1. Az iskolák által tanított nyelvi óraszámok és csoportlétszámok

1.1 Az állami fenntartású, fővárosi 4 és 6 évfolyamos képzést nyújtó gimnáziumban két hat évfolyamos és két négy évfolyamos gimnáziumi osztály van. A 6 évfolyamos osztályokban szintfelmérést követően osztályonként két-két csoportra bontva az első két évben csak angol nyelvet tanulnak a diákok heti 3,5 – 4 órában, majd az angol nyelvet a 12. év végéig 3-4 heti óraszámokban tanulják. A 9. évfolyamtól kezdődően az egyik osztályban franciát tanulnak második idegen nyelvként heti 3 órában. A másik osztálynak a 9. évfolyamtól kezdődően a négy évfolyamos két másik gimnáziumi osztály tanulóival közösen 3-3 heti órással második idegen nyelvként francia, latin, olasz, orosz, kezdő és haladó német nyelv választására van lehetősége. Az angol nyelvet a négy évfolyamos osztályok tanulói 3-3,5-4 heti órással tanulják szintfelmérést követően osztályonként két-két csoportba osztva. A szintfelmérések eredményeként, illetve az egyes nyelvek nagyobb népszerűsége miatt előfordul, hogy 20-24 fős csoport alakul. A nagy osztálylétszámok miatt az arányos elosztás esetén is jellemzőek a 16-18 fős csoportok.

1.2 Az állami fenntartású vidéki (dél-alföldi) 4 és 8 évfolyamos képzést nyújtó gimnáziumban a tanulók felkészülését anyanyelvi lektori rendszer, UNESCO önkéntesek, testvériskola kapcsolatok segítik, külföldi tanulmányutakon vehetnek részt, ösztöndíjakra pályázhatnak, illetve tehetséggondozó versenyeken indulhatnak. Fakultatív nyelvtanulási és vizsgázást lehetőséget biztosítanak harmadik idegen nyelv választása esetén. Az iskola vizsgaközpont is, így tanulók iskolapolgári jogon emelt és középszintű érettségit, ECDL vizsgát követően ECDL bizonyítványt szerezhetnek, valamint nemzetközi német nyelvvizsgát (DSD I és II) tehetnek.

A 8 évfolyamos képzésben *kiemelt cél a magas színvonalú idegen nyelvi képzés*, ezért már az 5. évfolyamtól kezdve két idegen nyelvet tanítanak *csoportbontásban, modern pedagógiai módszerekkel és eszközökkel*. Első idegen nyelvként németet vagy angolt oktatnak csoportbontásban, heti 3-3-3-3-4-4-4-4 órással, második idegen nyelvként heti 2-2-2-2-3-3-3-3 órással angolt vagy németet. Harmadik idegen nyelvként latint, spanyolt, oroszot tanulhatnak a diákok.

A 4 évfolyamos képzés keretében speciális és emelt óraszámú nyelvi osztályok is működnek. Emelt óraszámú angol és német nyelvi tanulmányi területen haladó szinten heti 7-6-7-6 órással oktatják az első nyelvet, míg a második (német, spanyol, latin, orosz) nyelvet évfolyamonként heti 3 órában biztosítják.

Ettől eltérően alakul a gazdálkodási gimnáziumi tanulmányi terület első nyelvként oktatott idegen nyelvi óraszám, amelyet évfolyamonként heti 5 órában tanítják. A gimnázium többi tanulmányi területén így a természettudományos, a humán tantervű képzéseknél és az informatikai tanulmányi területnél első idegen nyelvként az angolt tanítják évfolyamonként heti 3-3 órában. A csoportok létszáma változó: 10-26 között mozog általában, de vannak 30 fő feletti csoportok is. Az évfolyamszinten bontott csoportokban vegyesen foglalnak helyet a különböző osztályok tanulói, akiket tudásszintjük alapján soroltak be.

1.3 Az *állami fenntartású vidéki (dél-dunántúli) 4 évfolyamos és Arany János Tebetséggondozó Programos (a továbbiakban: AJTP) képzést nyújtó gimnázium* által tanított első idegen nyelvet, az angolt 10-20 fős csoportokban tanítják. A nagyobb létszámok az AJTP-s és a speciális nyelvi osztályokban vannak, ahol pedig különösen fontos lenne a kisebb létszám a felzárkóztatás, illetve a még magasabb szint elérése céljából. Második idegen nyelvként német, olasz, spanyol, francia és orosz nyelvet választhatnak a tanulók. A 2015/2016-os tanévben német, olasz és spanyol nyelvi csoportok működtek, francia jelenleg nincs. Oroszt szakköri formában, hetente egy alkalommal tanulnak a gyerekek. Olasz és spanyol nyelvet 4 éven keresztül heti 3 órában tanulnak, a csoportlétszámok 10-14, illetve 11-15 fő, 5 olasz és 4 spanyol nyelvi csoport működik. Teljesen kezdők.

A német nyelv esetében árnyaltabb a kép, 4 évfolyamon működik német speciális tagozat (C osztályok), heti 6-6-5-5-ös óraszám, 14-14-16-12 fő csoportlétszámok mellett. Itt a kimeneti követelmény a B2-es nyelvi szint elérése a 12. évfolyam végére. Az angol nyelvi speciális csoportok (C osztályok másik fele) választás alapján második idegen nyelvként németet tanulnak 17 fős csoport létszámmal, évfolyamonkénti heti 4-4-4-3 tanórán. Német nyelvből az alap heti 3 óraszám mellett a 11. és a 12. évfolyamon faktos csoport működik heti 2 órában, amely az egész évfolyamról gyűjti össze a tanulókat, a létszám 8 fő (középhaladó), illetve 5 fő (haladó).

1.4 Az *állami felsőoktatási intézmény által fenntartott fővárosi 8 évfolyamos és nyelvi előkészítő osztállyal induló 6 évfolyamos oktatást nyújtó gimnáziumban* az első idegen nyelvet, az angolt csoportbontással tanítják 5 évfolyamtól, egy csoportba 16-18 tanuló tartozik, heti 4 órában tanítják az idegen nyelvet. A 1+6 évfolyamos gimnáziumban az előkészítő évben 16 idegen nyelvi órájuk van egy héten a tanulóknak, 7-9. évfolyamon heti 5, míg 10-12 évfolyamon heti 4 óra van. A második idegen nyelvet (német, francia, orosz) a fentiekkel azonos csoport létszámok mellett 9-12 évfolyamon 4-5-5-4 órában tanítják.

1.5 Az *állami felsőoktatási intézmény által fenntartott fővárosi 4 és 6 évfolyamos oktatást nyújtó gimnáziumban* a 6 évfolyamos általános tantervű osztályokban 7. osztálytól hat éven keresztül 4-4-3-4-3-3 heti óraszám mellett első idegen nyelvként az angolt tanítják tudásszint szerinti 16-16 fős csoportbontásban. A tanulást a tanulók szabadon választott szakkörrel egészíthetik ki. Második idegen nyelvet a 9. évfolyamtól hasonló feltételek mellett szervezve 4-4-3-3- heti óraszámossal oktatják. A 4 évfolyamos osztályokban az első idegen nyelvet négy tudásszintre bontva, a két osztályból kialakított ún. sávokban tanítják, 16-fős csoportokban heti 3-4-3-3 heti óraszámossal. A második idegen nyelv tanítása kezdő szintről indul heti 4-3-3-3 heti óraszámában. Mindkét képzési formában résztvevő diákoknak rendelkezésre állnak szakkörök és igény szerint a 11-12 évfolyamon fakultáció 2-2 órában.

1.6 Az *állami felsőoktatási intézmény által fenntartott vidéki (kelet-magyarországi) 4 és 8 évfolyamos oktatást nyújtó gimnáziumban* mindkét gimnáziumi típusban első idegen nyelvként angolt, németet, franciát oktatnak 13-16 fő között változó csoport létszámok mellett. Az egyes évfolyamokon az összes osztálynak egy időpontba szervezik meg az idegen nyelvi órákat, valamint a nyolc évfolyamos gimnáziumi osztályokban az 5. évfolyamtól választható +2 tehetséggondozó foglalkozás idegen nyelvből. A 8 évfolyamos képzés, illetve a 4 évfolyamos képzés heti óraszámjai a 9. évfolyamtól az alábbiak szerint alakul évfolyamonként: 3-4-4-4-4-3-3. Eltérő a nyelvi tagozatos 4 évfolyamos képzés óraszámja, ahol a 9. évfolyamtól 6-7-7-5 heti óraszámokkal tanítanak idegen nyelvet. Az igazgató utalt arra, hogy a 11. évfolyam végén letett előrehozott érettségi vizsgák után nyelvi csoportok szűnhetnek meg.

Második idegen nyelvként a tanulók angol, német, francia, olasz és orosz között választhatnak, e nyelvek heti óraszámuk kilencediktől 4-4-3-3 bontásban alakul.

1.7 Az *egyházi fenntartású fővárosi 8 és 4 évfolyamos képzést nyújtó gimnáziumban* minden nyelvórát csoportbontásban tanítanak. A csoportlétszámok 8 és 18 fő közöttiek, 5-8. évfolyamig angol, vagy német nyelvet tanulnak diákjaik heti három órában, hetedikétől latint is heti 3 órában. A 9. évfolyamtól az általános tantervű és a természettudományos osztályban heti 3-3 órában történik az idegen nyelvek oktatása. Az emelt szintű nyelvi osztályban az első idegen nyelvet heti 6, a másodikat heti 3 órában tanulják a 9. és a 10. évfolyamon, 11-től pedig a második nyelv óraszámuk nő 6-ra és az első csökken 3-ra. 9-12. évfolyamokon angol, német, olasz, spanyol, francia, illetve fakultáció keretében latint tanítanak. Első nyelvként legtöbbször az angolt választják, kevesebben a német nyelvet. A többi nyelv második idegen nyelvként szerepel. Az emelt szintű nyelvi osztályokba járó diákok 70-80%-a 10. évfolyam végén előrehozott érettségi vizsgát tesz az első idegen nyelvből középszinten, de sokan emelt szinten. Aki ekkor nem, az a 11. év végén tesz előrehozott érettségit idegen nyelvből. A 11. évfolyam végén számos olyan diák is tesz középszintű érettségit, aki az idegen nyelvet alapóraszámában tanulja. A 11. évfolyamtól kezdve elsősorban angol és német nyelvből lehetőségük van a diákoknak emelt szintű érettségi felkészítést választani. Ezzel azok élnek, akik alap óraszámában tanulják a nyelveket, de a továbbtanulásukhoz kell, illetve, aki szeretné, hogy ilyen módon szerezzék meg a nyelvvizsgát.

1.8 Az *egyházi fenntartású, vidéki (alföldi) 6 és 4 évfolyamos képzést nyújtó gimnáziumban* mindkét képzési formában választható az emelt szintű matematika-informatika, biológia-kémia, angol nyelv és általános tagozat. A négyosztályos képzési formában emelt szintű német nyelvi csoportot is lehet választani. Az emelt szintű nyelvi csoportokban heti 6 órában, az első idegen nyelvet tanulóknak heti 4 órában és a második idegen nyelvet tanulóknak heti 3 órában biztosítják a nyelvtanulást. Első nyelvként angol vagy német nyelvet lehet választani, második idegen nyelvként angol, német, spanyol, francia és orosz nyelv tanulására van lehetőség. Évfolyamonként csoportbontásban tanítják a nyelveket, az átlag létszám angol nyelvből 14 fő, német nyelvből 13 fő, francia nyelvből 10 fő, spanyol nyelvből 18 fő és orosz nyelvből 11 fő. Angol nyelvet 36 csoportban 500 diák (átlagléttség 14 fő, első és második idegen nyelvként), német nyelvet 26 csoportban 341 diák (átlagléttség 13 fő), spanyol nyelvet 4 csoportban 71 fő, francia nyelvet 4 csoportban 40 fő és orosz nyelvet 2 csoportban 21 fő tanul.

1.9 Az *állami fenntartású fővárosi szakközépiskola* jelenlegi 9-11. évfolyamán az ágazati szakképzés kerettantervei, a végzős évfolyamon a szakmai alapozó oktatás kerettantervei szerinti oktatás folyik. Emellett 1/9 - 3/11 évfolyamon szakiskolai képzés is van. Oktatott idegen nyelvek: *angol és német*, franciát, orosz az alacsony érdeklődés miatt csak *szakköri formában* tanítanak. A jogszabály értelmében *a tanulók a szakközépiskolai évfolyamon egy idegen nyelvet tanulnak, ami kötelezően az a nyelv, amit általános iskolai tanulmányaik alatt megkezdtek.* Ez alól csak akkor tesz kivételt iskola, ha a tanuló nem az általuk kínált idegen nyelvet tanulta korábban. A felzárkózáshoz ilyen esetben *korrepetálási lehetőséget* biztosítanak. Második idegen nyelvválasztására szakköri keretekben van lehetőség.

Az idegen nyelv oktatása alapóraszám mellett csoportbontásban történik, a csoportok létszáma 12-17 fő között van. Jellemzően a német nyelvi csoportok az alacsonyabb létszámúak. Az iskola a nyelvtanulás elősegítése céljából a kerettantervi alapóraszámhoz az utolsó két évfolyamon további 1-1 órát biztosít a szabadon tervezhető órakeret terhére.

A középiskolai tanulók kb. 18%-a küzd valamilyen tanulási nehézséggel, bár ezek egy része a matematikai készségek alacsony szintjében nyilvánul meg, ennek ellenére szinte minden tanuló szakvéleményében olvasható, hogy szövegértési nehézségek is vannak a háttérben. Ez a körülmény nem kedvez az idegen nyelvi fejlődésnek. Az idegen nyelvből gyengén álló tanulók a hét 4 napján a tanulószobai foglalkozások keretében vehetik igénybe idegen nyelvi szakos tanárok segítségét. A 11-12. (13.) évfolyamon a tanulóknak lehetőségük van emelt szintű oktatásra jelentkezni. Ugyanakkor tanulóik többsége a szakmai tárgyakat, és a szakmához kapcsolódó közismereti tárgyakat (pl. biológia) részesíti előnyben a választáskor.

1.10 Az alapítványi fenntartású vidéki, észak-magyarországi középiskola oktatási szerkezete két képzési szakaszból áll. Az orientációs szakasz a 7-10., illetve 9-10. évfolyamok képzési formáit foglalja magába, erre épül a specializációs szakasz, mely során a 11-12. évfolyamos diákok az általuk választott emelt szintű tantárgyi felkészítések alapján új osztályokba kerülnek (reál illetve humán gimnáziumi osztályok). A 10. évfolyam utáni szétválás az iskola oktatási struktúrájának különleges eleme, ez alól kivétel a két tanítási nyelvű gimnáziumi képzés, ahol a tanulók az iskolában töltött 5 év alatt végig ugyanabban az osztályközösségben tanulnak.

A hat évfolyamos gimnáziumi képzés első 4 éve (7-10. évfolyam) a közismereti tantárgyak oktatásán belül a dinamikus nyelvoktatásra, a tanulók informatikai képzésére, valamint a természettudományi tantárgyak oktatására helyezi a hangsúlyt. A kisgimnáziumi képzésben tanuló diákok az első idegen nyelvet (angol vagy német) a 7-8. évfolyamon heti 6 órában, a 9-10. évfolyamon heti 5 órában tanulják. A választott második idegen (német, angol, francia, olasz vagy spanyol) nyelvet a 9. évfolyamon kezdő szinten kezdik el tanulni, és a 9-10. évfolyamon heti 3 órában tanulják. A négy éves gimnáziumi képzés keretében jelenleg biológia-kémia, matematika-informatika és nyelvi tagozatos négy évfolyamos gimnáziumi képzés működik. A nyelvi tagozatos gimnáziumi osztályban az első idegen nyelv (angol vagy német) oktatása heti 5 órában, a második idegen nyelv oktatása (német, angol, francia, olasz vagy spanyol) szintén heti 5 órában történik. A biológia-kémia és a matematika-informatika tagozaton az első és a második idegen nyelvek oktatására fordítható óraszám alacsonyabb, heti 3-3 óra.

A nyelvi előkészítő évfolyammal induló osztályokban az előkészítő éven az első idegen nyelv angol vagy német, óraszámáa heti 13 óra. A második nyelvet (német, angol, francia, spanyol vagy olasz) pedig heti 5 órában tanulják az előkészítő éven tanulóik. A 9-10. évfolyamon az első idegen nyelv heti óraszámáa 5, a második idegen nyelv 3. Azok a tanulók, akik tanulmányaikat nyelvi előkészítő osztályban kezdik meg iskolánkban, a 11-12. évfolyamon az első idegen nyelvet heti 3, a második idegen nyelvet heti 5 órában tanulják. A két tanítási nyelvű képzés nyelve az angol. Az előkészítő éven a tanulók heti 18 órában tanulják az angol nyelvet. A 9-12. évfolyamon az angol célnyelv óraszámáa heti 5. A második idegen nyelv elsajátítását (német, francia, spanyol vagy olasz) szintén az előkészítő évben kezdik a tanulók, heti 5 órában, a 9-10. évfolyamon ez az óraszám heti 3-ra csökken.

Az orientációs szakaszra épülő specializációs szakaszban a tanulók a kért közép, illetve emelt szintű érettségi felkészítő nyelvi csoportokban, saját választásuk szerint heti 3, illetve 5 órában tanulják mind az első, mind a második idegen nyelvet. Kivételnek számítanak azok a tanulók, akik az orientációs szakaszt nyelvi előkészítő képzésben végezték el, ők a már leírtaknak megfelelően az első idegen nyelvet heti 3, míg a második idegen nyelvet heti 5 órában tanulják.

1.11 Az egyházi fenntartású vidéki (közép-dunántúli) 6-4 évfolyamos képzést nyújtó középiskola gimnáziumi tanulmányi területén az első nyelvet (angolt, vagy németet) évfolyamonként heti 5-5-4-4-4-3 óraszámában tanítják, azzal a kiegészítéssel, hogy ha a 11. évfolyamon, aki már a 10. évfolyam végére az első nyelvből középfokú nyelvvizsgát tesz, délelőtti órában tanulhatja a másik nyelvet, vagy tovább tanulhatja első nyelvet felsőfokú szintig. Az idegen nyelvet *sávosan* oktatják tudásszint alapján bontott csoportokban. A második nyelvet 7-8. évfolyamon igény szerint délután, míg a többi évfolyamon heti 4 órában, továbbá 11-12. évfolyamon harmadik nyelvet heti 3 órában tanítanak, illetve 9-10. évfolyamon délután igény szerint.

1.12 Az állami fenntartású észak-dunántúli középiskola két tanítási nyelvű képzésének és a nyelvi előkészítő osztályának 9. évfolyamán heti 18 órában tanítanak idegen nyelvet, míg a többi évfolyam heti óraszámáa jellemzően 5 órát tesz ki, kivétel a CAD-CAM informatikus két tanítási nyelvű képzés, ahol a 10, 11, 13. évfolyamon heti 6 óra a nyelvi órák száma. Az iskola vezetője megjegyezte, hogy a szakgimnáziumra való áttérés a *nyelvi óraszámokban kedvezőtlenebb helyzetbe fogja hozni iskolájukat.*

2. Az iskolákban tanító nyelvtanárok

2.1 Az állami fenntartású, fővárosi 4 és 6 évfolyamos képzést nyújtó gimnáziumban az idegen nyelvi munkaközösség létszáma 25 fő, egyben a *legnépesebb munkaközösség* is, ahol a *legnagyobb a fluktuáció.* Mindenki rendelkezik jelenleg az alkalmazáshoz szükséges nyelvtanári diplomával.

Az óraszámok egyénekenként változnak a pedagógiai szakmai szolgáltatás, a mentorálás és egyéb vezetőtanári tevékenységek, illetve az óraadóként alkalmazott kollégák miatt, továbbá 7 fő számára a tanfelügyeleti, minősítési, szaktanácsadói feladatok miatt a maximális óraszám 18 óra lehet.

2.2 Az állami fenntartású dél-alföldi 4 és 8 évfolyamos képzést nyújtó gimnáziumban 20 nyelvtanár tanít, átlag óraszámuk 23-23,5 órában mozog, a legmagasabb óraszámuk a német nyelvtanároknak van 24,5 órával. Jelenleg nincs betöltetlen idegennyelv-tanári álláshely, azonban a tanév végén nyugdíjba vonul az idegen nyelvi lektor, illetve egy német szakos tanár, akik helyét a jelenlegi jogszabályok mellett várhatóan nem tudják majd betölteni.

2.3 Az állami fenntartású dél-dunántúli 4 évfolyamos és Arany János Tehetséggondozó Programos képzést nyújtó gimnáziumban 11 angol szakos, 9 más idegennyelv-szakos egyetemi végzettségű tanár dolgozik, az óraszámok jellemzően 23-26 óra között alakulnak, kivéve a szakértőket, mert ők 18 órában tanítanak.

2.4 Az állami felsőoktatási intézmény által fenntartott fővárosi 8 évfolyamos és nyelvi előkészítő osztállyal induló 6 évfolyamos oktatást nyújtó gimnáziumban a nyelvtanárok egyetemi MSc diplomával rendelkeznek, 81 %-uk vezetőtanár. A vezetőtanárok óraszámja átlagosan 14 óra/hét, félévente 2-3 tanárjelölt tanítási gyakorlatát irányítják. Vezetőtanáraik szakvizsgázott pedagógusok. Nem vezetőtanárok óraszámja 22 óra/hét. Óraadóként egy tanárt alkalmaznak 10 óra/hét óraszámban. Nincsen betöltendő idegennyelv-tanári álláshelyük. A nyugdíjas kort ebben a tanévben elérő tanárok továbbfoglalkoztatási kérelme elbírálás alatt volt a választás időpontjában.

2.5 Az állami felsőoktatási intézmény által fenntartott fővárosi 4 és 6 évfolyamos oktatást nyújtó gimnáziumban 10 idegennyelv-szakos pedagógus dolgozik. Mindegyik kolléga szakirányú, egyetemi végzettséggel rendelkezik. Jelenleg nincs betöltetlen álláshely.

2.6 Az állami felsőoktatási intézmény által fenntartott vidéki 4 és 8 évfolyamos oktatást nyújtó gimnáziumban összesen 20 idegen nyelvet oktató szakos tanár tanít, változó átlag óraszámok mellett.

2.7 Az egyházi fenntartású fővárosi 8 és 4 évfolyamos képzést nyújtó gimnáziumban 18 nyelvtanár van, általában 23-25 órát tanítanak. Az iskolai nyelvtanulást külföldi cserekapcsolatok (bajor, svéd, cseh) segítik, amelyek „munkanyelve” az angol, illetve a német.

2.8 Az egyházi fenntartású, alföldi 6 és 4 évfolyamos képzést nyújtó gimnáziumban 8 angol tanár és egy anyanyelvi lektor dolgozik, egyetemi végzettséggel rendelkeznek. Az angol nyelv szakosok közül egy-egy fő orosz nyelvet tanít heti 3 órában, egy tanár történelmet heti 2 órában. A 2 fő angol-német szakos tanár körül az egyik pedagógus csak heti 3 óra németet tart, a többiben angolt, a másik nyelvtanár heti 3 órában tanít angol nyelvet a többiben német nyelvet. További 7 fő német nyelv szakos tanár közül egy fő igazgatóhelyettes (heti 7 óra német), két fő 9 órában német nyelvet a többiben matematikát tanít, két fő jelenleg nem tanít német nyelvet, 1 fő spanyolt és egy fő francia nyelvet tanít. Mindenki teljes 22-26 óraszámban dolgozik.

2.9 Az állami fenntartású fővárosi szakközépiskolában a nyelvoktatás személyi feltételei biztosítottak. Minden tanár rendelkezik a törvényben meghatározott képesítéssel. Összesen 14 főállású, idegen nyelvi szakos tanár dolgozik a tantestületben, közülük két fő jelenleg nem tanítja a nyelv szakját, 1 fő GYES-en van. A nyelvtanárok óraszámja a tanulószobai, felzárkóztató foglalkozás, és tehetséggondozó foglalkozásokkal együtt 24 - 25 óra szám között változik.

2.10 Az alapítványi fenntartású vidéki, észak-magyarországi középiskolában 32 nyelvtanár főként egyetemi végzettséggel rendelkezik és jellemzően 24-26 órában tanítják tantárgyukat. Betöltetlen nyelvtanári álláshely nincsen.

2.11 Az egyházi fenntartású közép-dunántúli 6- 4 évfolyamos képzést nyújtó középiskolában a nyelvtanárok óraszámja jelentős eltérést mutat, mivel sokan más területen is dolgoznak, illetve szakpár esetén nem nyelvi tantárgyat is tanítanak. Teljes állásban (22-26 óra) foglalkoztatnak hét főt, félállásban öt főt, részmunkaidőben pedig tíz főt, minden tanárunknak felsőfokú, egyetemi végzettsége van. Héber, romani shib, arab és portugál nyelvből nem szakos tanári végzettséggel rendelkező egyetemi diplomások vezetik a szakköröket. Az idén nyugdíjba menő orosz szakos tanár utódlása még nem biztosított.

2.12 Az állami fenntartású észak-dunántúli középiskola idegennyelv-oktatás személyi feltételei biztosítottak, jelenleg nincs betöltetlen idegen nyelvi szakos tanári álláshely, ahol 18 idegen nyelvi szakos tanár tanít, köztük az egyszakosok teljes óraszámában idegen nyelvet tanítanak, míg a kétszakos kollégák órái között az idegen nyelvi órák aránya változó.

3. Az iskolai nyelvtanítás tárgyi feltételei

3.1 Az állami fenntartású, fővárosi 4 és 6 évfolyamos képzést nyújtó gimnáziumban az iskolai alapítvány által beszerzett IKT-s gépparknak köszönhetően javul a technikai eszközökkel való ellátottság. Az igazgató jelezte azt is, hogy a tankönyv-rendelések nehézsége miatt többször előfordult, hogy az ingyen tankönyvre jogosult diákok nem, vagy csak jóval később kapják meg a tankönyvet, munkafüzetet, ami jelentősen megnehezíti a tananyag tervezett ütemben való elsajátítását.

3.2 Az állami fenntartású dél-alföldi 4 és 8 évfolyamos képzést nyújtó gimnáziumban a tárgyi feltételrendszer viszonylag jó, mind az angol, mind a német munkaközösség rendelkezik 2-2 saját nyelvi teremmel. A csoportbontásokhoz elegendő számú termük van. Az XClass-rendszer használatára alkalmas terem a gyakorlatban nem tudják hasznosítani a nyelvtanárok, amit magas óraszámuk magyaráz, hiszen az ilyen típusú órákra sokkal több időt kellene fordítani.

A felszereltség nem tökéletes. Az egyik német nyelvi teremben nincs interaktív tábla, a két angol laborban ugyan van, de az egyikben hónapok óta rossz a projektor. 16 interaktív tábla van iskolákban, amelyből azonban már nem működik mind jól és az informatika és egyéb tantárgyak tanításában is használatosak. CD-lejátszót minden nyelvtanár kapott, ezek javításáról gondoskodnak. Vannak oktató programok, és az internet is elérhető szinte mindig.

A korábbi évek érettségi anyagából kimaradt feladatlapokat megkapják a munkaközösségek, fénymásolásra csak korlátozott lehetőség van. A nyelvi könyvek választásának korlátozása rontotta az esélyeket, bár iskolai szinten meghatározott volt a választható könyvek csoportja korábban is. Az új szabályok miatt ismét, kényszerből is váltaniuk kellett, ami most több könyv használatát jelenti átmenetileg. Gondot okoz, hogy későn érkeztek, érkeznek meg a megrendelt könyvek, munkatankönyvek. Továbbá az is, hogy az ingyen tankönyvre jogosultaknak biztosított munkatankönyvek újbóli felhasználása kedvezőtlen, nem kényszeríti rendes és következetes munkára a tanulókat, mivel kész megoldásokat látnak.

3.3 Az állami fenntartású dél-dunántúli 4 évfolyamos és Arany János Tehetséggondozó Programos képzést nyújtó gimnáziumban az órarend készítésénél sajnos a nyelvi csoportok hátrányban vannak. A nyelvórákat gyakran a melléképületben, rosszul megvilágított és szinte alig szellőztethető pincékben tartják. Állandó terme csak egy angol tanárnak van. Nyelvi termek nincsenek, így a padok páros, illetve csoportmunkát elősegítő elrendezése, a nyelvvoktatásban bevett asztalrendezési forma az U-alak csak kevés teremben oldható meg. Az iskola interaktív táblával való ellátottsága viszonylag jó, de egy-egy csoport maximum *heti egyszer jut be ilyen terembe*. Nehéz úgy tervezni az órákat, hogy az aktuális tananyag összhangban legyen az aznapi interaktív anyaggal. Így a táblák használatával kapcsolatosan sem alakulnak ki a megfelelő tanulói és tanári kompetenciák.

A tankönyvellátottsággal összefüggésben jelezték, hogy angolnyelvből az alacsonyabb nyelvi szinten lévő csoportok *tankönyvellátottsága megfelelő*, de az upper-intermediate és az advanced szintű csoportok számára már jóval kevesebb lehetőség van a tankönyvlistán szereplő könyvek közül választani. Kívánatosnak tartanak, ha a tanári kézikönyveket nyomdába kerülés előtt sokszorososan ellenőriznék, mert ezek csak úgy funkcionálnak igazán jól, ha a pedagógus vakon megbízhat bennük. (Jelenleg több általuk használt tanári kézikönyvben is több helyütt hibát találtak.) Jelezték azt is, hogy időközben megszűnt az ingyenes tanári példány.

Az idegen nyelvi CD-k, DVD-k és interaktív anyagok drágán szerezhetőek be, lassúnak és körülményesnek ítélték a tankönyvek hivatalos úton történő beszerzését. Felhívták a figyelmet arra is, hogy az idegen nyelvi tankönyvek 5 éven belül elavulnak, ezért komolyan fel kell készülni a tananyagfejlesztésre. A nyelvtanításhoz használt CD-lejátszó meghibásodása esetén a javítás hónapokba telik. Addig a kollégák vagy közösen használnak egy lejátszót (amíg az is bírja) vagy behozza a saját lejátszóját, ez vonatkozik némely laptopra is. Arra is volt példa, hogy a gyerekek a tanárnak vettek egy lejátszót ajándékba.

3.4 Az állami felsőoktatási intézmény által fenntartott fővárosi 8 évfolyamos és nyelvi előkészítő osztállyal induló 6 évfolyamos oktatást nyújtó gimnáziumban tankönyvet a tankönyvlistából választanak. A tankönyvlista német nyelvből megfelelő. Angol nyelvből azonban minden szakmai megfontolást mellőz, mivel nem konzekvens az egyes tankönyvcsaládok végig vitelében kezdőtől haladóig, illetve a haladó szint felett nincsen tankönyv, holott az emelt angol érettségi valamivel a B2 szint felett van. Orosz nyelvből az egyetlen használható nyelvkönyv nem szerepel a tankönyvlistán, mivel az alacsony példányszám miatt a kiadó nem vállalta az akkreditációs költséget. Francia nyelvből a listán lévő három tankönyvből egyik sem felel meg szakmailag a nyelvoktatás mai követelményeinek részint a nyelvi hibák és az elavult tartalom, részint módszertani hiányosságok miatt.

3.5 Az állami felsőoktatási intézmény által fenntartott fővárosi 4 és 6 évfolyamos oktatást nyújtó gimnáziumban az idegen nyelv oktatásának tárgyi feltételei jónak mondhatóak. Rendelkeznek 5 nyelvi szaktanteremmel, ebből 2 interaktív táblával, IKT eszközökkel felszerelt, a többi nyelvi teremben mobil projektor, számítógép lehetősége adott. További 13 teremben találhatóak interaktív táblák. Minden nyelvtanár saját CD lejátszóval dolgozik. A könyvtár nyelvi állományának fejlesztése folyamatos, bár a szótárak terén hiány mutatkozik. A tankönyvlistán található idegen nyelvi könyvek színvonala, választéka megfelelő, különösen az angol nyelv vonatkozásában, de orosz és francia nyelvből tudomásuk szerint nem megfelelő a kínálat.

3.6 Az állami felsőoktatási intézmény által fenntartott kelet-magyarországi 4 és 8 évfolyamos oktatást nyújtó gimnázium 92 idegen nyelvi csoportjának tantermi ellátottsága 5 csoportnál részben megfelelő, míg 7 csoportszűkösén fér el. A csoportok közül 38 csoportnak van digitális táblája, 38 csoportnak nincs, míg 16 csoport ellátottsága csak részben megoldott. Az olasz és orosz nyelvi csoportoknál nincs digitális eszköz, az orosz csoportoknál még magnó sincs. A digitális tananyaggal való ellátottság az angol csoportoknál biztosított, már ahol van IKT eszköz, a német csoportoknál nem biztosított, ami beszerezhető lenne arra pedig nincs költségvetési keret. Elérhetőek ugyan online gyakorló feladatok, de azt a digitális eszközök és internet hiányában nem tudják használni. Francia nyelv esetén a tankönyvekhez nincs digitális tananyag. Tankönyvellátottsággal kapcsolatosan az iskola véleménye szerint az angolhoz rendelkezésre áll a tankönyvjegyzéken tankönyv, németnél csak részben, mert a tankönyvlistán elérhető könyv a végzősöknek nem jó. Szerencsésnek tartanák, ha a nyelvtanároknak a tankönyvekhez interaktív anyag is rendelkezésre állna, minden tanár megkapná a tankönyvhöz tartozó kézikönyvet és hanganyagot is. Az iskolai nyelvtanárok gondnak tartják, hogy a tankönyvjegyzéken nincs megfelelő francia tankönyv, különösen az általános iskolai korosztály számára. Az olasz nyelvhez nincs, az orosz nyelvénél pedig a tankönyv nem megfelelő véleményük szerint. További problémaként fogalmazták meg a nem megfelelő tankönyvek miatti magas fénymásolási költségeket, utaltak a tankönyvrendelés problémáira.

3.7 Az egyházi fenntartású fővárosi 8 és 4 évfolyamos képzést nyújtó gimnázium által megfogalmazott vélemény szerint a tankönyveket igen széles palettáról választhatnak, viszont némely könyv nem került fel a tankönyvrendeléskor a listára, amely megnehezítette az ügyintézését. Az angol tagozaton használt kurzuskönyv 3. része (Real Life Upper-Intermediate) nem szerepel a támogatott könyvek listáján, így ha ezt szeretnék használni, a szülőktől külön anyagi támogatást kell szerezniük. A neolatin nyelvekhez nagyon kevés tankönyv áll a rendelkezésükre.

3.8 Az egyházi fenntartású, alföldi 6 és 4 évfolyamos képzést nyújtó gimnáziumban a tantermek nagy többségében van digitális tábla, amelyik teremben ez nem áll rendelkezésre, ott projektor és laptop segíti a pedagógusok munkáját. Minden nyelvszakos kollégának saját CD lejátszó készüléke van. A könyvtárban sokféle nyelvkönyv megtalálható, de sajnos az állomány egy része már meglehetősen elavult. Sokkal több kézi szótárra lenne szükség, illetve olyan nyelvkönyvekre, amikből elegendő mennyiség állna rendelkezésre ahhoz, hogy egy-egy csoport órájához ki lehessen kölcsönözni, ami a nyelvtan és a szókincs gyakoroltatásához elengedhetetlen. Megfogalmazódott, hogy a tankönyvlistán megtalálható könyvek nem engednek megfelelő mozgásteret a tanároknak, nagyon behatárolják a munkát. Szakmai oldalról aggályos, hogy egy nyelvkönyv az egyik évben szerepel a tankönyvlistában, a következőben pedig már nem.

Teljesen érthetetlennek találták, hogy elkészültek a helyi tantervek egy adott tankönyv családra és utána a tankönyv nincs a listán.

3.9 Az *állami fenntartású fővárosi szakközépiskolában* a nyelvtanárok mindegyike számára biztosított egy CD-lejátszó és a tankönyvcsomag egy példánya. A CD-lejátszók egy része már több mint 10 éves, már nem üzembiztosak és többségük csak audio CD lejátszására alkalmas, USB bemenettel nem rendelkezik. Az utóbbi 4 évben könyvtárfejlesztésre nem volt lehetőség, a tanári példányokat a kiadók ingyenesen biztosították a megrendelt tanulói példányszám arányában. Csak a tankönyvlistán szereplő, engedélyezett tankönyveket használják, az iskolába járó nagyarányú a tankönyvtámogatásra jogosultak száma miatt a könyvek kiválasztásakor *anyagi szempontok* is érvényesülnek. Az iskola 2005-ben pályázaton nyert 36 db számítógépet a nyelvoktatás számára, amelyekkel két nyelvi termet rendeztek be, és éveken keresztül az eszközöket a nyelvoktatásra használni. Azóta informatikai fejlesztésre nem kaptak lehetőséget, ezért mostanra az eszközpark teljesen elöregedett, az operációs rendszer már nem támogatott, és a sok műszaki hiba miatt a termék gyakorlatilag használhatatlanok.

3.10 Az *alapítványi fenntartású vidéki, észak-magyarországi középiskolában* az idegen nyelvek oktatásának tárgyi feltételeit megfelelőnek tartják. A tantermek IKT eszközökkel való felszereltsége az átlagosnál magasabb színvonalú, minden osztályteremben és nyelvi teremben rendelkezésre áll laptop, projektor, vetítővászon vagy digitális tábla, hangszóró, az internet folyamatosan elérhető. A hivatalos tankönyvjegyzékéből az angol nyelv oktatásához az Oxford University Press Solutions tankönyvcsaládját, az emelt szintű érettségi felkészítéshez az MM Publications Traveller C1 kötetét, a német nyelv oktatásához a Nemzeti Tankönyvkiadó KON-TAKT sorozatát használják. E tankönyveket a közép- és emelt szintű érettségi vizsgákra való felkészítésre alkalmasnak tartják, rendelkezésre állásuk megfelelő. A B2 szintű nyelvvizsgákra felkészítő feladatgyűjtemények és kiadványok azonban nem szerepelnek a hivatalos tankönyvjegyzéken, ezek megvásárlására nem kötelezhetőek a tanulók és a szülők. Ha a felsőoktatásba kerülés egyik feltétele a középfokú nyelvvizsga megléte lesz, akkor ezeket a kiadványokat is fel kell venni a hivatalos tankönyvjegyzékre, hogy a diákok iskolai áron, illetve az ingyenes tankönyvellátásra jogosult tanulók térítésmentesen juthassanak hozzá, és eredményesen készülhessenek fel a B2 szintű nyelvvizsgákra.

3.11 Az *egyházi fenntartású közép-dunántúli 6-4 évfolyamos képzést nyújtó középiskolában* tizenegy darab interaktív tábla, ezen felül a két kiépített hangrendszeres nyelvi terem elősegíti a nyelvoktatást. Emellett több hordozható laptop, projektor, magnó és flipchart tábla is rendelkezésre áll. Legtöbbször a termék elsötétítésére szolgáló redőnyök meghibásodása jelent eszközgondot. A tankönyvlistán szereplő magyar kiadású nyelvkönyvek helyett angol és német nyelvből a külföldi kiadók kínálatát tartják megfelelőbbnek, különösen a mellékelt interaktív anyagok miatt. Ugyanígy számos csoportban külföldi (célországi) olasz és francia tankönyvcsaládot, a latinkönyvek közül pedig a magyar tankönyveket használják. Nagy hiányosságnak tartják a digitális táblához alkalmazható mellékletek silány mivoltát.

3.12 Az *állami fenntartású észak-dunántúli középiskolában* az idegen nyelvek oktatásához szaktanterem nem áll rendelkezésre. Az iskola minden kolléga számára biztosítja a szükséges CD lejátszó készüléket, amelyeket a kollégák visznek be az órákra. Az iskola termeinek egy részében van digitális tábla, ugyanakkor gondot jelent, hogy nem mindegyikben. A digitális táblák használatában sok esetben dominál a tábla vetítőként való használata, mivel a digitális táblákhoz nem állnak rendelkezésre a könnyen elérhető digitális tananyagok.

4. Az idegen nyelvi érettségi eredményei az adott iskolában

4.1 Az *állami fenntartású, fővárosi 4 és 6 évfolyamos képzést nyújtó gimnáziumban* 2014-ben érettségizők 31%-a tett emelt szinten angol érettségi vizsgát, mindegyikük 60% feletti eredménnyel és 6%-a második idegen nyelvből, szintén B2 szintű nyelvvizsgával egyenértékű 60% feletti eredménnyel. A 2015-ben érettségizettek 33%-a tett emelt szinten angol érettségi vizsgát, mindegyikük 60% feletti eredménnyel és 5%-a második idegen nyelvből, szintén B2 szintű nyelvvizsgával egyenértékű 60% feletti eredménnyel.

4.2 Az állami fenntartású dél-alföldi 4 és 8 évfolyamos képzést nyújtó gimnáziumban 2014-ben érettségizők 13%-a tett emelt szinten idegen nyelvi érettségi vizsgát, ebből 62%-uk ért el (B2) 60% feletti eredményt, illetve 21 %-uk B1 szintű eredményt. 2015-ben érettségizők 20%-a tett emelt szinten idegen nyelvi érettségi vizsgát, ebből 82%-uk ért el (B2) 60% feletti eredményt, illetve 5 %-uk B1 szintű nyelvvizsgával egyenértékű eredményt. Az igazgató megjegyezte, hogy az emelt óraszámú nyelvi osztályok tanulói sem tettek valamennyien emelt szintű érettségit.

4.3 Az állami fenntartású dunántúli 4 évfolyamos és Arany János Tebetséggondozó Programos képzést nyújtó gimnázium az iskolában tanulók által letett idegen-nyelvi érettségi eredményeit nem adta meg.

4.4 Az állami felsőoktatási intézmény által fenntartott fővárosi 8 évfolyamos és nyelvi előkészítő osztállyal induló 6 évfolyamos oktatást nyújtó gimnáziumban első idegen nyelvként oktatott angolból 2014-ben 67 fő B1, 28 fő B2, míg második idegen nyelven 6 fő B1, 12 B2 szintnek megfelelő érettségi vizsgát tett. 2015-ben angolból 43 fő B1, 51 fő B2, második idegen nyelven 11 fő B1, 9 fő B2 szintnek megfelelően érettségizett.

4.5 Az állami felsőoktatási intézmény által fenntartott fővárosi 4 és 6 évfolyamos oktatást nyújtó gimnáziumban 2014-ben 137 nyelvi érettségi vizsgát tettek a tanulók, ebből 49 emelt szintű eredmény született, amelyből 4 B1, 45 pedig B2 szintű nyelvvizsgának felelt meg. 2015-ben 165 nyelvi érettségi vizsgából 62 lett emelt szintű, ebből 54 B2, 8 B1 szintű nyelvvizsgával egyenértékű.

4.6 Az állami felsőoktatási intézmény által fenntartott kelet-magyarországi 4 és 8 évfolyamos oktatást nyújtó gimnáziumban 2014-ben 12 tanuló tett emeltszintű érettségit idegen nyelvből, ebből 9 felelt meg a B2 szintű nyelvvizsgának, és a 9 tanuló közül négyen a kifutó rendszerű nyelvi előkészítő osztályba jártak. 2015-ben 12 tanuló tett emelt szintű érettségit, amelyből 6 felelt meg a B2 szintnek, 2 pedig B1 szintnek, és a hatból egy tanuló járt nyelvi előkészítő osztályba.

4.7 Az egyházi fenntartású fővárosi 8 és 4 évfolyamos képzést nyújtó gimnáziumban a 2016/2017-es tanévet megelőző két tanévben összesen 33 (22%) diák tett idegen nyelvből emelt szintű érettségit, túlnyomó többségük angolból. A 33-ból 21 fő (63%) ért el 60% fölötti, 11 fő (33%) 40-59% közötti eredményt. Emelt szintű érettségit elsősorban a nyelvi osztályba járó diákjaink tesznek, középfokú nyelvvizsgáig a többi osztályban tanuló diák közül is sokan eljutnak.

4.8 Az egyházi fenntartású, alföldi 6 és 4 évfolyamos képzést nyújtó gimnáziumban emelt szintű érettségit tett 2014-ben angol nyelvből 9 fő (átlaguk 66,10 %), németből egy fő (átlaguk 72%), 2015-ben 17 fő angolból (átlaguk 61%) és 6 fő német nyelvből (átlaguk 72,67%). Középszinten érettségizett 2014-ben angol nyelvből 85 fő (átlaguk 74,74%), német nyelvből 26 fő (átlaguk 68,52), 2015-ben angol nyelvből 63 fő (átlaguk 74,42%), német nyelvből 34 fő (átlaguk 72,31%). A középszinten minden évben 25-30 fő tesz 11. osztályban előrehozott érettségi vizsgát. Spanyol és francia nyelvből mivel második nyelvként tanulják a diákok, csak nagy ritkán van egy-egy vizsgázó, az eredményük így nem számottevő.

4.9 Az állami fenntartású fővárosi szakközépiskolában oktatás elsődleges célja a tanulók szakmára való képzése, a sikeres OKJ vizsga megalapozása. Tanulóik kis hányada célozza meg a felsőoktatást, többségük nem tartja fontosnak, hogy nyelvvizsgát is szerezzen, amelynek anyagi okai is vannak. Emelt szintű érettségi vizsgára csak azok jelentkeznek, akik a felsőoktatásban kívánják folytatni tanulmányaikat. Amikor középiskolai tanulmányaik utolsó évébe érnek, és emelt szinten választanak vizsgatárgyat, ez többnyire olyan tantárgy, ami az adott szakon a felvételhez kötelezően előírt, nem az idegen nyelv. Többletpontok szerzésére az országos szakmai tanulmányi versenyeken elért eredményeiket használják fel.

4.10 Az alapítványi fenntartású vidéki, észak-magyarországi középiskolában 2014-ben 381 tanulóból 80 tett emelt szintű érettségit, amelyből 28 főnek sikerült elérni B2 szintnek, míg 28 főnek (két tanítási nyelvű osztályból) C1 szintű nyelvtudásnak megfelelő eredményt. 2015-ben 353 tanulóból 70 tett emelt szintű érettségit, amelyből 33 főnek sikerült elérni B2 szintnek, míg 31 főnek (két tanítási nyelvű osztályból) C1 szintű nyelvtudásnak megfelelő eredményt.

4.11 Az egyházi fenntartású közép-dunántúli 6-4 évfolyamos képzést nyújtó középiskolában emelt szintű nyelvi érettségit 2015-ben 6 fő tett, amelyet azzal indokoltak, hogy diákjaik nem bölcsész irányban tanulnak tovább.

4.12 Az állami fenntartású észak-dunántúli középiskolában az idegen emelt szintű nyelvi érettségi letétele *kettősséget mutat*. Azok a tanulók, akik nem a két tanítási nyelvű osztályban vagy nyelvi előkészítő évfolyamon tanultak nem motiváltak az emelt szintű nyelvi érettségi letételében. Ismert a diákok előtt, hogy az emelt szintű nyelvi érettségi 60% feletti teljesítése KER B2 szintű nyelvvizsgával egyenértékű, de a diákok igyekeznek magukat előre biztosítani a nyelvvizsgával, hiszen a nyelvvizsgák ismételhetőek. A két tanítási nyelvű osztályokban a tanulók motiváltak az emelt szintű nyelvi érettségi letételében, hiszen ha emellett még két tárgyból célnyelven sikeres érettségi vizsgát tesz, akkor az érettségi bizonyítványa C1 szintű nyelvvizsgának felel meg. A 2016/2017-es tanévet megelőző két évben a két tanítási nyelvű képzésben részt vevő diákjaik 85-90%-a szerzett ily módon felsőfokú (C1) nyelvvizsga bizonyítványt. A nyelvi előkészítő osztályokban általánosan mondható, hogy a tanulók 95%-a B2 szintű nyelvvizsgával fejezi be tanulmányait.

Az iskola a nem nyelvi előkészítő és nem két tanítási nyelvű képzésben tanuló osztályai számára is biztosítja a heti öt órát az első idegen nyelvből. Ezekben az osztályokban a tanulmányaikat B2 szintű nyelvtudással záró diákok száma nem éri el a fentieket. Az egyik osztályban 50-70%, a másikban 30-40% azon diákok száma, akik az érettségi idejére B2 szintű nyelvtudást szereznek (középfokú nyelvvizsgával, vagy emelt szintű érettségivel). Természetesen közöttük is akad néhány tanuló, aki eljut a C1-es nyelvvizsga szintjére, de számuk rendszerszinten nem számottevő. Kiemelte azt a tényt, hogy ezek az adatok a jelen struktúrában zajló képzésekre igazak. Jelenleg folyamatban van a szakgimnáziumi képzésre való áttérés, ami az óraszámok tekintetében várhatóan kedvezőtlenebb helyzetbe hozza iskolákat.

5. Nyelvvizsgázott tanulók száma az iskolában

5.1 Az állami fenntartású, fővárosi 4 és 6 évfolyamos képzést nyújtó gimnázium több diákja külföldi egyetemen folytatja tanulmányait, ők nemzetközi nyelvvizsgát (is) tesznek. Az 2016 őszen szülői kezdeményezésre mérték fel a jelenlegi 11. és 12. évfolyamokon a nyelvvizsgák számát, melynek eredménye szerint a 11. évfolyamon a diákok 34%-ának van közép- vagy felsőfokú nyelvvizsgálója (24% B2, 10% C1), a 12. évfolyamon a diákok 63%-ának van közép- vagy felsőfokú nyelvvizsgálója (43% B2, 20% C1). Kiemelte, hogy a nyelvvizsgák nem mentesítik a tanulókat a nyelvi órák látogatása alól, amelyet jó gyakorlatnak tart.

5.2 Az állami fenntartású dél-alföldi 4 és 8 évfolyamos képzést nyújtó gimnázium 2015/2016-os tanévben nyelvvizsgát tett tanulóik száma 99 fő, az iskola tanulóinak 12,7%-a (5,8 % az alacsony, 6,9 % középfokú és 1 % a felsőfokú). Az intézményvezetője utalt arra, hogy mivel a nyelvvizsga nem váltja ki az érettségit, ezért náluk viszonylag kevesen tesznek külön nyelvvizsgát, hiszen rendkívül drága, amit sok szülő nem vállal. Az előrehozott érettségit tettek száma főleg az emelt óraszámú nyelvi osztályokban jelentős, a többi osztályból csak kisebb számban jelentkeznek a tanulók. Az idegen nyelvi órák alól kérhetnek felmentést a sikeres középszintű érettségi vizsgát követően a tanulók, de minden esetben megkapják a lehetőséget az órákon való részvételre a továbbiakban is, illetve járhatnak fakultációra, szakkörre. Az emelt óraszámú nyelvi osztályok tanulóinak számára a kimeneti követelmény az emelt szintű nyelvi érettségi vizsga letétele, így ők csak a sikeres emelt szintű érettségi vizsga letétele után kaphatnak felmentést.

5.3 Az állami fenntartású dél-dunántúli 4 évfolyamos és Arany János Tehetséggondozó Programos képzést nyújtó gimnázium tanulóinak közül jelenleg 3 fő rendelkezik B1, 120 fő B2, 32 fő C1 szintű angol nyelvvizsgával. Német nyelvből a speciális osztályból 13 fő B2, 2 fő C1, a németet második nyelvként tanuló osztályokban 3 fő B2, a többi osztályból 12 fő B2, és 1 fő A1 szintű nyelvvizsgával rendelkezik. Az AJTP osztályokban a tanulók nem szereztek nyelvvizsgát. Az iskola a nyelvvizsgára való felkészítést jelenleg is fontosnak tartja, minden rendelkezésére álló eszközzel segíti diákjait céljuk elérésében, mind a tanórai, mind a tanórán kívül keretek között. Idén is biztosították a helyszínt és a felügyeletet az ECL versenyhez, valamint szóbeli próba nyelvvizsgát szerveztek, hogy a diákjaik vizsgarutint szerezhessenek. A nyelvvizsgával rendelkező diákok automatikusan nem mentesülnek az órák látogatása alól, kivéve, ha az adott tanév anyagából osztályozó vizsgát tettek, mert például előrehozott érettségi vizsgát terveznek.

5.4 Az állami felsőoktatási intézmény által fenntartott fővárosi 8 évfolyamos és nyelvi előkészítő osztállyal induló 6 évfolyamos oktatást nyújtó gimnázium vezetője megfogalmazta, hogy a megszerzett

nyelvvizsga nem mentesíti a tanulót az órák látogatása alól. Amennyiben igényli, élhet azzal a jogával, hogy osztályozóvizsgával megszerzi az előírt tanulmányi kötelezettség teljesítéséhez szükséges jegyeket, így az órák látogatása alól felmentést kaphat. Nem támogatja, hogy a megszerzett nyelvvizsga kiváltsa az érettségi vizsgát. Egyrészt az anyagi diszkrimináció miatt, másrészt ez azzal is jár, hogy már akár a 9. évfolyamon felmentenék diákokat a nyelvtanulás alól, ami szakmailag helytelen gyakorlat lenne. Egy bizonyos életkor, illetve szint alatt ugyanis *nincs önfenntartó nyelvtudás*. Így is megtörténik, hogy *az egyetemi diploma megszerzésének idejére a túl korán abbagyott nyelvtanulás nagyon alacsony szintű maradék nyelvtudást eredményez*.

5.5 Az *állami felsőoktatási intézmény által fenntartott fővárosi 4 és 6 évfolyamos oktatást nyújtó gimnáziumban* a mintegy 650-es tanulói létszámból 146 tanuló szerzett középfokú (B2) vizsgát, továbbá 27 tanuló felsőfokú C1 szintű vizsgabizonyítványt, 4 fő tett A2-es szintű vizsgát. Az évfolyamok tekintetében a legtöbb vizsgát a 11-12. osztályos tanulók tették le. Az iskolán kívül szerzett nyelvvizsga nem mentesít az órák látogatása alól. A felsőfokú nyelvvizsga megszerzése esetén a tanulók egyéni munkával szereznek osztályzatot, és ha kívánnak, legkorábban a 10. évfolyam során, előrehozott érettségire jelentkezhetnek a jogszabálynak megfelelően. A tanárok véleménye szerint célszerű, ha a nyelvvizsga kiválthatná a középiskolai órákon való részvételt.

5.6 Az *állami felsőoktatási intézmény által fenntartott kelet-magyarországi 4 és 8 évfolyamos oktatást nyújtó gimnázium* 9-12 évfolyamra járó 374 tanulója közül a tanulók 34 %-a rendelkezik nyelvvizsgával, 112 főnek van középfokú, míg 7 főnek felsőfokú nyelvvizsgája. Az igazgató ismertette, hogy a nyelvi órák látogatása alóli mentességhez a középiskolai követelményrendszer teljesítése szükséges, ami történhet év végi érdemjegy megszerzésével vagy osztályozóvizsgával, a nyelvvizsga-bizonyítvány bemutatása nem elegendő. A jelenlegi gyakorlat szerint a középszintű érettségi szintje előírás szerint B1, míg a nyelvvizsga szintje B2. Tapasztalatuk szerint azonban *az érettségi szintje évről-évre emelkedik, egyes feladatok esetében inkább B2 szinten kell teljesíteni*, ezért nehezen elfogadható, hogy nyelvvizsga esetén 60% fölött mindegy, hogy hogyan teljesít a tanuló, míg az érettségಿನél számít a % is. Véleménye szerint a B2 szint heti három órával nem érhető el.

5.7 Az *egyházi fenntartású fővárosi 8 és 4 évfolyamos képzést nyújtó gimnáziumon* kívül megszerzett nyelvvizsgák számáról nem állt rendelkezésre pontos adat. Korábbi évek adataihoz visszanyúlva az a tapasztalat, hogy a 12. év végéig diákjaik 70%-a szerez nyelvvizsgát, ebből kb. 75-80 % középfokú, 20-25% felsőfokú. A nyelvvizsga megszerzése nem mentesít a nyelvi órák látogatása alól, csak az előrehozott érettségi vizsga. Az ennek feltételeként kötelező osztályozó vizsgán viszont beszámítják a 12. évhez jeles osztályzatként.

5.8 Az *egyházi fenntartású alföldi 6 és 4 évfolyamos képzést nyújtó gimnáziumban* jelenleg 30 főnek van angol nyelvből és 12 főnek német nyelvből B2-es nyelvvizsgája, egy tanuló rendelkezik C1-es nyelvvizsgával. A sikeresen megszerzett nyelvvizsga nem mentesít a nyelvi órák látogatása alól, ezt a törvény már nem teszi lehetővé. A nyelvi órák látogatása alól csak a sikeresen letett érettségi vizsga mentesít, ezért a tizenegyedik évfolyamon sok diák tesz előrehozott érettségi vizsgát.

Véleményük szerint, akinek már sikeres B2-es vagy akár C1-es nyelvvizsgája van, annak a középszintű érettségi vizsga letétele nem okoz nehézségeket, bár bizonyos típusú feladatok begyakoroltatása (amelyek a nyelvvizsgán nem szerepelnek) akkor is feltétlen szükséges, mert ennek hiányában nem lenne százalékos eredményük. Véleménye szerint azonban az sem jó, hogy minden nyelvvizsgát letett diák automatikusan 100%-ot kapjon, amely *korábban nagy anomáliákhoz vezetett*, hiszen a nyelvvizsgatípusok szintje között is különbség van, még ha meg is kell felelniük az akkreditációs feltételeknek és az európai referencia keretnek.

5.9 Az *állami fenntartású fővárosi szakiskola* tanulói közül *külön nyelvvizsgát senki sem tett*.

5.10 Az *alapítványi fenntartású vidéki, észak-magyarországi középiskola* három tanulója szerzett 2014-ben illetve 2015-ben az iskolai tanulmányoktól függetlenül B2, középfokú komplex nyelvvizsgát, mindhárman családjuk hosszabb külföldi tartózkodása során. Az iskolában a középfokú nyelvvizsga megléte nem mentesíti a tanulókat a nyelvi órák látogatása alól, csak az előrehozott közép- vagy emelt szintű érettségi vizsga, illetve az azt megelőző idegen nyelvi osztályozó vizsga adhat mentességet az óralátogatás alól. A két tanítási nyelvű képzés tanulóit csak az emelt szinten letett célnyelvi érettségi vizsga mentheti fel a nyelvórák látogatása alól.

5.11 Az *egyházi fenntartású közép-dunántúli 6-4 évfolyamos képzést nyújtó középiskola* tanulói közül az elmúlt években 90% fölött tettek B2-es nyelvvizsgát, a diákok 30%-a két B2 nyelvvizsgát, míg 20%-uk C1 szintű nyelvvizsgát szerzett. Az iskola véleménye szerint, ha valaki 11. osztály végén leteszi az előrehozott érettségit, aligha serkenthető az iskola keretein belül arra, hogy továbbra is tanulja az adott idegen nyelvet, az érettségivel ugyanis befejezte középiskolai tanulmányait.

5.12 Az *állami fenntartású észak-dunántúli középiskola* azokat a tanulókat, akik B2 szintű nyelvtudással rendelkeznek, saját kérésre, igazgatói határozattal felmenti a nyelvi órák látogatása alól az érettségit megelőző félévben. Ez a két tanítási nyelvű képzésben részt vevő tanulókra nem vonatkozik.

6. A B2 szintű nyelvvizsgával egyenértékű idegen nyelvi érettségi megszerzhetősége

6.1 Az *állami fenntartású, fővárosi 4 és 6 évfolyamos képzést nyújtó gimnázium vezetőjének* szakmai álláspontja szerint bár tanulóik egy-két kivételtől eltekintve mindegyike felsőfokú tanulmányokra készül, alapóraszámban, ilyen nagy csoportlétszámmal nyelvet tanulva nem biztos, hogy mindenki el tud jutni a B2 nyelvi szintig.

6.2 Az *állami fenntartású dél-alföldi 4 és 8 évfolyamos képzést nyújtó gimnázium* idegen nyelvi munkaközösségei *ellentmondást látnak* a középszintű érettségi kimenete, illetve a bevezetendő felsőoktatási követelmény között. A csoportlétszámokkal kapcsolatosan kifejtették, hogy az összes TÁMOP-os, Európai Referenciakeret-re épülő tanfolyam maximum létszáma B1 szintnél is 12 fő. Véleményük szerint nem lehet 20-25 fős csoportokban kommunikációra épülő élő idegen nyelvet ilyen kimeneti követelménnyel oktatni.

Felhívták a figyelmet arra is, hogy az óraszámok és a tananyag csökkentése más tantárgyakból indokolt lenne, mert *nem emelkedhetnek a nyelvi óraszámok növelésével még tovább a diákok terhei*. Továbbá szükséges lenne a szakirodalom vásárlásának támogatása a pedagógusok számára, valamint hasznos lenne, ha nyelvvizsgára felkészítő könyvsorozatokot vásárolhatnának az iskolai könyvtárak, amelyeket használhatnák a csoportok. Hivatkoztak az Európai Bizottság 2016-os ország jelentésére, amely szerint nőtt „*az alapkészségek terén gyengén teljesítők aránya*” és „*a tanulók társadalmi-gazdasági háttere jelentősen befolyásolja teljesítményüket.*” A jelentés világosan kifejti: az iskola elhelyezkedése (azaz vidéki vagy fővárosi intézményről van szó) a gyerek teljesítményére Magyarországon van az egyik legjelentősebb hatással az Európai Unióban. A vidéki iskolák diákjai rosszabb eséllyel indulnak, mint a fővárosiak, ami iskolájukra fokozottan igaz.

Utaltak arra is, hogy idén kezdi meg középfokú tanulmányait az első évfolyam, akikre ez a rendelkezés a felsőoktatási felvételikor már érvényes lesz, ugyanakkor *sok diák az általános- és középiskolai nyeltanulás ellenére sem jut el a B2-es szintig egyetlen idegen nyelvből sem a közoktatásban elvégzett tanulmányai során*. Ha ma vezetnék be ezt a rendelkezést, *a most felvételizők közel fele be sem adhatná felvételi kérelmét*, a középiskolák pedig nincsenek felkészítve erre a lényeges változásra.

Véleményük szerint nehéz elképzelni olyan intézkedéscsomagot, ami ezt a problémát az ország valamennyi iskolájában egy csapásra megoldaná pár hónap alatt, hiszen *a mostani kilencedikes diákoknak már nincs sok idejük arra, hogy középfokú szinten megtanuljanak egy nyelvet*. Átgondolásra javasolják a bevezetendő szabályozást abból a szempontból is, hogy a felsőoktatás intézményeibe való bemenetet nem mindenkire vonatkozó kormányrendelettel kellene megállapítani, hiszen pl. az óvónőképzés és a nemzetközi kapcsolatokat oktató egyetemek hallgatóinak nem azonos felkészültséggel kell rendelkezniük. Valószínűsítik azt is, hogy néhány felsőfokú intézménynek a beiskolázás is gondot fog okozni. Hivatkoztak a Nyelvtudásért Egyesület „Mi a baj az iskolai nyelvtanítással?” című, tényfeltáró konferenciájára, mely az általános és középiskolai idegennyelv-oktatás problémáit és a felvételihez kötelező nyelvvizsga bevezetésének hatásait elemezte.

6.3 Az *állami fenntartású dél-dunántúli 4 évfolyamos és Arany János Tehetséggondozó Programos képzést nyújtó gimnázium* diákjaink többsége nem akarja az utolsó pillanatra hagyni a középfokú nyelvvizsga megszerzését, nem vár vele az emelt szintű érettségiig, a diákok nagy részének – a továbbtanulási szándéka miatt – nem nyelvből kell emelt szintű érettségit tennie, így a nyelv a második vagy harmadik emelt érettségi lenne, ami felettébb megterhelő lenne számukra.

Az iskola utalt arra válaszában, hogy idegen nyelvből B2 szintű vizsgát azt tud tenni, aki legalább 600 órában tanulta a nyelvet. A heti három órával számolva ez 4 év alatt maximum 420 óra, a két óraszám közötti különbség eléri a 30%-ot. Az iskola véleménye szerint a heti 3 óraszámban a motivált és elkötelezett tanulókkal érik el középszintű érettségi szintet (B1). Hathatós intézkedéseknek tartanak a B2 szintű nyelvvizsga megszerzéséhez a csoportlétszámok és a diákok terhelésének csökkentését, valamint *a jobb tárgyi feltételek hozzájárulhatnának a nyelvvizsgák számának növekedéséhez.*

6.4 Az *állami felsőoktatási intézmény által fenntartott fővárosi 8 évfolyamos és nyelvi előkészítő osztállyal induló 6 évfolyamos oktatást nyújtó gimnázium vezetőjének* véleménye szerint a Nat. jelenleg az első idegen nyelv legalább B1 szintű elsajátítását írja elő. A felsőoktatási felvételi rendelet új szabályával ez nincs összhangban. A középiskolák számára kötelezően előírt heti 3 nyelvóra nem teszi lehetővé a felkészítést B2 szinten, négy évfolyamos középiskola esetén még magasabb óraszám esetén sem. Így külön költséget róhat a családokra a nyelvvizsgára vagy az emelt szintű érettségire való iskolán kívüli felkészítés. Hangsúlyozta, hogy az általános iskolában tanult nyelvet a diákok középiskolai tanulmányaik során egészen biztosan folytatni tudják. *A túl korán abbahagyott nyelvtanulás szöges ellentétben áll az EU-s irányelvekkel* (élethosszig tartó tanulás, idegen nyelvi kompetenciák fejlesztése). Sajnálatos, hogy *a felsőoktatási intézmények többségében nem folytatódik a nyelvtanulás.* A szaknyelv elsajátítása, a nyelvtudás fejlesztése, szinten tartása megoldatlan. A *tervezett változtatás diszkriminálja a szerényebb szociokulturális háttérű diákokat,* hátrányos azon gyerekek számára, akiknek a felmenő rendszerű nyelvoktatás hiánya, a rosszabb nyelvtanári ellátottság miatt nincs esélyük a B2 szintű tudás megszerzésére. Az igazi megoldást a nyelvoktatás feltételeinek megteremtése, és az jelentené, ha a felsőoktatási intézmények kínálnának további nyelvtanulási lehetőséget a nyelvvizsga eléréséig, vagy a még magasabb szintű nyelvtudás megszerzéséért.

6.5 Az *állami felsőoktatási intézmény által fenntartott fővárosi 4 és 6 évfolyamos oktatást nyújtó gimnázium vezetőjének* véleménye szerint a B2 szintű nyelvvizsga megszerzését elősegítené, ha a tanulók összes óraszámja csökkenne és így emelni lehetne az idegen nyelvre szánt időkeretet. Véleményük szerint a jelenleginél kevesebb óraszámot kellene fordítani a nemrégiben megjelent, felmenő rendszerben már most is tanított tárgyra. A heti 5 óra testnevelés mind humán erőforrás, mind infrastruktúra oldalon problémákat okoz. Esélyt jelentene, ha ez az óraszám csökkenne, és mellette nem lenne kötelező heti két órát fordítani pl. a 11-12. évfolyam művészetek tantárgyra, mivel a továbbtanulási szakaszban a heti két többletóra nehezen fenntartható, különösen az emelt szintű vizsgára való készüléssel. Említették még az életvitel, etika tantárgyakat, amelyek szintén jelentősen növelik az óraterhelést. Úgy gondolják, hogy ezek a tárgyak fontosak, de az időkeretet, a tartalom más tantárgyakba való integrálását újra kellene gondolni. Kifejtették azt is, hogy nem értenek egyet az idegen nyelvből (az informatikán kívül egyedüli tárgyként) előrehozott érettségi letételének lehetőségével, mivel ezt követően a tanuló a gimnáziumban nem kötelezhető a nyelv tanulására, és egy-két év alatt nem fejlődik, sőt romlik a nyelvtudása.

6.6 Az *állami felsőoktatási intézmény által fenntartott kelet-magyarországi 4 és 8 évfolyamos oktatást nyújtó gimnázium* véleménye szerint az idegen nyelvek oktatása hatékonyságának növelése érdekében és a B2 szintű nyelvvizsga, illetve az annak megfelelő érettségi megszerzésért fogantatott intézkedések sorában elsőként az idegen nyelvi tanítási órák számának a növelése szükséges, az általános heti 3 tanítási óra helyett minimum heti 5 idegen nyelvi tanítási óra lenne az ideális. Nyilván ez az esetleges változtatás, illetve módosítás érintené a tanulók általános terhelésének kérdését és természetesen más tantárgyak kötelező óraszámát/óraszámait is! A másik fontos – az idegen nyelvek oktatásának a hatékonyságát növelő – tényező az IKT - technika általános feltételeinek jelentős mértékű generális javítása (digitális, tábla, digitális tananyag, magnó, CD/DVD, stb.) Mindezek mellett megfontolandónak tartanak az idegen nyelvek kötelező oktatásának a bevezetését már kisiskolás korban. Szorgalmazzák az iskolák idegen nyelvi kommunikációs kapcsolatépítési lehetőségeinek támogatását (pl. partner- és/vagy testvériskolai kapcsolatok lehetősége, levelezés, stb.).

Segíthet az iskolák ország-ismereti, az idegen nyelvek kommunikatív gyakorlását lehetővé tevő programok támogatása. Továbbá lényeges az idegen nyelvi lektorok alkalmazási feltételeinek javítása, valamint az idegen nyelvtanárok külföldön történő továbbképzése.

6.7 Az *egyházi fenntartású fővárosi 8 és 4 évfolyamos képzést nyújtó gimnázium* nyelvi munkaközösségeinek (angol, német, latin-neolatin) egybehangzó álláspontja az, hogy diákjaik számára a B2-es nyelvvizsga megszerzését mindenekelőtt kisebb csoportlétszámokkal és felzárkóztatásra szánt órákerettel tudnák jobban elősegíteni. Az óraszám növelése eggyel 9, 10. osztályban is nagy segítség lenne, de erre a jelenlegi struktúrában nincs lehetőség. Fontos lenne továbbá, hogy biztosítsunk a diákok és tanárok számára nyelvvizsga felkészítő könyveket és segédanyagokat. A jelenlegi helyzetben a 60-70 %-os nyelvvizsga arány realitás az iskolában.

6.8 Az *egyházi fenntartású, alföldi 6 és 4 évfolyamos képzést nyújtó gimnázium* igazgatója válaszában utalt arra, hogy az első idegen nyelv esetén a képzés elvileg arra a tudásra épül, amit a tanulók az általános iskolából hoznak magukkal. *A valóságban azonban a tanulók nagyon nagy tudásbeli különbséggel érkeznek, ami miatt hatékony munka nem tud elkezdődni, mert a diákokat meg kell próbálni körülbelül azonos szintre hozni.* A diákok sikeres B2-es nyelvvizsga letételének alapvető feltétele lenne, hogy biztos alapokkal érkezzenek az általános iskolákból, ennek meg kell teremteni mind a személyi mind az anyagi feltételeit. Lehetetlen úgy elvárni egy középiskolától a magasabb nyelvvizsgázottak számát, ha a tanulóival az első idegen nyelvet is sok esetben teljesen az elejéről kell kezdeni.

A legfontosabbnak pedig azt tartaná, ha azt szeretnénk, hogy a középiskola nyelvvizsgára készítsen, akkor miért más teljesen az érettségi (közép- és emelt szinten is) és a nyelvvizsgák követelménye egy-két feladattól eltekintve. Véleménye szerint ebben hathatós változtatásra lenne szükség. Jelenleg a legtöbb esetben a magántanárok és a nyelviskolák készítik a nyelvvizsgára, a középiskola kénytelen diákjait az érettségire készíteni. Természetesen lehet a diákokkal az iskolában nyelvvizsga feladatokat is végeztetni, de a jelen körülmények között a középiskolában nem tudják ellátni azt a feladatot, hogy a felkészítést az érettségi mellett nyelvvizsgára is elvégezzék. Olyan kimeneti mérést (vizsgát) kellene kidolgozni, ami egyszerre nyelvvizsga és érettségi, mindenki számára kötelezően, s ehhez kellene igazítani a tantervet.

6.9 Az *állami fenntartású fővárosi szakközépiskola vezetője* válaszában utalt a szakgimnáziumokra tervezett kerettanterv óraszámaira, amely véleménye szerint kedvezőtlen jövőképet fest. A nyelvi óraszámok csökkenése a szakgimnáziumban várhatóan negatív hatással lesz a nyelvtudás fejlődése szempontjából, és nemhogy a nyelvvizsga megszerzését nem fogja előkészíteni, de a középszintű érettségire történő felkészítést is nagyon meg fogja nehezíteni.

6.10 Az *alapítványi fenntartású vidéki, észak-magyarországi középiskola* szakmai álláspontja szerint a középfokú oktatás számára nem írható elő elvárásként, hogy minden, a felsőoktatásban továbbtanulni készülő tanulót felkészítsen a sikeres középfokú nyelvvizsgára. A tanulók jelenlegi magas összóraszám, a nyelvórák számának korlátozása, a tanulók munkaterhelése mellett sem garantált, hogy a középiskola végéig a tanulók megszerzik a középfokú nyelvvizsgát. A középfokú nyelvvizsga megszerzése ugyanakkor *többletköltséggel jár*, amelyre nem lehet kötelezni a családokat. Ha a felsőoktatásba való bekerülés egyik feltétele a B2 szintű komplex nyelvvizsga megszerzése, akkor *a nehezebb szociokulturális helyzetű tanulók hátrányt szenvedhetnek a felsőoktatásba kerüléskor.*

Hasonló szempontból hátrányba kerülnének az AJTP-ben részt vevő tanulók, akik az átlagosnál alulmotiváltabb, alulszocializáltabb környezetből érkeznek. Számukra *a nyelvtudást valóban csak az iskolai oktatási folyamat adja meg*, és nehezebben szerzik meg a B2 szintű nyelvvizsgát. Az ő továbbtanulásukat akár el is lehetetlenítheti a jogszabályváltozás. A középiskolában 2014-ben és 2015-ben érettségi vizsgát tett tanulók között többen is voltak olyanok, akik az érettségi vizsga megszerzéséig nem rendelkeztek komplex B2 szintű nyelvvizsgával, azonban sikeresen bekerültek a felsőoktatásba, ahol a diploma megszerzéséig várhatóan el fognak tudni jutni a B1 szintről a B2 szintre. Ennek alátámasztására a válaszban konkrét adatokat mutatott be az iskola, amelyekből jól látható, hogy a B2 szintű komplex nyelvvizsga megszerzése nélkül magas pontszámokkal is kerültek be tanulók frekvenciált felsőoktatási intézményekbe.

6.11 Az *egyházi fenntartású vidéki 6-4 évfolyamos képzést nyújtó középiskola* igazgatója kifejtette, hogy nem a világnyelv (angol) ismerete dönti el a lényeges kérdéseket, hanem, hogy mit ismerünk azon kívül, éppen ezért elfogadhatatlannak tartja azt a magyarországi jelenséget, amely alapján az angol és a német páros kiszorította a többi nyelvet az iskolák kínálatából.

6.12 Az *állami fenntartású észak-dunántúli középiskola válaszában* megfogalmazta, hogy szükségesnek tartja az okok feltárását, amelyek a megfelelő szintű idegen nyelvtudás elérését akadályozzák. Hivatkoztak a Nyelvtudásért Egyesület 2016. március 5-i konferenciájára. Továbbá hangsúlyozta azt is, hogy a jelen formájában létező előírás beavatkozás nélkül *a diákok jelentős része esetében nagymértékben rombolja az esélyegyenlőséget.*

II. Az intézményvezetők akadályként jelezték, miszerint *„a tankönyvrendelések nehézsége miatt többször előfordult, hogy az ingyen tankönyvre jogosult diákok nem, vagy csak jóval később kapják meg a tankönyvet, munkafüzetet, ami jelentősen megnehezíti a tananyag tervezett ütemben való elsajátítását.”*

E problémakörre vonatkozóan *tájékoztatót kértem a KELLO ügyvezető igazgatójától.* Az ügyvezető igazgató válaszában kifejtette, hogy a KELLO a tankönyvek kiszállításakor nem különbözteti meg a diákokat, logisztikailag egy szállítás alkalmával juttatja célba az összes, az adott iskola által megrendelt tankönyvet. A KELLO a tankönyvfelelős által leadott rendeléseket nem vizsgálja aszerint, hogy „ingyenes”, illetve „fizetős” diák vagy könyvtári rendelésről van-e szó. A megrendelt kiadványokat – amennyiben a kiadó azt határidőre beszállította a KELLO raktárába – a cég egy csomagba készíti össze és szállítja ki az iskoláknak. Az adott intézményekhez az hónapokkal előre leegyeztetett időpontban, *augusztus hónapban* történik a tankönyvek kiszállítása.

A 2013/2014-es tanévben a KELLO-n kívülálló okokból, a kiadói beszállítások pontatlansága, a határidők be nem tartása miatt, a diákoknak nevesítetten rendelt tankönyveket szállította ki elsődlegesen még iskolakezdés előtt. Ezek valóban prioritást élveztek, míg a könyvtári rendeléseket a cég később vitte ki az intézményekbe. A 2014/2015-ös tanévtől már a KELLO egyszerre szállította ki a könyvtári és a diákszintű rendeléseket, továbbá a 2015/2016-os tanévben az iskolák által leadott rendelések alapján intézményenként állítják össze a tankönyvcsomagokat, ezzel együtt megszüntették a tankönyvek diákszintű csomagolását.

III. Az intézményvezetők által jelzett aggályok kapcsán az *Emberi Erőforrások Minisztériumának oktatásért felelős államtitkárától* álláspontjának kifejtését kértem az alábbi tárgykörök tekintetében:

- a szaktárca tervezett intézkedései, amelyek biztosítják a gimnáziumi és szakközépiskolai idegen nyelv oktatásának – jogszabályi, tárgyi, személyi, tankönyv ellátottsági – körülményeit felmenő rendszerben a felsőoktatási felvételihez szükséges B2 szintű nyelvtudás eléréséhez;
- a Kr. 23. § (3) bekezdés a) pontjában foglalt szabály alkalmazhatósága, figyelemmel a felmenő rendszerre, a tanulmányaikat 6-8 évfolyamos gimnáziumokban már most folytató diákokra, akik a jelenlegi kerettanterv szerint tanulnak és tanulmányaikat 2019/2020-as tanévben vagy ezt követően fogják befejezni;
- a 2016/2017. tanévtől szakgimnáziumi képzésben tanulmányaikat megkezdő tanulók számára a felsőoktatási intézményben való továbbtanuláshoz szükséges szintű idegen nyelvtudás megszerzése biztosításának körülményei;
- az ingyenes, valamint a normatív kedvezményre jogosult tanulók esetén az idegen nyelvű munkatankönyveknek az egymást követő évfolyamokon való használatának problémái.

Az oktatásért felelős államtitkár válaszában utalt arra, hogy a legnépszerűbb egyetemeken és preferált szakokon gyakorlatilag már jelenleg sem nyerhet felvételt a jelentkező legalább B2 szintű idegen nyelvi tudást igazoló dokumentum nélkül.

A középfokú oktatás befejezésekor elvárt nyelvtudásszintre meghatározott célok vonatkoznak. A Nat.-ban az idegen nyelv esetében a közműveltségi elemeket a nemzetközi gyakorlatban és az érettségi követelményrendszerben mérceként használt Közös Európai Referenciakeret (KER) határozza meg.

Az érettségi előtt a legalább B1 szintű nyelvtudás elsajátítása volt eddig is a cél, a B2 nyelvtudás elérése szintén adott az európai szinten is magasnak számító óraszámokkal. Az államtitkár hivatkozott a Key Data 2012⁴ kutatás adataira miszerint a minimális idegen nyelv óraszám pl. Franciaországban 783 óra, Magyarországon 724 óra (2010/11-es adat, a jelenleg hatályos kerettantervekben 860 óra), Csehországban 617 óra, Ausztriában 570 óra, Lengyelországban 537 óra, Romániában 472 óra, Finnországban 456 óra.

A Kormány által elfogadott Köznevelés-fejlesztési Stratégia célul tűzte ki, hogy a nyelvi csoportokat szintenként, nem osztályonként kell megszervezni, így évfolyamonként különböző szintű nyelvi csoportok is kialakíthatók, és a diák nyelvtudásának megfelelő szintű csoportban tanulhat idegen nyelvet, növelve ezzel a nyelvtanítás hatékonyságát.

Fontos cél a *pedagógusok idegennyelvi kompetenciafejlesztése* is, valamint külföldi szakmai programokon való részvétele, a külföldi partnerintézményekkel való kapcsolattartás. Kiemelt program az Erasmus+, mely a köznevelés résztvevői számára ajánl pályázható támogatást. A köznevelésben dolgozók számára lehetőséget nyújt arra, hogy fejlesszék a szakmai készségeiket és európai partnerekkel dolgozzanak együtt. Támogatja a jó példák megosztását és az innovatív megoldások kipróbálását, valamint az iskolán kívüli szereplőkkel való együttműködést.

A jelenleg hatályos kerettanterv 2013. szeptember 1-jén lépett hatályba a nyolc évfolyamos gimnáziumok esetében az 5. évfolyamon, a hat évfolyamos gimnázium esetében a 7. évfolyamon. A 2020-ben érettségiző fiatalok a 2012-ben kiadott Nat. szerint tanulják az idegen nyelvet.

A *szakgimnáziumok* – az államtitkár válaszában az időpontjában – kiadás előtt álló közismereti kerettantervében idegen nyelv tanítására a 9.-től 12. évfolyamig, évfolyamonként 4-4 óra áll rendelkezésre, ami évenként egy órával több, mint a gimnáziumokban az első idegen nyelv tanítására rendelkezésre álló óraszám. Továbbá 11. és 12. évfolyamon a kötelezően választható 2-2 órát is felhasználhatják nyelvi képzésre, valamint a 13. szakképzési évfolyamon is heti 4 órában tanulnak idegen nyelvet. Ez utóbbi segítheti azokat a tanulókat, akik az érettségi évében nem tettek emelt szintű nyelvi érettségi vizsgát, azonban a 13. évfolyamon folyó többlet felkészítés eredményeként sikeres szintemelő vizsgát tehetnek, így biztosítva a felsőfokú továbbtanuláshoz szükséges feltételeket.

Az államtitkár *az ingyenes, normatív kedvezményre jogosult tanulók tankönyv használata kapcsán* hangsúlyozta, hogy a tankönyvek tanévvégén való leadása csak a tartós tankönyvekre vonatkozik, melyen azt a tankönyvet vagy könyvhöz kapcsolódó kiadványt értjük, amely nem tartalmaz a tankönyvbe történő bejegyzést igénylő feladatokat, és alkalmas arra, hogy a tanulók legalább négy tanéven keresztül használják. A munkatankönyvek és munkafüzetek a tanulók tulajdonában maradhatnak, e kiadványokra nem vonatkoznak a tartós tankönyvekre vonatkozó szabályok.

IV. A középiskolák igazgatói válaszaikban beszámoltak *az idegen nyelv oktatásához szükséges tárgyi eszközök hiányosságairól, amelyek a legtöbb iskolában nem állnak rendelkezésre.* Kevés a nyelvtanításhoz biztosított interaktív tábla, amelyek a projektor meghibásodása esetén használhatatlanok, a javítás pedig gyakran elhúzódik. Az egyes nyelvek tekintetében nem áll rendelkezésre digitális tananyag, a magas nyelvtanári óraszám mellett pedig a tanároknak nincs módjuk a tananyagot fejleszteni. A rendelkezésre álló CD lejátszók sűrűn meghibásodnak, azok javítása is nagyon hosszú időt igényel: volt olyan iskola is, hogy a tanulásban való haladás érdekében a tanulók szülei vettek lejátszót a tanár számára. A magas csoportszámok miatt az idegen nyelvi szaktantermeket helyszűke miatt nem tudják az oktatáshoz szükséges formában berendezni. Az előzőekre tekintettel a *KLIK elnökétől kértem tájékoztatást* a középiskolák vezetői által megfogalmazottakkal kapcsolatos szakmai véleményéről, valamint a tárgyi feltételek javítása érdekében tett, illetve tenni tervezett intézkedéseiről.

A *KLIK elnöke* válaszában arról tájékoztatott, hogy nincsen információjuk a köznevelési intézmények vezetői által megküldött beszámoló tartalmáról, csak a jelzésekre tud figyelemmel lenni. A problémák főleg a tárgyi eszközök hiányával, esetleges meghibásodásával kapcsolatosak.

⁴ http://ec.europa.eu/languages/policy/strategic-framework/documents/key-data-2012_en.pdf

A válasz utalt arra, hogy a KLIK finanszírozása során felmerült nehézségek 2016 tavaszára megoldódtak, az összes tartozás kiegyenlítésre került. A nevelés-oktatás folyamatához kapcsolódó tárgyi eszközök beszerzését és esetleges javítását a tankerületek számára utalt pénzügyi keretösszegeből a tankerületek biztosítani tudják. A Kincstári Kártya bevezetésével a köznevelési intézmények vezetői saját hatáskörben tudják az ilyen jellegű igényeket kielégíteni.

A fenti az eljárásrendet erősíti a 2017. január 1-én hatályba lépő, az állami köznevelési közfeladat ellátásában fenntartóként részt vevő szervekről, valamint a Klebelsberg Központról szóló 134/2016. (VI. 10.) Korm. rendelet 2. § (1) bekezdése, amely a tankerületi központok feladatairól rendelkezik. Az f) pontban foglaltak szerint a tankerületi központ a köznevelési közfeladat-ellátásban részt vevő, fenntartásában lévő köznevelési intézmények tekintetében *értékeli a köznevelési intézmények szakmai feladatai végrehajtásához szükséges feltételek meglétét, valamint szervezi és irányítja azok megteremtését a szükséges gazdasági keretek biztosításával.*

A felsőoktatási felvételi eljárásról szóló 423/2012. (XII. 29.) Korm. rendelet módosításáról szóló 335/2014. (XII. 18.) Korm. rendelet 2020-tól történő bevezetése álláspontja szerint *alapvetően sok előnnyel jár.* Nagyobb hangsúlyt kap az idegen nyelv ismeretének fontossága, a felsőoktatási tanulmányaik alatt mentesülnek a hallgatók az első nyelvvizsga megszerzésével járó teher alól, amelynek következtében *több figyelmet és energiát tudnak fektetni szakmai előmenetelükre.* A továbbtanulni szándékozó diákok számára motiváló erő lehet középiskolai tanulmányaik során, amennyiben felsőoktatási tanulmányaik megkezdéséig nyelvvizsgát szükséges tenniük, ami pedig a pedagógusok munkáját is segítheti, mivel így könnyebb érvelni a nyelvtanulás fontossága mellett. Továbbá lényeges, hogy nem lesz ki nem adott diploma a hiányzó nyelvvizsga miatt.

A feltétel teljesülése érdekében meg kell teremteni annak a lehetőségét és esélyét, hogy eredményes nyelvvizsgát tehessen minden diák. Ehhez *szükséges a Nat. módosítása,* amely az iskolatípusokra meghatározza a kötelező tantárgyakat és óraszámokat, a kötelező nyelvoktatásra fordítandó óraszámot is, ami jelenleg, alapesetben a 9. évfolyamtól mind az első, mind a második idegen nyelv esetén heti 3 órát jelent.

V. A középiskolák igazgatói által felvetett kérdésekkel összefüggésben *az Oktatási Hivatal elnökének* tájékoztatását az alábbi kérdéskörökben kértem:

- a gimnáziumi és szakközépiskolai idegen nyelv oktatásának – jogszabályi, tárgyi, tankönyv ellátottsági – körülményei felmenő rendszerben biztosítják-e a felsőoktatási felvételihez szükséges B2 szintű nyelvtudás elérését;
- az idegen nyelv oktatásához szükséges jelenlegi tankönyvellátottság tartalmi megfelelőségével kapcsolatosan az Oktatási Hivatalnak tudomása van-e problémákról;
- az idegen nyelvet tanító tanárok számára biztosított-e az adott idegen nyelv tanításához a szükséges tanári példány, rendelkezésre áll-e, illetve hozzáférhető-e a szükséges digitális tananyag, valamint nyelvvizsgára felkészítő könyvsorozat.

Az Oktatási Hivatal elnöke válaszában átfogóan bemutatta a hazai iskolai nyelvoktatásra vonatkozó körülményeket. Hivatkozott a Nat.-ra, amelynek melléklete szabályozza az idegen nyelv oktatását. Az első idegen nyelv oktatása az alapfokú nevelés oktatás során legkésőbb az általános iskola 4. évfolyamán kezdődik el. Abban az esetben ugyanakkor, ha az 1-3. évfolyamokon idegen nyelv-oktatásában képzett pedagógus alkalmazása megoldható, és az adott iskola pedagógiai programja erre lehetőséget ad, az első idegen nyelv oktatása ezen évfolyamokon is megkezdhető. Az első idegen nyelv megválasztásakor – amely a Nat. 2012-es rendelkezései szerint az angol, német, francia, továbbá a kínai lehet – biztosítani kell, hogy azt a felsőbb évfolyamokon is folyamatosan tanulhassa a tanuló, ami a korábbi szabályozáshoz képest várhatóan eredményesebbé teszi az idegen nyelv oktatását. Az idegen nyelv-választás a helyi iskolai kínálat és a szülő döntése szerint történik. A Nat. és a hozzá kiadott kerettantervek szerint az általános iskolai tanulmányok befejezésével minden tanulónak legalább egy idegen nyelvből el kell jutnia a hatfokú európai skála, a KER második, A2 szintjére.

Megfelelő feltételek és a nevelőtestület döntése alapján a második idegen nyelv oktatására már az általános iskola 7. évfolyamától sor kerülhet.

Azok számára, akik két nyelvet tanultak az általános iskolában, ennek a két nyelvnek a tanítása folytatódik, azonban nem a kezdő nyelvtanulási szintről. Azon tanulók számára, akik az általános iskolában csak egy nyelvet tanultak, a gimnázium kezdő szinten indítja a második nyelv tanítását. A gimnáziumokban két idegen nyelvet kell tanulnia minden tanulónak. Második idegen nyelvként szabad választás szerint oktathatók a különböző nyelvek, de itt is az adott iskola kínálata és a szülő választása, valamint az iskola igazgatójának a felvételi és az idegennyelvi csoport besorolási döntése alapján.

A 6 és 8 évfolyamos gimnáziumokban az első és második idegen nyelv indításának ütemezése életkor tekintetében főszabály szerint azonos a 4 évfolyamos gimnáziumok rendszerével. Ezeknek az intézményeknek – tanórai keretek között vagy tanórán kívüli tevékenységként – lehetőségük van akár a harmadik idegen nyelv oktatására is.

A 2016. szeptember 1-től a Nemzetgazdasági Minisztérium javaslata alapján és koordinálásban bevezetésre kerülő szakgimnáziumokban egy kötelező nyelv lesz ismereteik szerint, de megfelelő feltételek teljesülése esetén itt is javasolt lehet majd két idegen nyelv oktatása, valamint lehetőség adódik a szakmai idegen nyelv oktatására is.

A középiskolákban az érettség vizsgák megkezdéséig minden tanuló számára biztosítani kell az első idegen nyelv legalább B1 szintű elsajátítását a tanórai foglalkozások megszervezésével.

A Nat. a különböző idegen nyelveket tartalmi és pedagógiai szempontokból egységesen kezeli, az első és a további tanított idegen nyelvek között nem tesz különbséget. A minden diák számára minimálisan kötelező elvárásoknál három tantervi-tartalmi szakaszt különít el: a kötelező kezdésre építve a 4., az 5-8. és a 9-12. évfolyamokat.

A 8. évfolyam végére minden tanulónak el kell érnie az A2 szintet, amiből az következik, hogy ha a tanuló az első idegen nyelvet tanulja tovább, a középiskola a tanuló nyelvtanítását az A2 szintről kezdi el. A középiskola négy éve alatt alap óraszámában minden tanulónak el kell érnie a következő KER szerinti szintet, ami a B1 szint. A középiskola 11. és 12. évfolyamán emelt óraszámában meghirdet emelt szintű felkészítő tanfolyamokat is a tanulók számára.

A kimeneti pontokon elvárt minimumszinteket az alábbi táblázat foglalja össze:

Minimumszint nyelvenként	4. évfolyam	6. évfolyam	8. évfolyam	12. évfolyam
Első idegen nyelv	KER szintben nem megadható	A1	A2	B1
Második idegen nyelv	–	–	–	A2

Az elnök álláspontja szerint nagyon valószínű, hogy mindazok a tanulók, akik két teljes év alatt nem jutottak el eleve a kiinduló A2 szintről a B1 szintre a 10. évfolyam végéig, be fognak kapcsolódni az emelt szintű idegen nyelvi érettségire felkészítő kurzusokba, amelynek óraszámja a „normál” 108 óra (heti 3 óra) helyett 180 óra, vagyis heti 5 óra. A két teljes KER szintnyi fejlesztés (A2-ről B2-re) *a rendelkezésre álló 108 + 108 + 180 + 180 = 576 tanóra alatt motivált, a felsőoktatás felé törekvő tanulókkal szakmailag teljesen megalapozott, teljesíthető célkitűzés.*

A Nat. 2. §-a alapján *a Nat.-ban megfogalmazott elvek, célok, fejlesztési feladatok és műveltségi tartalmak érvényesülését a tartalmi szabályozás következő szintjét jelentő, a pedagógiai munka szakaszainak sajátosságaihoz igazodóan készült kerettantervek biztosítják.*

Az iskola az oktatásért felelős miniszter által meghatározott pedagógiai szakaszokra, iskolatípusra, továbbá az egyes sajátos köznevelési célok teljesítéséhez kiadott – valamint külön feltételek szerint jóváhagyott – kerettanterveket alkalmazhatja. A kerettanterveket a Kerettanterv rendelet mellékletei tartalmazzák. A különböző iskolatípusokra, pedagógiai szakaszokra, egyes sajátos köznevelési feladatokhoz készített kerettantervek évfolyamonként meghatározzák a tantárgyi struktúrát és a tantárgyi tartalmak elsajátításához minimálisan szükséges óraszámokat, ami az idegen nyelvek esetében az alábbiak szerint alakul:

Óraterv a kerettantervekhez 9-12. évfolyam gimnázium				
Tantárgyak	9. évf.	10. évf.	11. évf.	12. évf.
I. idegen nyelvek	3	3	3	3
II. idegen nyelvek	3	3	3	3
Szabadon tervezhető órakeret	4	4	6	8
<i>Rendelkezés álló órakeret</i>	<i>35</i>	<i>36</i>	<i>35</i>	<i>35</i>

A fenti óraszámok a gimnázium típusától függetlenül azonosak az adott évfolyamokon; az első idegen nyelv tekintetében a szakgimnáziumok tervezett minimális óraszámja is megegyezik a fentiekkel. A szakgimnáziumokra vonatkozó további részletszabályok ismertetése érdekében az elnök a nemzetgazdasági miniszter megkeresésének szükségességét vetette fel.

A kerettantervek által előírt tartalmak a rendelkezésre álló iskolai kötelező tantárgyi időkeret 90%-át fedik le. A további 10% szabad időkeret az adott iskola saját döntése alapján – a tantárgy óraszámán belül – lehetőséget biztosít a pedagógusoknak arra, hogy a helyi tantervben az igényeknek, a tanulók érdeklődésének, képességének megfelelően kerettanterven kívüli további tartalommal töltsék meg vagy az ismeretek elmélyítésére, kompetenciafejlesztésre használják. (A heti 3 órás idegen nyelv esetében éves szinten ez minimálisan 10 óra.) A szabadon tervezhető iskolai időkeret további lehetőséget kínál az idegen nyelvek tantárgyi óraszámának emelésére.

Az iskolatípusra, pedagógiai szakaszra, egyes sajátos köznevelési feladathoz készített kerettantervek tartalmazzák a tantárgyi kerettanterveket, így az idegen nyelv tanterveit is. A tanulók idegen nyelvi kommunikatív kompetenciájának megalapozása és fejlesztése a tantárgyi kerettantervek szintjén 2 éves ciklusokban, a KER-rel összhangban került tervezésre. A 2 éves ciklus alól kivétel az általános iskola 4. évfolyama, mivel a kötelező idegennyelv-oktatás ezen az évfolyamon kezdődik, így a képzési szakasz csak egy tanévet ölel fel.

Minimális óraszám tanévenként a köznevelési évfolyamokon a kerettantervek alapján

Tantárgy	4. évf.	5. évf.	6. évf.	7. évf.	8. évf.	9. évf.	10. évf.	11. évf.	12. évf.	Összesen min.
Első idegen nyelv	72	108	108	108	108					504
						108	108	108	108	432
Második idegen nyelv						108	108	108	108	432

A fentiek alapján tehát a köznevelés 4-12. évfolyamán az első idegen nyelv tanítására, tanulására a kerettantervek legalább 936 tanítási órát biztosítanak a kimeneti B1 szint eléréséhez, míg a második idegen nyelv A2 szintű sikeres teljesítéséhez minimálisan 432 óra áll a gimnáziumok rendelkezésére. Ezen óraszámok nem tartalmazzák a kerettanterveken felül jelentkező és az iskola által rendelkezésre bocsátott további időkereteket.

A Nat.-ban és a kerettantervekben meghatározottak mellett a nevelőtestület az iskola *pedagógiai programjában* – a Nevelési program részeként – meghatározza egyebek mellett a kiemelt figyelmet igénylő tanulókkal kapcsolatos pedagógiai tevékenység helyi rendjét, s ennek keretében a tehetség, képesség kibontakoztatását segítő tevékenységeket. Az intézmények tehetséggondozó programjukban számos tanórai és tanórán kívüli (szakkör, egyéni és kiscsoportos tanórán kívüli foglalkozások, nyelvvizsga felkészítők, témanapok, projektek, versenyek, stb.) lehetőséget terveznek az idegen nyelvek oktatási színvonalának emelésére.

A nevelőtestületek a *helyi tantervük* elkészítése során döntenek egyebek mellett

- a választott kerettanterv által meghatározott óraszám feletti kötelező tanórai foglalkozások, továbbá a kerettantervben meghatározottakon felül a nem kötelező tanórai foglalkozások megtanítandó és elsajátítandó tananyagáról, az ehhez szükséges kötelező, kötelezően választandó vagy szabadon választható tanórai foglalkozások megnevezéséről, óraszámáról,
- a választható tantárgyak, foglalkozások helyi szabályairól,
- a csoportbontások és az egyéb foglalkozások szervezésének elveiről,
- a Nat és az Érettségi Kr. alapján, a 11-12. évfolyamon az emelt szintű érettségi vizsgára történő felkészítéshez az emelt szintű oktatásban alkalmazott fejlesztési feladatokról és követelményekről.

Az emelt szintű oktatási formában a magasabb szintű fejlesztési követelmények elsajátítása emelt óraszámokban valósul meg – a Nat. 7. § (3) bekezdése alapján – legalább heti 5 tanóra biztosításával, ezt az időkeretet és oktatást az összes érettségiztető iskolának biztosítania kell, ez nem mérlegelés kérdése. A Nat. kitér az emelt szintű képzésben részesülő tanulókkal szemben támasztott követelményekre is. Szakmai támogatásként a gimnáziumok minden típusa számára rendelkezésre állnak az emelt szintű idegen nyelvi tantervek.

Emelt szintű oktatásnál a 9-12. évfolyamokon a 10. évfolyam végére a B1-B2 szint tervezhető, a tanulmányok végére pedig a B2 szint várható el az első idegen nyelvből. Bizonyos, a köznevelési jogszabályokban rögzített programoknál (nemzetiségi, két tanítási nyelvű oktatás) a haladó szint (C1) is elérhető. Második idegen nyelvből az utolsó pedagógiai szakasz végére szintén eljuthatnak a tanulók a B1-B2 szintre. A lenti táblázatban megjelölt szintek elérését az intézmények saját, és a tanulók lehetőségeitől, céljaitól függően tervezik pedagógiai programjukban, helyi tantervükben.

	4. évf.	6. évf.	8. évf.	10. évf.	12. évf.
Első idegen nyelv	KER szintben nem megadható	A1	A2-B1	B1-B2	B2-C1
Második idegen nyelv	–	-	A1	A2	B1-B2

Emelt szintű oktatás esetén rendelkezésre álló órakeret a fenti szintek eléréséhez:

Tantárgy	4. évf.	5. évf.	6. évf.	7. évf.	8. évf.	9. évf.	10. évf.	11. évf.	12. évf.	Összesen min.
Első idegen nyelv	180	180	180	180	180					900
						180	180	180	180	720
Második idegen nyelv						180	180	180	180	720

Mindezek alapján a köznevelés 4-12. évfolyamán az első idegen nyelvet emelt szinten tanulók számára *1620 tanítási óra állhat rendelkezésre a kimeneti B2-C1 szint eléréséhez*, míg a második idegen nyelv B1-B2 szintű sikeres teljesítéséhez elviekben *720 órát* biztosíthatnak az általános iskolák és arra építve a gimnáziumok.

Az idegen nyelvoktatást *további speciális területek színesítik* – nyelvi előkészítő évfolyam, két tanítási nyelvű általános és középiskolai célnyelvi oktatás, a nemzetiségi nyelvoktatás – melyek részletesebb tartalmi szabályozására nem tért ki, mivel arra az átfogó vizsgálat sem terjed ki.

Az elnök kiemelte, hogy összességében a köznevelési rendszer sokszínű, és talán az egyik legváltozatosabb területe az idegen nyelv oktatása. A köznevelési intézmények idegen nyelvi programjait szakmai profiljuknak, meghatározott céljaiknak, lehetőségeiknek megfelelően – a Nat. és a kerettantervek előírásainak, tartalmi elemeinek figyelembe vételével – tervezhetik.

Álláspontja szerint ennek keretei között a B2 szint elérése motivált, a felsőoktatás felé törekvő tanulókkal szakmailag teljesen megalapozott, teljesíthető célkitűzés.

Az elnök a kérdésköröket a *pedagógiai-szakmai mérések aspektusából* is megközelítette. A magyar köznevelés rendszerében a 2014/2015. tanévtől kezdődően az általános iskolákban lehetőség van a tanulók a nyelvoktatásban való teljesítésének mérésére a kerettantervek által az egyes nevelési szakaszok végére előírt nyelvi szint tekintetében. Ezek a 6. évfolyamon az A1, a nyolcadik évfolyamon az A2 nyelvi szintek. Az idegen nyelvi mérések (a nemzetiségi vagy két tanítási nyelvű oktatásban tanulók kivételével) a tanulók által tanult első idegen nyelvre vonatkoznak, azon belül is a leggyakrabban tanult angol és német nyelvekre. A méréseket a mindenkori tanév rendjéről szóló jogszabály írja elő, a 2015/2016. tanévre vonatkozóan a 35/2014. (IV. 30.) EMMI rendelet 9. § (7) bekezdése értelmében a nemzetiségi vagy két tanítási nyelvű iskolák kivételével az iskolák hatodik és nyolcadik évfolyamán angol vagy német nyelvet első idegen nyelvként tanulók körében le kell folytatni az írásbeli idegen nyelvi mérést. Az első, 2014/2015. tanévi mérés eredményei szerint a 6. évfolyamon angol nyelvből a tanulók 82,9%-a, német nyelvből 72,9%-a érte el a Nat.-ban elvárt A1-es szintet, míg a 8. évfolyamon angol nyelvből a tanulók 69,9%-a, német nyelvből 51,4%-a érte el az elvárt A2-es szintet.

Az országos kompetenciamérés telephelyi kérdőívében továbbá az egyik kérdés a nyelvoktatás infrastruktúrájával kapcsolatos, és arra kérdez rá, hogy az adott középiskolai telephely rendelkezik-e az idegen nyelv elsajátítását segítő *nyelvi laborral*. Az adatok szerint a középiskolai telephelyek több mint harmadában a nyelvoktatást segítő infrastruktúra már rendelkezésre áll, a további fejlesztések folyamatban vannak.

Az ebből származó adatokat az alábbi táblázat tartalmazza:

	nincs	van	nincs adat	arány %
8 évfolyamos gimnázium	49	33	1	39,7
6 évfolyamos gimnázium	78	43	3	34,6
4 évfolyamos gimnázium	280	172	19	36,5
szakközépiskola	329	218	15	38,7
szakiskola	269	140	14	34
Összesen	1005	606	52	36,4

Az emelt szintű idegen nyelvi érettségi vizsgán komplex B2 szintű nyelvvizsga egyenértékűség szerezhető. Az Érettségi Kr. 45. § (4) bekezdése értelmében a vizsgázó érettségi bizonyítványa, tanúsítványa, ha idegen nyelvből emelt szintű érettségi vizsgát tett, és sikeresen teljesítette az érettségi vizsga írásbeli és szóbeli vizsgáit, azoknak minden vizsgarészét a részletes követelményekben meghatározott módon, és legalább 60%-ot ért el, középfokú (B2) komplex típusú, míg 40-59% elérése esetén alacsony fokú (B1) komplex típusú, államilag elismert nyelvvizsga-bizonyítvánnyal egyenértékű okiratnak minősül. A sajátos nevelési igényű (SNI) tanulók számára lehetővé teszi az írásbeli vagy a szóbeli nyelvvizsga egyenértékűség megszerzését, vagyis az Érettségi Kr. 45. § (5) bekezdésében foglaltak szerint, ha a vizsgázó az idegen nyelvből az emelt szintű érettségi vizsgát a 6. § (7) bekezdésében megfogalmazott jogával élve tette le és megfelel a (4) bekezdés a) és b) pontjában foglalt további feltételeknek

- a) ha a részletes követelményekben meghatározott módon teljesítette a szóbeli vizsga részeit, valamint élő idegen nyelvből a hallott szöveg értése vizsgarészt, érettségi bizonyítványa, tanúsítványa a megfelelő fokozatú szóbeli típusú, államilag elismert nyelvvizsga-bizonyítvánnyal egyenértékű okiratnak minősül,
- b) ha a részletes követelményekben meghatározott módon teljesítette élő idegen nyelvből az olvasott szöveg értése, az íráskészség és a nyelvhelyesség vizsgarészeket, illetve latin nyelvből az írásbeli vizsgarészt, érettségi bizonyítványa, tanúsítványa a megfelelő fokozatú írásbeli típusú, államilag elismert nyelvvizsga-bizonyítvánnyal egyenértékű okiratnak minősül.

Tanulói igény esetén az emelt szintű vizsgára való felkészítés kötelezettségét az Érettségi Kr. 4. § (1)-(3) bekezdései tartalmazza. A kötelező érettségi vizsgatárgyak, így az idegen nyelv tekintetében az érettségi vizsga egyes vizsgatárgyaiból középszinten vagy emelt szinten tehető érettségi vizsga. A középiskolának a tizenegyedik-tizenkettedik évfolyamon biztosítania kell, hogy a tanuló – választása szerint – a kötelező vizsgatárgyból mind a középszintű, mind az emelt szintű érettségi vizsgára fel tudjon készülni. A kötelező érettségi vizsgatárgyakon kívül a középiskola a helyi tantervében határozza meg, hogy mely további – legalább két – vizsgatárgyból teszi lehetővé az emelt szintű érettségi vizsgára történő felkészülést. E döntéséhez kikéri az iskolai diákönkormányzat véleményét. Az emelt szintre történő felkészítés mellett a kötelező érettségi vizsgatárgyakon kívül *legalább három vizsgatárgyból lehetővé kell tenni a középszintű vizsgára történő felkészülést. Az idegen nyelv vizsgatárgyak egy vizsgatárgynak minősülnek.*

A fentieknek megfelelően annak a diáknak, aki a B2 szintű nyelvvizsga egyenértékűséget az érettségi vizsgán kívánja megszerezni középiskolájában, joga van az emelt szintű felkészítéshez, és lehetősége van a nyelvvizsga egyenértékűséget az emelt szintű érettségi vizsgán megszerezni. Az elnök szerint reálisan a tanuló által tanult első idegen nyelvre vonatkozhat, hiszen a B2 nyelvi szint eléréséhez átlagosan szükséges óraszám elsősorban az első idegen nyelv tekintetében biztosítható.

Jelezte, hogy a jelenlegi adatok szerint *2015-ben a középiskolában (ide nem értve a felnőttoktatást, a nemzetiségi vagy két tanítási nyelvű oktatást) érettségi vizsgabizonyítványt szerzett tanulók száma 59.397 volt.* Közülük az emelt szintű érettségi vizsgán B2 szintű nyelvvizsga egyenértékűséget 4.432 tanuló (7,5%) szerzett, amelyben 2015-ben a gimnáziumokban (nem felnőttoktatásban, nem nemzetiségi, két tanítási nyelvű oktatásban) érettségi vizsgabizonyítványt szerzett tanulók száma 33.018 volt. Közülük az emelt szintű érettségi vizsgán B2 szintű nyelvvizsga egyenértékűséget 3.788 tanuló (11,5%) szerzett. 2015-ben a szakközépiskolákban (nem felnőttoktatásban, nem nemzetiségi vagy két tanítási nyelvű oktatásban) érettségi vizsgabizonyítványt szerzett tanulók száma 26.379 volt.

Közülük az emelt szintű érettségi vizsgán B2 szintű nyelvvizsga egyenértékűséget 644 tanuló (2,4%) szerzett. Az elnök szerint ezen a területen jelentős fejlődési perspektíva kínálkozik, különös tekintettel arra, hogy a „Fokozatváltás a felsőoktatásban” című stratégia nem csak a középfokú nyelvvizsgát (B2 szint) írja elő bemeneti feltételként, hanem legalább egy emelt szintű érettségi tárgy teljesítését is. Logikusnak tűnik, hogy e feltételeknek egyre többen az idegen nyelvből emelt szinten történő érettségi vizsgával feleljenek meg, mely egyúttal a B2 szint elérését is biztosítja.

Az idegen nyelvek megoszlása az érettségien (a többi nyelvből az emelt szint 100 fő alatt van):

Érettségi bizonyítványt szerzők nyelvi érettségi vizsgáinak száma ⁵ (db)	Középszint	Emelt szint	B2 szintű nyelvvizsgával egyenértékű	B2, az összes vizsgázó %-ában
angol nyelv	40842	6795	5138	10,8
német nyelv	14418	1532	1234	7,7
francia nyelv	576	159	104	14,1
olasz nyelv	508	150	130	19,8
spanyol nyelv	233	118	80	22,8

A B2 szintű nyelvtudást eléréséhez szükséges tankönyvek rendelkezésre állásával kapcsolatosan kifejtette, hogy a tankönyvellátás jelenleg is biztosított. A tanulók és pedagógusok rendelkezésére a 2016/2017. tanévre vonatkozó tankönyvjegyzéken összesen valamennyi évfolyam tekintetében 364 db angol, 191 db német, 16 db francia és 4 db orosz tankönyv áll.

A Tkt. alapján az állami tankönyvellátás bevezetésével *több garanciális elem is beépült a rendszerbe a megfelelő tankönyvellátás biztosítása érdekében*, így ha az állami tankönyvfejlesztésért felelős szerv, az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet nem tudja biztosítani valamely területen a tankönyvellátást, akkor a miniszter pályázatot hirdethet tankönyvírásra. Abban az esetben, ha még mindig felmerülnek hiányterületek, akkor *a miniszter nyilvános felhívást tehet közzé, ennek alapján a tankönyvpiacon nem állami szereplői is benyújthatják kiadványaikat tankönyvvé nyilvánításra*.

Mind 2015-ben, mind pedig 2016-ban történt ilyen nyilvános felhívás, amelynek keretében a tankönyvkiadóknak valamennyi, a köznevelés szempontjából releváns idegen nyelv vonatkozásában – így a megkeresésben említett angol, német, francia, orosz nyelv – lehetőségük volt tankönyvvé nyilvánítási kérelem benyújtására. 2016-ban angol, német, illetve francia nyelvből összesen hét könyvkiadó 48 kiadvánnyal jelentkezett a nyilvános felhívásra. Orosz nyelvkönyv tekintetében nem nyújtottak be tankönyvvé nyilvánítási kérelmet.

A második kérdésben megfogalmazott szakmai észrevétel, jelzés vagy panasz az idegen nyelv oktatásához szükséges jelenlegi tankönyvellátottság tartalmi megfelelőségével kapcsolatosan egyáltalán nem érkezett az Oktatási Hivatalhoz. Sőt, az idegen nyelvű könyveknél gyakori, hogy a kiadó által öt évre megkapott tankönyvvé nyilvánítási engedély lejárta előtt már ismételt beadja a könyvet tankönyvvé nyilvánításra, mert tartalmában, kivitelében azt fejlesztette, korszerűsítette.

Az idegen nyelvet tanító tanárok számára biztosított idegen nyelv tanításához szükséges tanári példányra vonatkozóan, az Oktatási Hivatalnak nincs információja. A pedagógus-továbbképzési lehetőségekkel kapcsolatosan kifejtette, hogy az idegen nyelvi képzést az Oktatási Hivatalnál akkreditált *pedagógus-továbbképzések is segítik*. Jelenleg 18 db akkreditált módszertani továbbképzés segíti az angol, német, francia nyelvet tanító pedagógusokat.

V. Válaszaikban a megkeresett középiskolák igazgatói többen is hivatkoztak a Nyelvtudásért Egyesület tárgykörben folytatott kutatására, így tájékoztatást kértem az Egyesület elnökétől az általuk végzett kutatás eredményéről.

Az elnök válaszában ismertette, hogy 2016. március elején megrendezett konferencián elismert nyelvoktatási szakemberek és egyetemi oktatók tartottak plenáris előadást és vezettek szekcióüléseket, amelynek keretében megfogalmazták a jelenlegi nyelvoktatási környezettel összefüggésben *az általános gondokat*. Véleményük szerint *az iskolákban folyó nyelvoktatás keretei (óraszám, tantervek, tanárok képzettsége, stb.) nem feltétlenül indokolják a hatékonyság hiányát*.

⁵ A felnőttoktatás, a nemzetiségi képzés és a két tanítási nyelvű képzés kivételével.

A 4. évfolyamos kezdés, azaz a 9-10 éves korban induló nyelvtanulás ugyanakkor nemzetközi kitekintésben *késői és szembe megy a nemzetközi tendenciákkal*, emiatt ahol ma nyelvtanítás folyik az 1-3. évfolyamokon, azt központi útmutatók, anyagok nem segítik, ezért nem úgy működik, ahogyan hatékony lenne, és már itt *kinyílik az olló a tanulók nyelvtanulási útjában*.

A problémákkal való szembenézés akadályának tartják, hogy *az óraszámokról pontos és friss adatok nincsenek, valójában nem tudható, ki hány órában vagy hány nyelvet, milyen folytonossággal tanul*. Mindössze annyi tudható, hogy igen nagyok a különbségek és ebből fakadóan a haladás tempója, hatékonysága is eltér. A Nat. és a kerettantervek használata a tanárok napi gyakorlatába nem épült be, így *azok jó szakmai színvonala nem tesz hozzá a nyelvtanításhoz*. A tartalmi szabályozókban megadott kimeneti szintek *nem épülnek empirikus adatokra*, így teljesíthetőségük nem felmérhető. A Nat. legutóbbi változatában megemelt, 8. osztály végi kimeneti szinthez például adatok a valós szintről *csak a 2015-ben elindított idegen nyelvi mérésekből szerezhetők be*. A nyelvtanárok képzettek, a jelenlegi előírások szerint azonban nyelvtanári végzettséggel egy pedagógus minden iskolatípusban, minden évfolyamon oktathat, így valójában a képzése akár értelmét is veszítheti: egy középiskolai nyelvtanításra felkészített tanár hatékonysága az általános iskola alsóbb évfolyamain például csak saját elkötelezettségén és felelősségteljes önfejlesztésén áll vagy bukik.

Oktatáspolitikai szempontból beazonosított problémák közé tartozik, hogy a tervezéskor nem a tanulási eredmények és célok a kiindulási pontok, sokkal inkább *a kimeneti szintek*. A tartalmi szabályozókban, és az ehhez szükséges továbbképzésekben *nem kapnak hangsúlyt az egyéni különbségek*, így a valódi esélyegyenlőséget és a hatékonyságot is segítő differenciálás a nyelvi osztálytermekben nehezen valósul meg. Ugyanez igaz a tanulási autonómia fejlesztésére, a tartalom-alapú és az IKT-ra építő nyelvtanítás erősítésére is. A megfelelő nyelvtanulási környezet biztosítása nem megfelelő: az iskolák nem kapnak segítséget ahhoz, hogy tanórán kívüli, sőt iskolán kívüli nyelvtanulási lehetőségeket tudjanak biztosítani diákjaiknak.

E körben értékelték, hogy a nyelvi követelmények teljesítésére történő felkészítés *a mai helyzetben kizárólag az intézmények és a családok felelősége*. Az iskolák szakmai és anyagi támogatás nélkül ugyanakkor egyszerűen nem érdekeltek abban, hogy felkészítsék diákjaikat B2 szintre, és ne elégedjenek meg a kötelező minimum B1 szinttel. A nyelvvizsgára történő felkészítéshez több segítség áll rendelkezésre, az emelt szintű érettségénél nincs próbavizsga, kevés a vizsgalehetőség, nincs megbízható feladatbank vagy internet-alapú tananyag, illetve idevágó továbbképzések. A szülők szerepe igen nagy a sikerben, de hozzáállásuk nem mindig támogató.

Az iskolai szintű problémák közé sorolták, hogy általános gyakorlat *az újrakezdés, azaz az intézmények nem alkalmazkodnak a bejövő diákok nyelvi tudásszintjéhez*, hanem a szervezés könnyítése érdekében *újrakezdő csoportokat indítanak*. Kevés önszerveződő szakmai műhely létezik, így például a kezdő, frissen végzett nyelvtanárok magukra maradnak. A nem nyelvszakos tanároknál a nyelvtudás nem számít fontosnak, pedig ez lehetne az út a tartalom-alapú tanításhoz, emellett a nyelvet beszélő nem nyelvszakos pedagógusok jó példaként szolgálnának a diákoknak. A tanárokkal kapcsolatos gondként fogalmazódott meg, hogy a nyelvtanárok nem minden esetben kellően elhivatottak, felkészültek nyelvileg vagy módszertanilag. A tanárképzés és a pedagógus-továbbképzést szervezők pedig nem alkalmazkodnak a világ változásához, és kevésbé készítik fel a hallgatókat és a nyelvtanárokat a jelenkor követelményeire.

Összességében rögzítették, hogy *a hazai iskolákban zajló nyelvoktatás jelentős bajban van*: eredményessége erősen megkérdőjelezhető, miközben a hatékonyabb működéshez szükséges feltételek egy jelentős része biztosítottnak tűnik. Az oktatási intézmények rendkívül nagy különbségeket mutatnak a hatékonyság terén, ezért a diákok esélyegyenlősége nagyon alacsony, és esélyeik nagyban intézmény-függőek. Az idegennyelv-oktatással kapcsolatos döntések nem épülnek friss empirikus adatokra, ilyenek közel tíz éve nem is állnak rendelkezésre.

A Nyelvtudásért Egyesület által végzett *felmérés eredményeivel* kapcsolatosan az elnök az alábbiakat emelte ki. A konferenciát megelőzően felmérésben 1161 fő nyelvtanárt, valamint 1814 fő nyelvtanuló választást ismerték meg abban a tekintetben, hogy *elfogadhatónak gondolják-e a B2 szintű nyelvi vizsga felvételi követelményként való bevezetését*.

Az igennel válaszolók aránya a két csoportnál többségben volt (61 és 64,7%), a fennmaradó válaszok (3 és 5,3 %) a tanároknál mind a nemleges választ képviselték, míg a tanulóknál tetten érhető volt némi bizonytalanság: a nem válaszok (24,5%) mellett 14,5 százaléka a válaszolóknak nem tudott választ adnia kérdésre.

A nyelvtanulók többsége szerint azért megfelelő a követelmény, mert az elvárt nyelvtudás elengedhetetlen a megfelelő szintű szakmai munkához és a magánélethez, és segít egyéb tartalmak és készségek elsajátításában is. A nyelvi vizsgákból képet lehet kapni a nyelvtudásról és könnyebb a középiskolában teljesíteni a feltételt, mint a diploma előtt. A B2 szint elvárható mind nyelvileg, mind kognitív szempontból egy felsőoktatásba készülő tanulótl, valamint így lehet majd tárgyakat idegen nyelven is tanulni.

Számos okot hoztak fel azonban a válaszadók arra is, hogy *miért nem kellene ezt a követelményt elvárni*. Sokan írták, hogy nem mindenki számára szükséges és lehetséges nyelveket elsajátítani, a válaszadók szűkebb köre szerint a nyelvtudás általában nem fontos és akár még káros is lehet a mobilitás miatt. A nyelvtanulók közül sokan azt is kiemelték, hogy a közoktatás erre nem tud felkészíteni, és ezzel így egy újabb szűrő kerül a felvételi folyamatba, és mindez esélyhátrányt teremt. Többen a középfokú nyelvtudást a középfokú iskolákban túl magas elvárásnak gondolták, ezt a *felsőoktatásban* kellene elérni szerintük.

A nyelvtanárok véleménye is megoszlott: akik támogatták, azok szerint ez a követelmény *erősíti a nyelvtanulási motivációt*, elengedhetetlen a tanulók későbbi szakmai fejlődéséhez és a munkaerő-piaci érvényesüléséhez. A B2 szint elvárható tőlük a középiskolai tanulmányok végére, és az *egyetemen már úgysis kevesebb lehetőség, idő áll rendelkezésre az általános nyelvtudásuk fejlesztésére*, ahol így már a szaknyelvre összpontosíthatnak. Aki felsőoktatásban szeretne továbbtanulni, annak képesnek kell lennie egy idegen nyelv középszintű elsajátítására, valamint a nyelvtudással külföldi ösztöndíjak, tanulmányok, tanulmányutak is elérhetővé válnak számukra. Számosan érveltek azonban a követelmény ellen: az ő véleményük szerint a nyelvtudást nem lehet más tartalmak és készségek elé helyezni. Elmondták, hogy a mai oktatás az oktatáspolitikai támogatása nélkül erre nem tud felkészíteni, így a gyerekek esélyegyenlősége sérül. Hangsúlyozták, hogy nem mindenki képes ennek teljesítésére és nem is mindenkinek van rá szüksége. A válaszok között is megjelent az a ma már ritkábban hallott álláspont, hogy a nyelvvizsgák nem mindig megbízhatóan mérnek szerintük, és hogy *igazából nyelvtudásra, nem nyelvvizsgákra lenne szükség*.

Összességében *mindkét oldalon számos érv és ellenérv jelent meg*. A bevezetett követelmény megítélése kettős, a többség a nyilvánvaló problémák ellenére elfogadja annak indokoltságát, de sokan megkérdőjelezik a felkészítés lehetőségét, sőt az elvárás szükségességét is.

A fentiek alapján az elnök a Nyelvtudásért Egyesület álláspontját a következőben foglalta össze. A B2-es idegennyelvi szintkövetelmény „előrehozása” a felsőoktatás bemeneti követelményeként, megfelelő döntés lehet, hiszen ezzel elkerülhetővé válik a ma oly komoly gondot jelentő *diploma-visszatartás*. Ez a nyelvi szint szükséges a szakmai boldoguláshoz, és elvárható egy felsőoktatásba készülő tanulótl. A középfokú oktatás képes *lehet* a tanulók felkészítésére, azonban ehhez támogatásra van szüksége, *a teljesítés felelőssége nem tolható át az intézményekre, nyelvtanárookra és legfőképpen a családokra*. Amennyiben az oktatáspolitikai megfelelő döntéseket hoz a végrehajtás érdekében, az elvárást meg lehet valósítani, mégpedig úgy, hogy az ne rontsa az esélyegyenlőséget jelentősen. A megfelelő döntésekhez azonban a jelen állapotok *reális tényezői ismerete elengedhetetlen*: az iskolai nyelvoktatás helyzetét pontosan feltáró, a tanulási utakat, a befektetett óraszámok hasznosulását tényadatokkal leíró, a tantermi oktatási gyakorlatról is hasonló objektív eszközökkel, országosan reprezentatív képet adó friss kutatási adatok szükségesek a felelős döntések előkészítéséhez.

Külön figyelmet kell szánni a *kistelepülések* és az egyéb okból *hátrányban lévő intézmények* segítésére, hogy a követelmény ott is húzó erejű, ne pedig ellehetetlenítő intézkedés legyen. Figyelembe kell venni a hazánkra oly jellemző eltérő nyelvtanulási utakat (ki elsőben, ki negyedikben kezd, ki 3 órában, ki 6-7-ben tanul, stb.), *meg kell próbálni kiegyenlíteni az intézmények közötti különbségeket*. Fontos még, hogy egy ilyen horderejű döntést helyzetjelentésnek és szakmai egyeztetésnek kellett volna megelőznie, ezekhez azonban még ma sincs késő.

Míndeközben érdemes lehet még *átgondolni az intézkedés bevezetési dátumának módosítását*, hogy valóban megfelelő idő álljon rendelkezésre a felkészüléshez.

Az elnök utalt arra is, hogy jelenlegi helyzet, melyben a felsőoktatás évente közel 10 ezer olyan végzős hallgatót bocsát ki, akik a diplomakövetelményként ma előírt B2-es nyelvtudás közelében sincsenek, mérhetetlenül pazarló, és mind hatékonysági, mind társadalmi szempontból fenntarthatatlan. A B2-es nyelvtudás bemeneti követelménnyé emelését mindenképpen megfelelő és támogatandó iránynak tartják, amelynek bevezetése azonban társadalmi feszültségekkel fog járni. Bár a 2020-as felvételi időszakig hátralevő idő érdemi oktatáspolitikai, oktatásszervezési változások bevezetéséhez rendkívül rövid, úgy vélik, hogy a jelenlegi helyzettel való szembenézés, reprezentatív empirikus adatok haladéktalan beszerzése és elemzése világos iránymutatást adhat arra nézve, hogy milyen azonnali lépések meghozatalával javítható az iskolai nyelvoktatás eredményessége már rövidtávon is és mely lépések hozhatnak érdemi javulást hosszabb távon.

Amennyiben ez az adatgyűjtés, majd elemző munka haladéktalanul elkezdődik, úgy 2017 elejére reális képet adhat mind a teendőkről, mind arról, hogy 2020-ig milyen mértékű eredményességi javulást lehet megcélozni. Csak ez alapján lesz felmérhető, hogy a leginkább iskolatípusok illetve településtípusok szerinti esélyegyenlőtlenségek – legalábbis az idegennyelv-oktatás terén – csökkenthetők-e olyan mértékben, hogy a követelményváltozás okozta társadalmi feszültségeket a lépés társadalmi haszna ellensúlyozza, sőt meghaladja.

A vizsgálat megállapításai

I. A hatáskör tekintetében

A feladat- és hatáskörömet, valamint ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságaimat az Ajb. határozza meg. Az Ajb. 18. § (4) bekezdése szerint az alapvető jogok biztosa a hatóságok tevékenysége során felmerült, az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásság megszüntetése érdekében hivatalból eljárást folytathat. A *hivatalból indított eljárás* természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő visszásság kivizsgálására vagy egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára irányulhat. Az Ajb. 1. § (2) bekezdés a) pontja leszögezi továbbá, hogy az alapvető jogok biztosa tevékenysége során – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a gyermekek jogainak védelmére.

Az Nkt. 1. § (2) bekezdése értelmében a köznevelés közszolgálat, amely a felnövekvő nemzedékek érdekében a magyar társadalom hosszú távú fejlődésének feltételeit teremti meg, és amelynek általános kereteit és garanciáit az állam biztosítja. Az Nkt. 2. § (1) bekezdése kimondja továbbá azt is, hogy az Alaptörvényben foglalt ingyenes és kötelező alapfokú, ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú nevelés-oktatáshoz való jog biztosítása a magyar állam közszolgálati feladata. A fentiek alapján az érintett szervekre az ombudsman vizsgálati jogosultsága – az Ajb. hatásköri szabályai értelmében – egyértelműen kiterjed.

A vizsgálati keretekkel kapcsolatban rögzíthető, hogy az ombudsman számára egy adott jogi szabályozás alapjogi aspektusú vizsgálatára, valamint a jogszabályok hiányosságaival, tartalmi hibáival összefüggő intézkedések megfogalmazására a törvény, az Ajb. 37. §-a közvetlenül lehetőséget teremt. A *preventív alapjogvédelemre is hangsúlyt helyező ombudsmani gyakorlat* alapján a biztos mandátuma keretei között marad akkor, amikor az alapjogi aspektusú vizsgálathoz nélkülözhetetlen módon, hivatalbóli eljárás keretében, a konkrét alapjogséremlmek és ezen alapuló panaszok megelőzése érdekében áttekinti a releváns jogi szabályozást, feltérképezi és jelzi a jogalkotásért felelős szervek irányába a felmerülő egyes aggályokat.

II. Az érintett alapvető jogok és elvek tekintetében

Az alapjogi biztos egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggés-rendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának.

Az ombudsmani intézmény megalakulása óta az országgyűlési biztos következetesen, zsinórmértékként támaszkodott az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazta az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott alapjogi teszteket.

A jelentés megállapításaival összefüggésben ismételten hivatkozom arra, hogy az Alaptörvény vonatkozó rendelkezéseinek szövege Alaptörvény Negyedik Módosításának hatályba lépését követően továbbra is nagyrészt megegyezik az Alkotmányban foglaltakkal, az alkotmányos követelmények és alapjogok tekintetében jellemzően nem tartalmaz olyan rendelkezéseket, amely ellentétesek volnának a korábbi alkotmányunk szövegével. Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy „*az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni*”.

Az Alkotmánybíróság ugyanakkor a 13/2013. (VI. 17.) AB határozatában azt emelte ki, hogy az adott határozatban vizsgált törvényi rendelkezések esetében már az Alaptörvény Negyedik Módosítása alapján jár el a korábbi alkotmánybírósági határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően. A testület ennek kapcsán elvi élel azt mondta ki azt, hogy „*az Alkotmánybíróság a hatályát veszített alkotmánybírósági határozat forrásként megjelölésével, a lényegi, az adott ügyben felmerülő alkotmányossági kérdés eldöntéséhez szükséges mértékű és terjedelmű tartalmi vagy szövegszerű megjelenítéssel hivatkozhatja vagy idézheti a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket. Az indokolásnak és alkotmányjogi forrásainak ugyanis a demokratikus jogállamban mindenki számára megismerhetőnek, ellenőrizhetőnek kell lennie, a jogbiztonság igénye az, hogy a döntési megfontolások átláthatóak, követhetőek legyenek. A nyilvános érvelés a döntés indoklásának létalapja. A korábbi határozatokban kifejtett érvek felhasználhatóságát az Alkotmánybíróság mindig esetről esetre, a konkrét ügy kontextusában vizsgálja.*”

Ha összevetjük az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében, az Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdésében, XVI. cikk (1) bekezdésében, valamint a XV. cikk (1) bekezdésében foglaltakat a korábbi Alkotmány 2. § (1) bekezdésének, 67. § (1) bekezdésének, 70/A. § (1) bekezdésének és 70/F. § (1)-(2) bekezdésének a szövegével, akkor abból az állapítható meg, hogy a jelen vizsgálat tárgyát képező jogállamiság elve, az egyenlő bánásmód követelménye és az esélyegyenlőség elve, az oktatáshoz és a hozzáférhető felsőoktatáshoz való jog, valamint a gyermekek gondoskodáshoz és védelemhez való joga tekintetében nem hoz olyan változást az Alaptörvény szövege, mely a korábbi alkotmánybírósági gyakorlat elvetését, illetve tartalmi átértékelését alátámasztaná. Így elvi megállapításaim megfogalmazása, az alapjogok és az alkotmányos elvek értelmezése során – ellenkező tartalmú alkotmánybírósági döntés megszületéséig – irányadónak tekintem az Alkotmánybíróság által mind az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően, mind az azt követően meghozott határozataiban, azok indoklásában kifejtett megállapításokat, következtetéseket.

1. Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése szerint *Magyarország független, demokratikus jogállam.* Az Alkotmánybíróság több határozatában rámutatott, hogy *a jogállam nélkülözhetetlen eleme a jogbiztonság.* Az Alkotmánybíróság a 30/2012. (VI. 27.) AB határozatában kimondta, hogy az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése és az Alkotmány 2. § (1) bekezdése azonosan deklarálja a jogállami klauzulát, tehát az eddig kialakított alkotmánybírósági gyakorlat továbbra is relevánsnak tekintendő. Az Alkotmánybíróság szerint a jogbiztonság az állam kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is *világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előreláthatóak legyenek a norma címzettjei számára.* Az irányadó alkotmánybírósági tézis szerint a jogállamiság elvéből folyó követelmény *a közhatalom, a közigazgatás törvény alá rendeltsége: a közhatalommal rendelkező szervek a jog által megállapított működési rendben, a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott korlátok között fejtik ki tevékenységüket.* Nem hagyható figyelmen kívül, hogy *a kiszámíthatóság – beleértve az egységes jogalkalmazást – és az eljárási garanciák biztosítása szorosan összekapcsolódik az egyes alanyi alapjogok, szabadságjogok védelmével,* mintegy kölcsönösen feltételezik egymást. Az alapjogok valódi érvényesülését képes kiüresíteni a szabályozás vagy a jogalkalmazás hibáiból, zavarából adódó kiszámíthatatlanság, az *eljárásra vonatkozó garanciális szabályok félre tétele, figyelmen kívül hagyása.*

2. *A gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogát az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése rögzíti.* A gyermeket főszabályként minden olyan alapvető jog megillet, mint bármely más embert, de ahhoz, hogy a jogok teljességével képes legyen élni, biztosítani kell számára az életkorának megfelelő minden feltételt a felnőtté váláshoz. Erre tekintettel kifejezetten a gyermekek jogaként rögzíti a törvény a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemre és gondoskodásra való jogot. E védelemre és gondoskodásra a gyermek mindenkivel szemben igényt tarthat. Ennek megfelelően a gyermek szülei, családja, az állam és a társadalom valamennyi tagja is köteles a gyermek jogait tiszteletben tartani, és a társadalom fennmaradásának zálogaként biztosítani számára a megfelelő fejlődéséhez szükséges feltételeket. A gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga az állam kötelességét alapozza meg a gyermek személyiségfejlődése intézményes védelmére. A gyermek, mint az alapjogok alanya oldalán az életkorból adódó hátrányokat az állam oldaláról az az intézményvédelmi kötelezettség egyenlíti ki, hogy az államnak aktívan kell cselekednie a gyermekek alapvető jogainak előmozdítása, érvényesülése és védelme érdekében.

Ezt az alaptételt megtaláljuk a Gyermekek Jogairól szóló ENSZ Egyezmény preambulumban is, amely rögzíti, hogy a gyermeknek, figyelemmel fizikai és szellemi érettségének hiányára, különös védelemre és gondozásra van szüksége, nevezetesen megfelelő jogi védelemre, születése előtt és születése után egyaránt. Az Egyezmény 1991-től a magyar belső jog részévé vált, részes államaként Magyarország kötelezettséget vállalt a gyermekkel foglalkozó és védelmét biztosító intézmények létesítésére, valamint ezen intézményekben a jogszabályoknak megfelelő szakmai létszám, szakértelem, biztonság, az egészséges környezetet biztosítására. Az Egyezmény minden gyermekekkel kapcsolatba kerülő intézményt és hatóságot – így a jogalkotót is – a gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárásra, döntésre kötelez.

3. Az Alaptörvény XV. cikk (4) bekezdése szerint Magyarország *az esélyegyenlőség megvalósulását* külön intézkedésekkel segíti. Az Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdése rögzíti, hogy Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket. Az Alaptörvény tehát az a gyermekeket a gondoskodásra szoruló és külön védelmet igénylő csoportként emeli ki. Az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésében rögzített a hátrányos megkülönböztetés általános tilalma alóli kivételt jelent az Alaptörvény idézett rendelkezése, amelyek alapján Magyarország az esélyegyenlőtlenségek kiküszöbölését célzó intézkedéseket tesz. E rendelkezés szerint *az egyenlőség tartalmi megvalósulását szolgáló, az esélyegyenlőtlenség felszámolása érdekében tett pozitív megkülönböztetés megengedett.* Az esélyegyenlőség elősegítése az állam részéről egy jogi lehetőséget biztosít, ugyanakkor bizonyos, valamely tulajdonságuk okán sajátos, kiszolgáltatottabb helyzetük miatt objektíve hátrányba kerülő személyek csoportjainál az állami beavatkozás *nem fakultatív feladat: az állam köteles hatékony lépéseket tenni a súlyosan egyenlőtlen helyzet felszámolására.* Az alkotmánybírói gyakorlat szerint az állam szabadságot élvez abban, hogy milyen módon, milyen jogi, normatív és anyagi eszközökkel teljesíti az esélyegyenlőség előmozdítására vonatkozó alkotmányos kötelezettségét, mint államcél: *e körben mérlegelni lehet az eszközök megválasztásában az állam teherbíró képességét.*

Az Alaptörvény a *pozitív diszkriminációt*, mint esélyegyenlőtlenségek kiküszöbölését szolgáló intézkedéseket, állami feladatként határozza meg. Ebből egyértelműen következik, hogy a pozitív diszkrimináció meghatározott formájára alanyi jogként hivatkozni nem lehet, arra alkotmányosan követelés, vagy igény nem alapítható. Az Alaptörvény konkrét intézkedéseket ugyanakkor nem határoz meg, ennek alapján a jogalkotó az alkotmányos keretek között szabadon válogathat az esélyegyenlőség előmozdítására alkalmas eszközök között. Ezen eszközök lehetnek a jog eszközei, arra alkalmas normarendszerrel, pl. az ágazati jogszabályok így a felsőoktatás is. Nem elég azonban az előnyben részesítés követelményeit a jog eszközeivel meghatározni, hanem azok tényleges érvényesülésének feltételeit is biztosítani kell a jogalkalmazó szervek részéről.

Az egyenlő bánásmóddal és az esélyegyenlőséggel összefüggésben érdemes arra is utalni, hogy az alapvető jogok biztosa számára az Ajbt. immár fontos célként fogalmazza meg a *leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportokhoz* tartozó személyek jogainak fokozott védelmét, ugyanakkor eddig az alapjogi biztosok – külön törvényi felhívás nélkül is – kiemelt figyelmet fordítottak az ebbe a csoportba tartozók alapvető jogainak a védelmére.

Az ombudsmani gyakorlat alapján e személyi körbe tartoznak a *gyermekek is*. Esetükben közvetlen következményekkel járhat az is, ha az állam nem tesz eleget egyes alkotmányos feladatainak, a speciális szabályozás és gyakorlat kialakításával, fenntartásával kapcsolatos kötelezettségeit nem vagy nem megfelelően látja el.

A speciális, objektíve hátrányos helyzetben lévő jogalanyok számára ugyanis csak az esélyegyenlőtlenség kiküszöbölését célzó állami kötelezettségvállalás, többletjogok biztosítása teremthet lehetőséget az egyenlő esélyekre. Így tehát a fogyatékossgal élő személyek valódi esélyegyenlőségének megteremtése elsősorban hosszú távú, fokozatos, illetve folyamatos és következetes feladatként írható le a jogalkotás és a jogalkalmazás valamennyi szereplője számára.

4. Az Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdése alapján minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez, Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, *az ingyenes és kötelező alapszintű, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középszintű, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja.*

Az Alaptörvény a személyiség kibontakoztatásának, a tájékozott és felelős polgárrá válásnak az egyik alapvető feltételeként *valamennyi magyar állampolgár jogát elismeri a műveltség megszerzésére törekvéshez*. E jog érvényesítése *szükségszerűen állami cselekvést igényel*: az állam az elengedhetetlenül fontos ismeretek megszerzését, a gyermekek megfelelő fejlődését *az ingyenes alapszintű és középszintű oktatással biztosítja.*

Az Alkotmánybíróság a 3046/2013. (II. 28.) AB határozatában kiemelte, hogy az oktatáshoz való jog, valamint az államot terhelő intézményvédelmi kötelezettség tartalmával már több határozatában foglalkozott, az ezekben kifejtett álláspontját pedig az Alaptörvény XI. cikk (2) bekezdésével összefüggésben is fenntartja. Hangsúlyozza, hogy a mindenkori törvényhozó és végrehajtó hatalom alkotmányos joga és egyben kötelessége *az oktatási rendszer működtetésének folyamatos figyelemmel kísérése, a felmerülő hibák kijavítása, a hiányosságok pótlása, a működési zavarok elhárítása, az ellehetetlenülés megakadályozása.*

Az alaptörvényi követelmények keretén belül, indokolt esetben a jogalkotót megilleti az oktatási intézményrendszer módosításának, átalakításának joga.

Az Alkotmánybíróság már 1995-ben felhívta arra a figyelmet, hogy a művelődéshez (oktatáshoz) való jog akkor valósul meg a felsőfokú oktatásban, ha *az mindenki számára képességei alapján hozzáférhető*, továbbá az oktatásban részesülők anyagi támogatást kapnak. Az államnak a felsőoktatással kapcsolatos alkotmányos feladata, hogy a tanuláshoz való jog objektív, személyi és tárgyi előfeltételeit megteremtse és azok fejlesztésével e jogot igénye szerint bármely, a felsőfokú oktatásban való részvétel szempontjából megfelelő képességekkel rendelkező polgár számára biztosítsa.

Az Alkotmánybíróság megállapította azt is, hogy *a munka és a foglalkozás megválasztásának szabadsága szoros összefüggésben van a művelődéshez való joggal*, hiszen az egyre bonyolultabbá váló társadalmi munkamegosztás a munka és a foglalkozás végzésének előfeltételül egyre gyakrabban szab meghatározott képzettséget. Megvalósítását tekintve ugyanakkor e két alapvető jog azonban eltér egymástól. A munkához és a foglalkozáshoz való jog az alapvetően nem állami foglalkoztatásra épülő társadalomban negatív tartalommal érvényesül: nem lehet alkotmányellenes korlátja. A felsőoktatásban az állam jelentős túlsúllyal rendelkezik, így *a művelődéshez való jogot közvetlenül, a felsőoktatás területén az általa fenntartott oktatási intézményekbe való bejutás lehetőségének biztosításával, pozitív módon valósíthatja meg.*

Az Alkotmánybíróság szerint az emberi méltóság általános személyiségi jogként is felfogható, *a személyiség szabad kibontakozását lehetővé tevő, nevesített jog* a megfelelő képességű magyar állampolgárokat felsőoktatási intézményben felsőfokú tanulmányok folytatására jogosítja. Az államnak a felsőoktatással kapcsolatos alkotmányos feladata, hogy a tanuláshoz való jog objektív, személyi és tárgyi előfeltételeit megteremtse és azok fejlesztésével e jogot igénye szerint bármely, a felsőfokú oktatásban való részvétel szempontjából megfelelő képességekkel rendelkező polgár számára biztosítsa.

III. A vizsgált ügy érdeme tekintetében

A fiatalkori idegennyelv-tanulás komoly érték, hiszen az alapfokú és a középfokú oktatásban egyfelől *megalapozza a későbbi életszakaszokban történő tanulást*, illetve a *felsőoktatásban való részvételt* (jellemző belépési vagy „kapu” feltétel), másfelől komoly befolyást gyakorol arra is, *hogyan viszonyul majd a tanuló más nyelvekhez és kultúrákhoz az Európai Unióban*, illetve ennek nyomán *hogyan, milyen minőségben képes majd élni a mozgás, a letelepedés és a munkavállalás szabadságával*.

Az Európai Bizottság nemzeti szakértőkből álló munkacsoportja még 2011-ben egy szakpolitikai kézikönyv formájában⁶ tette közzé munkájának és megbeszéléseinek eredményeit. Ebből is világosan látható, hogy a nyelvtudás javítja a munkaerő-piaci elhelyezkedés esélyeit, valamint hozzájárul a foglalkoztatottság emelkedéséhez és az ország versenyképességének növekedéséhez.

A nyelvismeret fontos prioritást képez az *Európai Unió és annak tagállamaként Magyarország számára is*. A nyelv az identitás szerves része, a kultúra legközvetlenebb kifejeződése, miközben Európában a nyelvi sokféleség a mindennapi élet eleme. A többnyelvű kommunikáció az egyének, szervezetek és társaságok számára egyaránt elengedhetetlen feltétel: olyan alapvető *készség*, amelyeket minden uniós polgárnak el kell sajátítania, hogy növelje képzési és foglalkoztatási esélyeit az európai tudásalapú társadalomban. Az oktatási és szakképzési politika keretében ezért az Európai Unió célkitűzése az, hogy valamennyi uniós polgár az anyanyelvén kívül két további nyelvet is elsajátítson. E célkitűzés elérése érdekében a gyermekeknek már fiatal koruktól kezdve két idegen nyelvet kellene tanulniuk az iskolában. Az „Oktatás és képzés 2020” stratégiai keretrendszer prioritásként jelöli meg a nyelvtanulást. Az idegen nyelvi kommunikáció az oktatás és képzés minőségének és hatékonyságának javításához szükséges nyolc kulcskompetencia egyike. Az anyanyelven folytatott kommunikációhoz köthető legfontosabb készségek mellett az idegen nyelvek tudása egyben magában foglalja a közvetítést és a kultúrák közötti megértést is.

Kétségtelen, hogy senkinek nincsen alkotmányos alanyi joga általában véve idegennyelv megtanulásához, különösen nyelvvizsga megszerzéséhez, mindez magával vonná az állammal szembeni kikényszeríthetőséget, a tanulmányok folyamatos finanszírozásának kötelezettségét. A hatályos jogszabályok nyomán is az állam egyértelmű kötelezettsége ugyanakkor, hogy a tanulók számára az alsó és középfokú, ingyenes iskolai képzésben – az uniós irányelvekkel és stratégiákkal összhangban – egy vagy két idegen nyelv elsajátítását megfelelő szinten biztosítsa. Mindez, főként az idegen nyelv oktatásának minősége, módszere *szakmai, oktatáspolitikai kérdésnek* minősül. Az idegen nyelv tanítása, ismeretének megkövetelése ott válhat ombudsmani szempontból is *vizsgálható alapjogi jellegű kérdéssé*, ahol az idegen nyelv ismeretének és a megfelelő nyelvvizsga hiányának következményei vannak, azaz ahol előfeltételként mindez a felsőoktatási rendszerbe való bekerülés esetleges akadályát jelentheti, vagyis a hozzáférhetőséget képes befolyásolni, illetve ez alapján az esélyegyenlőség érvényesülése szempontjából aggályokat vehet fel.

A felsőoktatási felvételi rendszer átalakításával kapcsolatos jogalkotási anomáliákat elemző *AJB-645/2013. számú* ügyben készült jelentésben, valamint ezt követően az *AJB-5741/2013. számú* jelentésben kiemeltém, hogy a felvételi rendszer *stabilitása, kiszámíthatósága, a tervezhetőség fontossága* mellett a felsőoktatásba való bejutás szoros összefüggésben áll több alapvető joggal. A jogi szabályozás kiszámíthatósága, egyértelműsége, követhetősége, változás esetén a felkészüléshez szükséges időtartam biztosítása a jogállamiság elvéből és a jogbiztonság követelményéből eredő általános alkotmányossági elvárások, amelyeknek bizonyos területeken különös jelentősége van. Ilyen kiemelt terület a felsőoktatásba való bekerülésre, a felvételre vonatkozó szabályok köre, ezek alapvetően befolyásolják az érintett gyermekek-fiatalok és a szülők döntését. A felsőoktatási felvételi, az egyes karok, szakok közötti választás stratégiai jelentőségű döntés, amely *komoly anyagi következményekkel, felelősséggel jár*. A felvételre vonatkozó szempontok, feltételek, illetve az eljárásra vonatkozó szabályok esetében tehát a tervezhetőség, a kiszámíthatóság különösen lényeges.

⁶ A Kézikönyvet angolul lásd: http://ec.europa.eu/languages/policy/language-policy/documents/early-language-learning-handbook_en.pdf

1. Az idegen nyelv oktatásának iskolai feltételrendszere

A felsőoktatási intézménybe jelentkezők számára újonnan meghatározott felvételi követelmény előírja a jelentkezőnek, hogy a felvételihez legalább *B2 szintű, általános nyelvi, komplex nyelvvizsgálóval* vagy *azzal egyenértékű okirattal* kell rendelkeznie. Vizsgálatom során elsőként jelenleg az iskolákban az idegen nyelv tanításához rendelkezésre álló *feltételrendszert* tekintettem át.

1.1 A személyi feltételek

Az Nkt. 98. § (5) bekezdése értelmében az *idegen nyelv oktatására – minden iskolatípus bármely évfolyamán – alkalmazható az is, aki főiskolai szintű nyelvtanári vagy idegen nyelv- és irodalom szakos tanári felsőfokú végzettséggel és szakképzettséggel rendelkezik.* Továbbá az Nkt. 3. számú melléklete is rögzíti a nevelési-oktatási intézményekben pedagógus-munkakörben alkalmazottak *végzettségi és szakképzettségi követelményeit* az alábbiak szerint:

	A	B	C
1	A nevelő-oktató munka pedagógiai szakaszai/ Nevelési-oktatási intézmények	Pedagógus-munkakör	Az alkalmazáshoz szükséges szakképzettség
25	Minden iskolatípusban és minden évfolyamon	idegennyelvtanár	nyelvtanár, nemzetiségi nyelvtanár

A pedagógusok óraszámainak mértékét az Nkt. 62. § (6) bekezdése határozza meg, amely értelmében a teljes munkaidő 55-65 százalékában (a továbbiakban: neveléssel-oktatással lekötött munkaidő) tanórai és egyéb foglalkozások megtartása rendelhető el. A pedagógusok többsége esetében e rendelkezés *heti 22-26 óra neveléssel-oktatással lekötött munkaidőt jelent.* A megkeresett középiskolák válasza szerint *minden nyelvtanári állásbelyük betöltött,* többségében *egyetemi végzettségű idegen nyelvi szakos tanárokkal,* akik jellemzően maximális óraszámokban tanítanak, attól függően, hogy milyen más tevékenységet látnak el.

Az igazgatók ezzel összefüggésben hivatkoztak arra, hogy a törvény keretei közötti magas óraszámok mellett tanító pedagógusoknak *nem jut idő a digitális eszközök alkalmazásához szükséges tananyagok fejlesztésére, képzésre, továbbképzésre.* A Nyelvtudásért Alapítvány elnöke problémának inkább azt tartja, hogy a nyelvtanári végzettséggel egy pedagógus minden iskolatípusban, minden évfolyamon oktathat, ezért valójában a képzése akár értelmét is veszítheti: egy középiskolai nyelvtanításra felkészített tanár hatékonysága az általános iskola alsóbb évfolyamain például csak saját elkötelezettségén, felelősségteljes önfejlesztésén áll vagy bukik.

Kevés önszerveződő szakmai műhely létezik, így a kezdő, frissen végzett nyelvtanárok magukra maradnak. Kutatásuk szerint a nyelvtanárok nem minden esetben kellően elhivatottak, felkészültek nyelvileg, módszertanilag. A tanárképzés és a pedagógus-továbbképzést szervezők nem alkalmazkodnak a világ változásához, és kevésbé készítik fel a hallgatókat és a nyelvtanárokat a jelen kor követelményeire.

Az Oktatási Hivatal ezzel szemben arra hívta fel figyelmemet, hogy segíti az angol, német és francia nyelvet tanító pedagógusok munkáját 18 akkreditált pedagógus-továbbképzés.

1.2 A tárgyi feltételek és a tanulói csoport létszámok

A 2014-es Köznevelés-fejlesztési stratégia 2.4 SWOT elemzés fejezetében összegezte a Kormány a köznevelési rendszer előtt álló főbb kihívásokat és a korábbi válaszkísérletek főbb jellemzőit. A „Lehetőségek” között sorolta fel többek között azt is, hogy *„a nyelvi csoportokat szintenként, nem osztályonként kell megszervezni, így évfolyamonként különböző szintű nyelvi csoportok is kialakíthatók, és a diák nyelvtudásának megfelelő szintű csoportban tanulhat idegen nyelvet, növelve ezzel a nyelvoktatás hatékonyságát.”*

Az iskolák tárgyi feltételeit a 20/2012 EMMI r. 2. számú mellékletének 2. fejezetének II. pontja határozza meg, kimondva azt is, hogy a helyiségek bútorzata és egyéb berendezési tárgyai között felsorolt eszközök, felszerelések helyettesíthetők az adott eszköz, felszerelés funkcióját kiváltó, korszerű eszközzel, felszereléssel.

	A	B	C
16.	társadalomtudományi szaktanterem		
17.	nyelvi labor berendezés	tíz-tizenöt tanuló egyidejű foglalkoztatására	ha az oktatás részben vagy egészben nem magyar nyelven folyik; számítógépes nyelvi oktatással kiváltható
18.	Magnetofon	1	
19.	CD író, lejátszó, hangszóró	1	
20.	mikrofon, erősítő, fejhallgató	1	
21.	DVD (lejátszó, felvevő)	1	
22.	írásvetítő vagy projektor	1	

A tárgyi követelmények között az idegen nyelv oktatásának egyik feltétele a *nyelvi labor*, ahol egyszerre 10-15 tanuló tanítható, ugyanakkor az *Oktatási Hivatal adatai szerint* a középiskolai telephelyeknek csupán 1/3-ában áll rendelkezésre, míg azok 2/3-ában nincs *nyelvi labor*.

A nyelvi laborban 10-15 fős csoport tanítása a kívánatos, azonban a középiskolák jelentős része a meghatározott csoport létszámnál magasabb tanulói létszámmal tudja csak tanítani idegen nyelvre diákjait. A válaszoló iskolák szinte mind 15 fő feletti csoportlétszámmal oktatnak, átlag 16-18 főről számoltak be, de volt olyan gimnázium, ahol 26-30 főből áll a csoport.

Az iskolák válasza a további tárgyi feltételek tekintetében *vegyes képet mutat*, volt olyan középiskola, amely saját idegen nyelv oktatásának feltételeit az *átlagostól magasabb színvonalúként jellemezte*, hiszen rendelkezésükre áll laptop, vetítővászon, digitális tábla, hangszóró és internet. Több iskola kiemelte, hogy ugyan rendelkeznek digitális táblákkal, de azt nem minden osztály számára biztosított, vagy a tanári magas óraszámok miatt azt csupán kivetítőként használják. Számos iskolánál okoz gondot az idegen nyelv oktatásához használt eszközök *elavulása*, illetve meghibásodás esetén a *javítás jelentős elbűzódása, késedelme*. Egy vidéki gimnázium számolt be arról, hogy iskolájukba a nyelvtanár rendelkezésére még megfelelő CD lejátszó sem állt rendelkezésre, azt a tanulók vásárolták meg saját nyelvtanulásuk elősegítése érdekében.

Mindezek alapján megállapítom, hogy az iskolai idegen nyelvtanítás körülményei a vizsgálat időpontjában a megkeresett oktatási intézményekben nem érik el a jogszabályban előírt követelményeket, mindez pedig a jogbiztonság követelményét sérti. A feltárt hiányosságok összességében továbbá aggodalomra ad okot a B2 szintű idegen nyelvtudás felvételi követelményként meghatározott feltételek elérésével összefüggésben, amely egyben a tanulók oktatásához való jogával összefüggésben is visszas hány helyzetet eredményez.

1.3 A tanításhoz rendelkezésre álló idegen nyelvű tankönyvek

Az idegen nyelv tanításához rendelkezésre álló *tankönyvekkel összefüggésben* valamennyi iskola megfogalmazta a gyakorlatában jelentkező problémákat. A tankönyv-rendelés nehézsége miatt előfordult az ingyen tankönyvre jogosult diákok esetében, hogy *nem, vagy jóval később kapták meg a tankönyvet, munkafüzetet*. Más iskola általánosságban jelölte meg a tankönyvek késői megérkezését.

A KELLO ügyvezető igazgatója szerint a *tankönyvek késedelmes megérkezésével kapcsolatos problémák* a 2013/2014-es tanévre voltak jellemzők, azóta a tankönyvfelelős által leadott rendeléseket a cég logisztikai szempontból választja szét az ingyenes vagy a fizetős diák vagy könyvtári rendelést. A megrendelt kiadványokat – amennyiben a kiadó azt határidőre beszállította a KELLO raktárába – a cég egy csomagba készíti össze és kiszállítja az iskoláknak.

A tankönyvellátottság általános kérdéseit az A JB-4698/2013. számú jelentésemben átfogóan vizsgáltam, amelyben többek között rögzítettem, hogy *„a hazai iskolarendszerben a tankönyvek képezik az iskolai tananyag elsajátításának egyik alapját. A tankönyvellátás pedig állami feladat, ezért a tankönyvellátás szempontjából nem releváns, hogy a tankönyveket az iskola, vagy bármely oknál fogva a szülő rendeli meg. Ezért a tankönyv megrendelés ésszerű teljesítési határideje, vagyis a megrendelőhöz való eljuttatás időpontjának a tanév kezdetét meg kell előznie. Álláspontom szerint azszal, hogy az állami feladat ellátásáért felelős KELLO a tankönyvek egy részének kiszállítását csak a tanév megkezdését követően – konkrét esetben közel a tanév félvének időpontjában sem – végezte el, a késedelmes teljesítéssel a tisztességes eljárás követelményébe ütköző, valamint a tanulók tanuláshoz való jogával összefüggő visszahívást okozott.*

A késedelmes tankönyvszállítás továbbá - tekintettel arra, hogy sok esetben éppen az ingyenes tankönyvellátásra jogosult tanulók esetén következett be – az egyenlő esélyű hozzáférés követelményével összefüggésben is visszásságot idézett elő.”

Az előzőekre tekintettel jelen vizsgálat alatt jelzett *tankönyvszállítási hiányosságokkal* – egyedi ügy ismeretében hiánya miatt – *összefüggésben visszásságot nem állapítottam meg.*

Az iskolák jelezték, hogy az idegen nyelvi CD-k, DVD-k és interaktív anyagok drágák, valamint *lassúnak és körülményesnek tartják a tankönyvek hivatalos úton történő beszerzését*, némely könyv fel sem került a tankönyvrendelés ideje alatt a tankönyvlistára, ami megnehezítette az ügyintézés. Problémaként hozták fel, hogy egy nyelvkönyv az egyik évben szerepel a tankönyvlistában, a következőben pedig már nem, továbbá érthetetlennek találták, hogy miután elkészültek a helyi tantervek egy adott tankönyv családra, majd ezt követően a tankönyv nem szerepelt a listán. Jelezték, hogy a nem megfelelő tankönyvek miatt *megnövekedtek a fénymásolási költségek.*

Többen megfogalmazták, hogy az idegen nyelvi tankönyvek választásának korlátozása rontotta a tanítás hatékonyságát. *Angol nyelvből* az alacsonyabb nyelvi szinten lévő csoportok tankönyvellátottságát megfelelőnek tartották, de az upper-, intermediate és az advanced szintű csoportok számára már jóval kevesebb lehetőség van a tankönyvlistán szereplő könyvek közül választani. Kritikaként fogalmazták meg, hogy angol nyelv esetén a tankönyv választási lehetőség nem konzekvens az egyes tankönyvcsaládok végig vitelében kezdőtől haladóig, illetve a haladó szint felett nincsen tankönyv, holott az emelt angol érettségi a B2 szint felett van. Hasonló problémát jelzett egy másik gimnázium is, mivel az angol tagozaton használt kurzuskönyv 3. része (Real Life Upper-Intermediate) nem szerepel a tankönyvlistán. Más iskolák megfelelőnek tartották angol nyelv esetén a tankönyvlista által kínált tankönyvi választhatóságot.

A német nyelv tanításához rendelkezésre álló tankönyvlista az egyik középiskola szerint megfelelő, míg más iskola szerint itt is vannak gondok, hiszen a tankönyvlistán elérhető könyv a végzősöknek nem jó. Az iskolák véleménye szerint francia nyelvből a listán lévő három tankönyvből egyik sem felel meg szakmailag a nyelvoktatás mai követelményeinek a nyelvi hibák, az elavult tartalom, valamint a módszertani hiányosságok miatt. *Az olasz és az orosz nyelvkönyveket* is kifogásolták, mivel orosz nyelvből az egyetlen használható nyelvkönyv nem szerepel a tankönyvlistán, mivel az alacsony példányszám miatt a kiadó nem vállalja az akkreditációs költséget. A neolatin nyelvekhez pedig nagyon kevés tankönyv áll rendelkezésére.

Egyházi fenntartású középiskola pedig azt jelezte, hogy a tankönyvlistán szereplő magyar kiadású nyelvkönyvek helyett angol és német nyelvből a *külföldi kiadók kínálatát tartják megfelelőbbnek*, különösen a mellékelhető interaktív anyagok miatt, valamint külföldi (célországi) olasz és francia tankönyvcsaládot, a latinkönyvek közül pedig a magyar tankönyveket használják.

Az iskolák szerencsésnek tartanak, ha a nyelvtanároknak a tankönyvekhez *interaktív anyag is rendelkezésre állna*, minden tanár megkaphatná a tankönyvhöz tartozó kézikönyvet, hanganyagot is. A tanári kézikönyveket pedig nyomdába kerülés előtt ellenőriznék, mert több használt tanári kézikönyvben is *hibákat találtak*. Egy másik iskola ezzel szemben arról számolt be, hogy a tanári példányokat a kiadók ingyenesen biztosították a megrendelt tanulói példányszám arányában.

Az Oktatási Hivatal szerint a B2 szintű nyelvtudás eléréséhez szükséges tankönyvek rendelkezésre állnak, az iskolák a 2016/2017. tanévre a tankönyvjegyzéken összesen valamennyi évfolyam tekintetében *364 db angol, 191 db német, 16 db francia és 4 db orosz tankönyv közül választhattak*. Az Oktatási Hivatalhoz szakmai észrevétel, jelzés vagy panasz az idegen nyelv oktatásához szükséges jelenlegi tankönyvellátottság tartalmi megfelelőségével kapcsolatosan egyáltalán nem érkezett. Az idegen nyelvet tanító tanárok számára biztosított idegen nyelv tanításához szükséges tanári példány biztosításával pedig nem rendelkezik információval.

Problémaként fogalmazódott meg, hogy az iskolák a nagyarányú tankönyvtámogatásra jogosult tanulók száma miatt a tankönyvek kiválasztásakor elsősorban *nem szakmai, hanem anyagi szempontokat érvényesítenek*. E körbe tartozó aggályként jelezték azt is, hogy az ingyenes, valamint térítésmentes tankönyvellátásra jogosult tanulók *kész megoldásokkal találkoznak* könyvekben, mivel egy tankönyvet több diák is használ az évek során.

A kérdéssel összefüggésben az államtitkár hangsúlyozta, hogy a tankönyvek tanévvégén való leadása csak a tartós tankönyvekre vonatkozik. A nemzeti köznevelés tankönyvellátásáról 2013. évi CCXXXII. törvény 1. § (6) bekezdés i) pontja alapján ugyanis „*tartós tankönyv: az a tankönyv, könyvből kapcsolódó kiadvány, amely nem tartalmaz a tankönyvbe történő bejegyzést igénylő feladatokat, és alkalmas arra, hogy a tanulók legalább négy tanéven keresztül használják.*” E szabály ismeretében a munkatankönyvek és munkafüzetek a tanulók tulajdonában maradhatnak.

Az igazgatók kiemelték az idegen nyelvi tankönyvek 5 éven belüli elavulását. Az Oktatási Hivatal elnöke válaszában a gyakorlatra hivatkozott, miszerint a kiadó által öt évre megkapott tankönyvvé nyilvánítási engedély lejára előtt már ismételtelen beadja a könyvet tankönyvvé nyilvánítási eljárásra, mert azt tartalmában továbbfejlesztette.

A B2 szintű nyelvvizsgákra felkészítő feladatgyűjtemények és kiadványok kapcsán pedig felvették, hogy azok nem szerepelnek a hivatalos tankönyvjegyzéken, így *ezek megvásárlására nem kötelezhetőek a tanulók és a szülők.* Ha azonban a felsőoktatásba kerülés egyik feltétele a középfokú nyelvvizsga, akkor ezeket a kiadványokat is *fel kell venni a hivatalos tankönyvjegyzékre,* hogy a diákok iskolai áron, illetve az ingyenes tankönyvellátásra jogosult tanulók térítésmentesen juthassanak hozzá, és eredményesen készülhessenek fel a B2 szintű nyelvvizsgára.

Ombudsmanként a tankönyvek tartalmi kérdéseinek, szakmai minőségének, illetve esetleges hibáinak vagy hiányosságainak megítélésében hatásköröm biányában nem foglalhatok állást. Amint azt az AJB-4698/2013. számú jelentésemben is hangsúlyoztam, a tankönyvek képezik az iskolai tananyag elsajátításának egyik alapját, amelyhez a rendelkezésre álláson túl az is szükséges, hogy az szakmailag is megfelelő legyen, és tartalmában is segítse a tanulókat a tananyag megtanulásában. Az előzőekre tekintettel ugyanakkor szükségesnek tartom felhívni a tankönyv engedélyezési eljárás hatáskörét gyakorló Oktatási Hivatal elnökének a figyelmét, hogy tekintse át az idegen nyelvű tankönyvekkel, így különösen a jegyzék frissítésével összefüggő aggályokat.

1.4 Az iskolai nyelvoktatás keretében elsajátítandó idegen nyelvi követelményszint és a hozzá kapcsolódó óraszámok

A Nat II. 3.2 pontja rendelkezik e kérdésekkel összefüggő feladatokról. „Az általános iskolákban egy nyelv tanulása kötelező a negyedik évfolyamtól, a második idegen nyelv oktatása pedig a hetedik évfolyamon kezdődhet. A gimnáziumokban két idegen nyelvet kell tanulnia minden tanulónak. A *szakközépiskolákban* egy kötelező nyelv van, de megfelelő feltételek teljesülése esetén itt is javasolt két idegen nyelv oktatása.

Szakiskolákban egy idegen nyelvet kötelező tanulni. A nyelvválasztás a helyi adottságok függvényében, szabadon történik. A Nat. meghatározza a tanulók számára kötelező minimumszinteket, emellett pedig kitér az emeltebb képzésben részesülő diákokkal szemben támasztható követelményekre. A közműveltségi elemeket a tantárgy egyedi jellemzői miatt a Nat. a nemzetközi gyakorlatban és az érettségi követelményrendszerben mérceként használt KER⁷ megadott nyelvi szintek és kompetenciák testesítik meg. A különböző nyelvek nyelvi elemeinek (nyelvtani szerkezetek, kommunikációs szándékok, témakörök stb.) részletes felsorolását a kerettantervek tartalmazzák.

A Nat tehát a különböző idegen nyelveket egységes területként kezeli, releváns esetben az első és a második idegen nyelv között tesz különbséget. A minden diák számára minimálisan kötelező elvárásoknál három szakaszt különít el. A kötelező kezdésre építve a 4., az 5-8. és a 9-12. évfolyamokat. *Az általános iskolai tanulmányok végeztével minden tanulónak legalább egy idegen nyelvből el kell jutnia a hatfokú európai skála második, A2 szintjére.*

Az elvárt minimumszinteket az alábbi táblázat foglalja össze. Az intézmények idegen nyelvi programjaikban profiljuknak, meghatározott céljaiknak, valamint lehetőségeiknek megfelelően *a megadott szintektől felfelé minden esetben eltérhetnek.*”

⁷ Közös európai referenciakeret. Nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés. Kulturális Együttműködési Tanács Közoktatási Bizottság Élő Nyelvek Osztálya, Strasbourg. Pedagógus-továbbképzési Módszertani és Információs Központ Kht., 2002. (Részletes leírásukat lásd a szöveg további részében.)

	4. évfolyam, minimumszint	6. évfolyam, minimumszint	8. évfolyam, minimumszint	12. évfolyam, minimumszint
Első idegen nyelv	KER-szintben nem megadható	A1	A2	B1
Második idegen nyelv	-	-	-	A2

A fentiekől eltérő követelményszintet állapít meg a Nat. az emelt szintű képzés esetén megcélozható szintek kapcsán. A 9-12. évfolyamokon emelt szintű képzés esetén (például, ha a tanulói igények alapján kötelező a felkészítés az emelt szintű [B2]⁸ érettségire) a 10. évfolyam végére a B1-B2 szint tervezhető, a tanulmányok végére pedig a B2, azaz a „középszint” várható el az első idegen nyelvből. Bizonyos programoknál a „haladó szint” (C1) is elérhető. Második idegen nyelvből az utolsó szakasz végére szintén eljuthatnak a tanulók a B1-B2 szintre. A lenti táblázatban megjelölt szintek megcélzása az intézmény és a tanulók lehetőségeitől, céljaitól függ.

	4. évfolyam	6. évfolyam	8. évfolyam	10. évfolyam	12. évfolyam
Első idegen nyelv	KER-szintben nem megadható	A1	A2-B1	B1-B2	B2-C1
Második idegen nyelv	-	-	A1	A2	B1-B2

A Nat. szabályaira figyelemmel a *Kerettantervek* meghatározzák a részletszabályokat. Az *első idegen nyelvből a gimnázium, illetve egyetlen nyelvből a szakközépiskola 12. évfolyamának végére a tanulónak el kell jutniuk az európai hatfokú KER skála harmadik szintjére, azaz a B1⁹ szintre.* A 12. évfolyamon lehetőséget kell biztosítani arra, hogy a tanulók megismerjék a nyelvi érettségi felépítését, követelményeit, és elsajátítsák az ezeknek megfelelő stratégiákat; megismerjék az érettségi során használt értékelési szempontokat, és alkalmazni tudják azokat önértékeléseik során; illetve gyakorlatot szerezzenek az érettségi vizsga feladatainak megoldásában is.

A szakgimnáziumokban 2016 szeptemberétől elérendő célok és nyelvi szintek, kétéves képzési szakaszokra bontva:

	4. évfolyam	6. évfolyam	8. évfolyam	10. évfolyam	12. évfolyam
Első idegen nyelv	KER-szintben nem megadható	A1	A2	B1 mínusz	B1/B2

A szakgimnáziumi kerettanterv rögzíti továbbá: „*Egy idegen nyelvből a szakgimnázium 12. évfolyamának végére az európai hatfokú skála (KER) negyedik szintjére, azaz a B2 szintre jutnak el a tanulók, de minimum a B1 nyelvi szintre.*”

A kerettantervek az elérendő nyelvi szinten túl meghatározzák iskola típusokra bontva az évfolyamonkénti heti óraszámokat is.

		Óraterv a kerettantervekhez 4 - 12. évfolyam								
		4. évf.	5. évf.	6. évf.	7. évf.	8. évf.	9. évf.	10. évf.	11. évf.	12. évf.
Általános iskola		2	3	3	3	3	-	-	-	-
Gimnázium	I. idegen nyelv	-	3	3	3	3	3	3	3	3
	II. idegen nyelv	-	-	-	-	-	3	3	3	3
Szakközépiskola (2016-ig)		-	-	-	-	-	3	3	3	3
Szakgimnázium (2016-tól)		-	-	-	-	-	4	4	4	4

A fenti óraszámokat figyelembe véve a nem emelt szintű idegen nyelvi oktatásban részt vevő gimnáziumi tanulónak az Oktatási Hivatal által rendelkezésemre bocsátott adatok szerint *4-8 évfolyamig 504 idegen nyelv* (heti 2, majd heti 3) *tanórāja van*, majd *9-12 évfolyamig* (heti 3 tanórában) *432 idegen nyelvórán vehet részt.*

⁸ **B2, középszint:** Ezen a szinten a diák megérti az összetett konkrét vagy elvont témájú szövegek gondolatmenetét, beleértve az érdeklődési körének megfelelő szakmai beszélgetéseket is. Folyamatos és természetes interakciót tud kezdeményezni és fenntartani anyanyelvű beszélővel. Képes világos és részletes szöveget alkotni változatos témakörökben, kifejezni véleményét aktuális témákról a lehetséges előnyök és hátrányok részletezésével.

⁹ **B1, küszöbszint:** Ezen a szinten a diák megérti a világosan megfogalmazott, mindennapi szövegek fontosabb információit, amelyek ismert témáról szólnak, gyakori helyzetekhez kapcsolódnak, például munka, iskola, szabadidő. Önállóan elboldogul a legtöbb olyan helyzetben, amely a nyelvet területre utazás során adódik. Képes egyszerű, összefüggő szöveget alkotni ismert vagy az érdeklődési körébe tartozó témában. Le tudja írni élményeit, a különböző eseményeket, érzéseit, reményeit és törekvéseit, röviden meg tudja indokolni a különböző álláspontokat és terveket.

Vagyis *összesen 936 órában* részesül idegen nyelvi tanításban, ezen óraszám keretben pedig a tanulót minimum *B1 nyelvi szintre* kell felkészítenie az iskolának. Ezzel szemben végig *emelt szintű oktatásban* részt vevő tanulók esetében több mint másfélszeres a különbség: a 4-8 évfolyamig (heti 5 óra) *900 órában*, majd 9-12 évfolyamig további *720 órában* (heti 5 óra) tanulja az első idegen nyelvet, az az *összesen 1620 óra van számára biztosítva a B2-C1 szint eléréséhez*. A tanulmányait szakgimnáziumban folytató tanulóktól pedig az elvárt követelményszint heti 4 óra, azaz *576 óra* mellett B2, de minimum B1 szintű nyelvtudás.

Az általam *megkeresett középiskolák* nem emelt szintű nyelvi oktatásban részt vevő tanulói jellemzően heti 3 órában tanulják az első idegen nyelvet, amely heti óraszámot az iskola a lehetőségei szerint megemelt a szabadon tervezhető órakeret terhére, amelynek következtében a tanulók akár egyes vagy valamennyi évfolyamonként heti 3,5 vagy 4 órában tanulhatják idegen nyelvet. A *diákok idegen nyelvi óraszámára nagyon eltérő és mindenképpen alatta marad a középiskolában emelt szinten tanuló diákok 9-12 évfolyamára vonatkozó (720) óraszámnak*.

A válaszadók eltérő véleményen voltak abban, hogy a fenti óraszámok elégségesek-e a B2 szintű nyelvvizsga megszerzéséhez. Az államtitkár azt hangsúlyozta, hogy *„az érettségi előtt legalább a B1 szintű nyelvtudás elsajátítása volt eddig a cél, B2 nyelvtudás elérése szintén adott az európai szinten is magasnak számító óraszámokkal.”* A nyelviskolák – nyilvános honlapjain közzétett információk szerint – a B2 szintű nyelvvizsga megszerzéséhez 400-600 órát tartanak szükségesnek.

Az Oktatási Hivatal adatai az államtitkár véleményével ellentétes tendenciát mutatnak. *2015-ben középiskolában* (ide nem értve a felnőttoktatást, a nemzetiségi, valamint a két tanítási nyelvű oktatást) érettségi vizsgabizonyítványt szerzett tanulók száma 59.397 volt, akik *közül emelt szintű érettségi vizsgán B2 szintű nyelvvizsga egyenértékűséget csupán 4.432 tanuló (7,5%) szerzett*.

Meg kell jegyezni, hogy a 2015-ben érettségizett tanulók nem a jelenleg hatályos, hanem a korábbi Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 243/2003. (XII. 17.) Korm. rendelet, valamint a kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről, valamint egyes oktatási jogszabályok módosításáról szóló 17/2004. (V. 20.) OM rendelet követelményei szerint tanultak. Esetükben így a nemzeti alaptanterv az egyes évfolyamok óraszámát az egyes műveltségi területek százalékos arányaiban¹⁰ határozta meg, amely alapján az iskolák egymástól eltérő óraszámokban tanították az idegen nyelvet, de az így számított óraszámok jelentős mértékben nem tértek el a hatályos kerettantervek alapján számított óraszámoktól.

A hatályos kerettanterv idegen nyelvi követelményeinek teljesülése a 2014/2015. tanévtől *mérhetővé vált*. A mérés eredménye szerint – a nemzetiségi vagy két tanítási nyelvű iskolák kivételével – a hatodik évfolyamon angol nyelvből a tanulók 82,9%-a, német nyelvből 72,9%-a érte el a Nat.-ban elvárt A1-es szintet, míg a nyolcadik évfolyamon angol nyelvből a tanulók 69,9%-a, német nyelvből 51,4%-a érte el az elvárt A2-es szintet. Tehát a Nat.-ban az *egyes évfolyamokra meghatározott szintű tudást angolból a tanulók 20-30 %-a, németből 30-50 %-a nem érte el*.

Ombudsmanként hatáskör hiányában a Nat.-ban az egyes évfolyamokra előírt nyelvtudás elsajátításhoz iskolai tanítási körülmények között szükséges óraszám mértékében nincsen lehetőségem állásfoglalásra. Rá kell mutatnom azonban az idegen nyelvtudás elvárt szintjeit meghatározó szabályozás kapcsán azon ellentmondásokra, amelyek a jogbiztonság sérelmét okozzák.

Ebből következően a jogállamiság elvét sérti és nem felel meg a jogforrási hierarchiának a Nat.-nak ellentmondó kerettantervi szabályozás, azaz a, a Nat., *mint kormányrendelet az első idegen nyelvtudás elvárt szintjében nem tesz különbséget a középiskolák között, mind a gimnáziumban, mind a szakgimnáziumban* (ez utóbbi tekintetében vizsgálatom időpontjában a Nat. nem módosult, tehát a szakgimnáziumokra nem tartalmazott előírást) a nem emelt szintű idegen nyelv elsajátításának szintjét B1 minimum szinten határozza meg.

¹⁰ Ajánlás a Nat műveltségi területek százalékos arányaira

Műveltségi területek	1-4. évf.	5-6. évf.	7-8. évf.	9-10. évf.	11-12. évf.
Élő idegen nyelv (%)	2-6	12-20	12-20	12-20	13

Az előzőekkel szemben a *szakgimnáziumi kerettantervet meghatározó miniszteri rendelet rögzíti*, hogy a 12 évfolyam minimumszintje B1, majd rögzíti, miszerint „a szakgimnázium 12. évfolyamának végére az európai hatfokú skála (KER) negyedik, szintjére, azaz a B2 szintre jutnak el a tanulók, de minimum a B1 nyelvi szintre.” A nyelvtudás követelményszintjeivel kapcsolatos szabályozás további ellentmondásokat is mutat, míg a gimnáziumokban emelt szintű tanítás, azaz legalább **heti 5 óra** mellett várható el a B2 szintű nyelvtudás, addig az új kerettanterv alapján a szakgimnáziumban tanulók ezt a szintet **heti 4 óra** mellett is tudják elsajátítani.

A feltárt körülmények alapján egyértelműen megállapítható az is, hogy a jelenlegi feltételek között a nem emelt szintű képzésben idegen nyelvet tanulók óra száma mellett a diákok jelentős része idegen nyelv tantárgyból középszinten tesz érettségét, amely pedig nem feleltethető meg egyetlen nyelvvizsgának sem. A Nat.-ban és a kerettantervben elvárt minimum B1 nyelvtudás szintjén felül e tanulási formában érettségizőknek csupán 7,5 %-a tett B2 szintű nyelvvizsgával egyenértékű érettségi vizsgát. A mérési eredmények pedig azt mutatják, hogy már az általános iskolások sem érik el a Nat.-ban, és a kerettantervek elvárt követelményszintet.

2. A jogszabályi környezet vonatkozásában

2.1 A felsőfokú felvételi követelmények változása 2020-tól

Az iskolai kereteken belüli idegen nyelv tanításával összefüggő feltételrendszer ismeretében tértem át a *felsőoktatási felvételi eljárásban 2020-tól hatályba lépő új követelmény rendszer alapjogi aspektusú elemzésére*. A kiindulópontot itt a *jelenlegi* felsőoktatásra vonatkozó felvételi szabályok adták.

A Felvételi Kr. 23. § (1) bekezdése értelmében alapképzésre, osztatlan képzésre – a (2) bekezdésben foglalt kivétellel – csak az a jelentkező vehető fel, akinek a 19. §, 20. § és a 21. § (1) bekezdés j) pontja szerint járó többletpontokkal együtt, de más jogcímen adható többletpontok nélkül számított pontszáma eléri vagy meghaladja a 280 pontot. *Többletpont szerezhető* többek között idegen nyelvtudásért a Felvételi Kr. 20. § (1) bekezdésében foglaltak alapján: a jelentkező a *felvételi követelményen felül teljesített*, államilag elismert vagy azzal egyenértékű, magyartól eltérő *idegen nyelvből tett nyelvvizsgáért* nyelvenként középfokú (B2) komplex típusú nyelvvizsga esetén 28 többletpontra vagy felsőfokú (C1) komplex típusú nyelvvizsga esetén 40 többletpontra jogosult.

E követelményrendszert a Felvételi Kr. módosításáról szóló 335/2014. (XII. 18.) Korm. rendelet 10. § (2) bekezdése egészíti ki 2020. január 1-től hatályba lépő rendelkezésekkel. A Felvételi Kr. 23. § (3) és a (4) bekezdései 2020-tól előírják, hogy alapképzésre, osztatlan képzésre – az (1) bekezdésben foglaltak mellett, a (4) bekezdésben szabályozott kivétellel – *az vehető fel, aki legalább B2 szintű, általános nyelvi, komplex nyelvvizsgával vagy azzal egyenértékű okirattal rendelkezik, valamint legalább egy emelt szintű érettségi vizsgát tett* vagy felsőfokú végzettséget tanúsító oklevéllel rendelkezik.

A módosított jogszabályi rendelkezések értelmében tehát 2020-tól *alapkövetelménnyé válik* a felsőfokú továbbtanulásra jelentkező számára a B2 szintű nyelvvizsga megléte, többletpont pedig csak a felvételi követelményen túli idegen nyelvtudás igazolásáért járhat.

2.2 A megváltozó felvételi követelményekhez való felkészüléshez szükséges idő

Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint jogállami követelmény, hogy a *jogszabály hatálybalépésének időpontját úgy kell meghatározni, hogy kellő idő maradjon a jogszabály alkalmazására való felkészülésre*. Az Alkotmánybíróság mércéjében¹¹ a jogszabály alkalmazására való felkészüléshez szükséges kellő idő megállapítása és biztosítása a jogalkotó felelősséggel terhelt mérlegelésének és döntésének függvénye. Az alkotmányellenesség csak a jogszabály alkalmazására való felkészülést szolgáló időtartam kirívó, a jogbiztonságot súlyosan veszélyeztető vagy sértő elmaradása, illetőleg hiánya esetén állapítható meg. Annak elbírálása, hogy valamely konkrét jogszabály esetében mennyi idő szükséges az alkalmazására való felkészüléshez, gazdaságpolitikai, szervezési, műszaki szempontok figyelembevételét szükségessé tevő mérlegelési kérdés.

¹¹ A jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény 2. § (3) bekezdése alapján a jogszabály hatálybalépésének időpontját úgy kell megállapítani, hogy elegendő idő álljon rendelkezésre a jogszabály alkalmazására való felkészülésre.

Az Alkotmánybíróság azt is világossá tette, hogy ellentétes a jogállamiság elvével, ha a kellő felkészülési idő hiányából eredően a jogszabály címzettjei a megváltozott rendelkezéshez való alkalmazkodás rendkívüli nehézsége miatt nyilvánvalóan, illetve az új szabályozás megismerhetőségének hiányában *valószínűsíthetően jogsértő helyzetbe kerülnek*, különösen, ha emiatt joghátrányok is érik, illetve érhetik őket. A felkészülési idő mérése a jogszabály kihirdetésétől kezdődik, annak vizsgálatát azonban, hogy a felkészülési idő megfelelőnek minősül-e, illetve, hogy ennek nyomán sérti-e a jogbiztonság követelményét, *a szabályozás tartalmi változásaira figyelemmel esetről-esetre kell elvégezni*. Az alkotmánybírósági gyakorlat ismeretében vizsgáltam, hogy a 2020-tól érvényes új felvételi követelményhez való felkészüléshez a 2020-as felvételi időszakig hátralévő 4 tanítási év elegendő-e. E kérdés vizsgálatakor figyelemmel voltam arra, hogy az iskolákban a tanítás a Nat. és a kerettantervek alapján készített pedagógiai program alapján történik, amelynek része a helyi tanterv.

Az Nkt. 26. § (2) bekezdésének értelmében az iskoláknak a pedagógiai programjuk részeként *a miniszter által kiadott kerettanterveket kiegészítve el kell készíteniük a helyi tantervüket*. A helyi tanterv fogalmát, tartalmát 20/2012. EMMI rendelet részletezi, amelynek 7. § (1) bekezdés b) pontja értelmében az *iskola pedagógiai programjának a része az iskola helyi tanterve*. A helyi tanterv határozza meg – a legfontosabbakat kiemelve – *az oktatásban alkalmazható tankönyvek, tanulmányi segédletek és taneszközök kiválasztásának elveit*, a Nat.-ban meghatározottak helyi megvalósításának részletes szabályait. Középiszkola esetén továbbá a választható *érettségi vizsgatárgyak megnevezését*, amelyekből a középiszkola tanulóinak közép- vagy emelt szintű érettségi vizsgára való *felkészítését az iskola kötelezően vállalja*, a tanulók *milyen helyi tantervi követelmények teljesítése mellett melyik választható érettségi vizsgatárgyból tehetnek érettségi vizsgát*, az egyes érettségi vizsgatárgyakból a középszintű *érettségi vizsga témakörét*, a 11-12. évfolyamon az *emelt szintű érettségire történő felkészítéshez az emelt szintű oktatásban alkalmazott fejlesztési feladatokat és követelményeket*. A helyi tanterv iskolai bevezetésénél figyelemmel kell lenni az Nkt. 4. § 8. pontjában megfogalmazott felmenő rendszerre is, miszerint a tanulmányi és vizsgakövetelmények változását az érintett legalacsonyabb iskolai évfolyamon kezdve lehet bevezetni. *Hangsúlyozni kívánom azt is, hogy az Nkt. 26. § (5) bekezdése értelmében az iskola pedagógiai programját vagy annak módosítását a jóváhagyást követő tanévtől felmenő rendszerben vezetheti be*. A kellő felkészülési idő követelményének vizsgálata kapcsán áttekintettem, hogy a 2020-ban végzős, és jelenleg középiszkolai tanulmányokat folytató és továbbtanulásban érintett tanulók jellemzően mikor kezdték meg középiszkolai tanulmányaikat.

A 8 évfolyamos *gimnáziumba* járó tanulók tanulmányaikat a 2012/2013-as tanévben kezdték meg, ők 2013-at megelőző Nat. és kerettanternv alapján tanulják az idegen nyelvet, a következő évfolyam, akik tanulmányaikat 8 évfolyamos *gimnáziumban* 2013/2014-es tanévben kezdték meg a 2013-tól érvényben lévő Nat. és kerettanternv szerint tanulnak, ők 2020/2021-es tanévben fognak végezni. A 2020-ban *végzős 6 évfolyamos gimnáziumok* tanulóinak tanulmányaikat a 2014/2015-ös tanévben kezdték meg, a 4 évfolyamos *gimnáziumba* járó tanulók ebben a tanévben (2016/2017-es) kezdik meg tanulmányaikat a 2013/2014-es tanévben bevezetett Nat. és kerettanternv szerint.

Mindezek alapján rá kell mutatnom arra, hogy a jogalkotó az új követelményt 2014-ben hirdette ki, azonban nem vette figyelembe azokat a 8 évfolyamos gimnáziumi tanulókat, akik ekkor már két évvel korábban megkezdték tanulmányaikat, akikre az új szabályozás 2020-ban lesz alkalmazandó; a 6 évfolyamos gimnáziumi tanulmányokat folytató tanulók tanulmányaikat pedig 2014 szeptemberében kezdték meg, csaknem egy fél tanévvel korábban, minthogy az új felvételi követelményrendszerrel szóló jogszabályt kihirdették volna. Mindezekre tekintettel megállapítom, hogy az új követelményhez a kellő felkészülési idő – az új tanulmányi követelmények bevezetésére vonatkozó előírások érvényesülésére is figyelemmel – már a jogszabály kihirdetésekor sem állt fenn, amely a jogállamiság elvét sérti, valamint visszásságot okoz a tanulók továbbtanuláshoz való jogával összefüggésben.

2.3. A szakgimnáziumi kerettantervek

Az iskolákban a tanítás a Nat.-tal és a kerettanternvvel összhangban lévő *pedagógiai program alapján történik*, amelynek része a helyi tanterv. Az Nkt. 26. § (2) bekezdésének értelmében az iskoláknak *a pedagógiai programjuk részeként a miniszter által kiadott kerettanterveket kiegészítve el kell készíteniük a helyi tantervüket*.

Az iskolai helyi tanterv jelenti az iskola oktatási alapját, amelyet a kerettanterv alapján tud elkészíteni. Az iskolában – a már ismertetett az érettségivel kapcsolatos körülményeken túl – a helyi tanterv alapján kell megszervezni a tanulókat, az egyes évfolyamokat, ezen belül az egyes osztályokat, valamint az osztályokon belüli csoportok tanítási óráit. A helyi tanterv határozza meg, hogy melyek azok a kötelező tanítási órák, amelyeken egy adott osztály valamennyi tanulója köteles részt venni, valamint hogy melyek azok a kötelező tanítási órák, amelyeken a tanulóknak a választásra felkínált tantárgyak közül kötelezően választva, a helyi tantervben meghatározott óraszámában részt kell venni.

A 2016 szeptemberétől megváltozó középiskolai képzés keretében a szakközépiskolák átalakultak szakgimnáziummá. A kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről szóló 51/2012. (XII. 21.) EMMI rendelet határozza meg jogszabályi szinten az egyes iskolatípusokban alkalmazható kerettanterveket. Az emberi erőforrások minisztériumának helyettes államtitkára 2016 májusában elkészítette az 51/2012. EMMI rendelet módosításának tervezetét. A szakgimnáziumok kerettantervét is tartalmazó módosító rendeletet, az a 22/2016. (VIII. 25.) EMMI rendeletet ugyanakkor 6 nappal a tanév megkezdését megelőzően hirdettek ki, azzal, hogy annak rendelkezéseit 2016. szeptember 1-jétől alkalmazni kell. Az iskoláknak a kerettanterv alapján lehet és kell elkészíteni pedagógiai programjuk részét képező helyi tantervet, amely biztosítja a tantárgy követelményrendszerét, annak kereteit, óraszámát. A helyi tanterv elkészítését követően a jogszabályban meghatározott határidők betartása mellett szükség van az arra jogosultak (pl. iskolaszék, intézményi tanács) véleményének a beszerzésére is. Továbbá a pedagógiai programot, így a helyi tantervet is az Nkt. 26. § (5) bekezdése értelmében a jóváhagyást követő tanévtől felmenő rendszerben bevezetni. Mindezekre tekintettel álláspontom szerint a tanév kezdését közvetlenül megelőzően kihirdetett kerettanterv 2016. szeptember 1-jétől való bevezetéséhez a szükséges idő nem áll, nem állt rendelkezésre. Rá kívánok mutatni arra is, hogy a szakgimnáziumok esetében a kerettanterv késedelmes kihirdetése, illetve annak azonnali bevezetése nem csak az idegen nyelv oktatásával kapcsolatos helyi feltételrendszer hiányosságait, hanem a teljes szakgimnáziumi oktatás megkezdésének és befejezésének bizonytalanságát hordozza magában. Mindezek alapján megállapítom, hogy a szakgimnáziumi kerettantervek 2016. szeptember 1-jétől, a kihirdetést követően néhány napon belüli időpontban való bevezetése visszásságot okoz a jogbiztonság követelményével kapcsolatban, továbbá a szakgimnáziumi tanulók oktatásához való jogával összefüggésben is visszásságot okoz, illetve hátrányosan érinti a szakirányú felsőoktatásba a jövőben tovább tanulni vágyó tanulók felkészítését is.

2.4 A felsőfokú iskolai tanulmányokra való felkészítés

Az Nkt. 11. § (1) bekezdése alapján a gimnáziumban általános műveltséget megalapozó, valamint érettségi vizsgára és felsőfokú iskolai tanulmányok megkezdésére felkészítő nevelés-oktatás folyik. Az Nkt. 12. § (1) bekezdése szerint továbbá a szakközépiskolának, illetve a szakközépiskola helyett 2016. szeptember 1-től a szakgimnáziumnak szakirányú felsőfokú iskolai továbbtanulásra felkészítő évfolyama van. Mivel a Felvételi Kr. 2014-ben elfogadott rendelkezése 2020-tól új követelményt támaszt a jelentkezőkkel szemben, a tanulókra vonatkozó szabályokon keresztül a felsőfokú tanulmányokra felkészítő iskolák tantárggyal kapcsolatos felkészítési feladatai is változnak. A gimnáziumnak, a szakgimnáziumnak a felsőfokú iskolai tanulmányok megkezdésére való felkészítéssel kapcsolatos feladatának ki kell terjednie a 2020-tól érvényes felvételi követelményekre, vagyis arra, hogy diákjait felkészítse a B2 szintű nyelvtudás megszerzését biztosító vizsgára. A kérdés további elemzésekor figyelembe vettem az Nkt. 3. § (7) bekezdésben rögzített, az oktatás különböző szintjei egymásra épülésének követelményét, amely leszögezi, hogy „az alapszintű, az iskolai rendszerű szakképzést is magában foglaló középfokú nevelés-oktatás és a felsőoktatás az oktatási rendszer egymásra épülő, szerves részei.” Az oktatási szintek egymásra épülésnek követelményére figyelemmel hangsúlyozni kívánom, hogy a középfokú oktatás kimentí feltételei, illetve a felsőfokú oktatás bemeneti feltételeinek egymással összhangban kell lennie, mert ez biztosítja az arra képességekkel rendelkező fiatalok felsőoktatási intézményben való továbbtanulási lehetőségét és alkotmányos alapját. A gimnáziumoknak és szakgimnáziumoknak e feladatuk ellátásakor álláspontom szerint – figyelemmel az oktatás különböző szintjeinek egymásra épülése követelményére, valamint arra, hogy a nyelvtanulás iskolai keretek között több tanítási évre lebontott, részletezett követelmények szerinti folyamat – nincs választási lehetőségük, hogy milyen szinten biztosítják a nyelvtanulás feltételeit és e törvényi

kötelezettségüket nem is háríthatják át másra. *Feladatuk ellátása érdekében biztosítaniuk kell a B2 szintű nyelvtudás eléréséhez szükséges személyi, tárgyi és óraszámú feltételeket.*

Ahhoz, hogy a gimnáziumok és szakgimnáziumok e feladatuknak eleget tudjanak tenni szükséges a feltételek garanciáit jogszabályban rögzíteni. A vizsgált tárgykörben az idegen nyelv tanítására vonatkozó alapvető követelményeket a jogalkotó a Nat.-ban és a kerettantervekben határozta meg. Amint, azt korábban részletesen bemutattam a 2013/2014-es tanévtől bevezetett Nat. és a kerettantervek a 12. évfolyam végére ugyanakkor a tanult első idegen nyelv követelmény elsajátítását minimum B1 szinten várja el a tanulóktól, a második nyelvként tanult idegen nyelv esetében pedig A2 szinten rögzítette. Ezzel szemben a 2020-tól érvényes felsőfokú továbbtanulási követelmény a tanulóktól nyelvvizsga szintek sorában *eggyel magasabb szintű*, azaz B2 szintű nyelvtudás igazolását várja el a Felvételi Kr. 23. § (3) bekezdésének szabálya értelmében.

A jelentésemben feltárt tények alapján a kérdés vizsgálatával összefüggésben nem hagyható figyelmen kívül, hogy a jelenlegi iskolai feltételek között nem emelt szintű képzésben idegen nyelvet tanuló diákok jelentős része *idegen nyelv tantárgyból középszinten tesz érettségit, amely nem feleltethető meg egyetlen nyelvvizsgának sem.* A Nat.-ban és a kerettantervben elvárt minimum B1 nyelvtudás szintjén felül e tanulási formában *érettségizőknek elenyésző hányada, csupán 7,5 %-a tett B2 szintű nyelvvizsgával egyenértékű érettségi vizsgát.* Továbbá a mérési eredmények már az általános iskolásoktól elvárt kerettantervi követelmények elsajátításának hiányosságait is felvetették.

A fentiek alapján nem tudom osztani az Oktatási Hivatal elnökének az Érettségi Kr. 4. § (2) bekezdéseire hivatkozva kifejtett álláspontját, amely szerint a jelenlegi feltételek között a középiskolának biztosítania kell a 11-12. évfolyamon a kötelező vizsgatárgy tekintetében hogy *a tanuló – választása szerint – mind a középszintű, mind az emelt szintű érettségi vizsgára fel tudjon készülni.* Ennek keretében pedig, annak a diáknak, aki a B2 szintű nyelvvizsga egyenértékűséget az érettségi vizsgán kívánja megszerezni középiskolájában, törvényi joga van az emelt szintű felkészítéshez, és lehetősége van a nyelvvizsga egyenértékűséget az emelt szintű érettségi vizsgán megszerezni.

Mindezekre figyelemmel megállapítom, hogy a nem emelt szintű idegen nyelvi képzésben résztvevő gimnáziumi, és szakközépiskolai tanulók tekintetében a 2012-as Nat. II.2.3 pontja és a hozzá kapcsolódó Kerettantervek rendelet idegen nyelvi képzésének követelményrendszere – figyelemmel a különböző oktatási szintek egymásra épülésnek követelményére – nincs összhangban a 2020-tól hatályos Felvételi Kr.-ben 23. § (3) bekezdésében előírt felsőfokú tanulmányokhoz szükséges új követelménnyel. A jelentésemben feltárt tények alapján megállapítom továbbá azt is, hogy a 2013. óta az idegen nyelv nem emelt szintű tanításával összefüggésben változatlan Nat. és kerettantervek alapján elkészített helyi tantervek, és az azokhoz rendelkezésre álló iskolai feltételrendszer nem biztosítja a *nem emelt szintű idegen nyelvi képzésben résztvevő gimnáziumi, és szakközépiskolai tanulók* számára, hogy a 2020-ban végzős tanulók iskolai körülmények között elsajátíthassák a B2 szintű nyelvtudást. *Álláspontom szerint a hatályos kormányrendeleti szabályozás összhangjának hiánya a jogbiztonság követelményébe ütközik, egyben a tanulók a felsőoktatáshoz való hozzáférés jogának érvényesülését gátolja.*

2.5 A B2 szintű nyelvtudás megszerzése a felsőfokú tanulmányok folytatásához

A Felvételi Kr. 2020-tól hatályos 23. § (3) bekezdésében rögzített nyelvtudás igazolásának két formáját ismeri el. *B2 szintű, általános nyelvi, komplex nyelvvizsgával, vagy azzal egyenértékű okirattal az rendelkezik,* aki államilag elismert *nyelvvizsgát szerzett,* vagyis az idegennyelv-tudást igazoló államilag elismert nyelvvizsgáztatásról és a külföldön kiállított, idegennyelv-tudást igazoló nyelvvizsga-bizonyítványok Magyarországon történő honosításáról szóló 137/2008. (V. 16.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Nyelvvizsga Kr.) szabályainak megfelelően akkreditált vizsgarendszer szerint, és vizsgáztatási joggal felruházott szervezet által lefolytatott, a nyelvismeret tanúsítására szolgáló nyelvvizsgát tett. Nyelvvizsga a KER által ajánlott hatfokozatú rendszer négy szintjén – A2 (belépőfok), B1 (alapfok), B2 (középfok), C1 (felsőfok) – tehető. Az *állami nyelvvizsga letétele* független az iskolai rendszertől, és annak *térítési díja, több tízezer Ft¹² a tanuló családját terbeli.*

¹² Egyes nyelvvizsga központok 2016 júliusában nyilvánosan elérhető adatai alapján gyűjtött középfokú komplex nyelvvizsga díjak: BME 26.900, Corvinus 23.900, Origo 28.000, Pannon 25.000, TELC 32.500 Ft.

A felsőfokú tanulmányok megkezdéséhez szükséges nyelvtudás fentiek mellett *iskolai körülmények* között is megszerezhető. Az Nkt. 6. § (2) bekezdésében foglaltak alapján a tanuló az érettségi vizsgán ad számot tudásáról – többek között – idegen nyelv vizsgatárgyból. Államilag elismert nyelvvizsgálóval *egyenértékű okiratok körét* a Nyelvvizsga Kr. 14. §-a határozza meg. Ezen belül a vizsgát szempontjából a lényegét a Nyelvvizsga Kr. 14. § (7) bekezdése tartalmazza, amely alapján a sikeresen befejezett érettségi vizsga esetén *az idegen nyelvi érettségi vizsga – Érettségi Kr. meghatározottak szerinti – vizsgaeredménye az államilag elismert nyelvvizsgálóval, az elért vizsgaeredményt igazoló érettségi bizonyítvány pedig az államilag elismert nyelvvizsgáló-bizonyítvánnyal egyenértékű.*

Az Érettségi Kr. 45. §-a alapján érettségi bizonyítványt az érettségi vizsgabizottság állítja ki annak, aki teljesítette az érettségi vizsga követelményeit. A vizsgázó érettségi bizonyítványa, tanúsítványa, ha idegen nyelvből sikeres *emelt szintű érettségi vizsgát tett és legalább 60%-ot ért el, középfokú (B2) komplex típusú, 40-59% elérése esetén alacsony (B1) komplex típusú, államilag elismert nyelvvizsgáló-bizonyítvánnyal egyenértékű okiratnak minősül. Ez az eljárás a tanuló számára ingyenes.*

A nyelvvizsga megszerzése, illetve az idegen nyelvi emelt szintű érettségi teljesítése tekintetében a rendelkezésekre álló adatok alapján *jelentős különbség alakult ki az egyes középfokú iskolatípusok között. A válaszok alapján a vizsgálatot érintett gimnáziumokban összesen több tanuló szerzett államilag elismert nyelvvizsgát, mint ahányan B2 szintű nyelvvizsgálóval egyenértékű emelt szintű érettségit tett.* Megállapítható, hogy a nyelvvizsga letételét annak anyagi vonzata ellenére vállalják a tanulók és családjaik. A kialakult gyakorlatnak számos oka lehet, például a gimnáziumi nyelvoktatás nem megfelelő szintje, hiányos feltételrendszere, azonban valószínűsíthető, hogy a diákok az egyszer megkísérelhető emelt szintű érettségi bizonyítvány helyett választják inkább a többször megismételhető nyelvvizsgát. Adott esetben a végzés évében a diákok terheinek csökkentése és a biztosan elérhető többletpontok megszerzése érdekében tesznek már a végzés évét megelőzően nyelvvizsgát, hiszen ebben az esetben a legalább két emelt szintű érettségit megkövetelő felsőoktatási intézmény felvételi követelménye kevésbé megterhelően teljesíthető.

Az előzőekkel szemben *szakközépiskolákban tanuló diákok inkább a külön költségekkel nem járó, emeltszintű érettségi vizsgát tettek,* azonban a 2015-ös országos adat szerint az idegen nyelven tett emelt szintű érettségi vizsgázók kisebb hányadát képezték a szakközépiskolások. Továbbá a vidéki gimnáziumok Arany János Tehetséggondozó Programos (AJTP) képzésében és a fővárosi szakközépiskolában egy diák sem tett egyik formában sem nyelvvizsgát. A nehezebb szociokulturális helyzetű tanulók számára, *a megfelelő szintű nyelvtudást csak az iskolai oktatási folyamat adhatja meg,* ahogyan azt a válaszadók is hangsúlyozták, ezért az ő továbbtanulásukat akár ellehetetlenítheti a jogszabályváltozás. A megkeresésekre válaszoló iskolák által megadott adatok összesítése a diákok által iskolán kívül megszerzett nyelvvizsgák számáról vagy arányáról, a sikeres emelt szintű idegen nyelvű érettségik arányáról vagy számáról (2015), amelyek megadásakor az iskolák többsége nem tett különbséget az idegen nyelvet emelt szinten és nem emelt szinten tanuló osztályai között:

Iskola	nyelvvizsgát szerzett tanulók		idegen nyelven érettségiző tanulók			
	aránya	száma	százaléka	ebből legalább B2 nyelvvizsgálóval egyenértékű	száma	ebből legalább B2 nyelvvizsgálóval egyenértékű
fővárosi gimnázium	97 %	-	38%	38 %	-	-
dél-alföldi gimnázium	12,75 %	-	20%	82%	-	-
dél-dunántúli gimnázium	-	186 fő	x ¹³	x	x	x
felsőokt. fővárosi gimnázium	x	x	-	-	-	60 fő
felsőokt. fővárosi gimnázium	22 %	177 fő	-	-	165	54
felsőokt. kelet-magyaró.i gimnázium	34 %	119 fő	-	-	12	6 fő ¹⁴
egyházi fővárosi gimnázium	70 %	-	22%	-	33	21 fő
egyházi alföldi gimnázium	-	43 fő	-	-	-	23 fő
állami fővárosi szakközépiskola	-	-	-	-	-	-

¹³ X nincs adat

¹⁴ 1 fő NYEK-es osztályba járt

alapítványi észak-magyar.-i középiskola	-	3 fő	19 %	-	70 ¹⁵	33 fő
egyházi közép-dunántúli középiskola	90 %	-	-	-	-	6 fő
állami észak-dunántúli középiskola	x	x	egyik osztályukban 50-70%, másikban 30-40% ¹⁶		-	-

A vizsgálat során figyelemmel voltam az *Európai Bizottság 2016-os országjelentésének Oktatáspolitikai alfejezetében megfogalmazottakra*, amely kiemelte, hogy az alapkészségek terén gyengén teljesítők aránya, a tanulók társadalmi-gazdasági háttere jelentősen befolyásolja teljesítményüket. Rámutatott arra is, hogy *társadalmi-gazdasági háttérnek*, valamint az iskola elhelyezkedésének (*városi kontra vidéki iskolák*) az iskolai teljesítményre gyakorolt hatása az egyik legjelentősebb az EU-ban.

Tekintettel arra, hogy a felsőoktatásba kerülés egyik feltételévé válik a B2 szintű komplex nyelvvizsga vagy az azzal egyenértékű okirat megszerzése, álláspontom szerint gimnáziumi és szakközépiskolai, illetve szakgimnáziumi keretek között a nyelvvizsgára való felkészülés lehetőségét *azonos feltételek mellett* kell biztosítani valamennyi tanuló számára.

Mindezek alapján megállapítom, hogy az új felvételi követelmény jelenlegi feltételek mellett való bevezetésének az a hatása, hogy a szakközépiskolákból, illetve a vidéki középiskolákból továbbtanulni kívánó fiatalok továbbtanulási esélyei jelentősen rosszabbodnak, miközben a külön nyelvvizsga megszerzésének lehetősége a jobb egzisztenciális háttérű családok gyermekei számára reális lehetőség, mely összességében alkalmas arra, hogy a felsőoktatáshoz való hozzáférés jogával és az esélyegyenlőség elvével összefüggő visszásságot okozzon.

Megfontolásra javaslom továbbá ezzel összefüggésben az idegen nyelvi érettségi vizsgák és a nyelvvizsgák követelményrendszerének áttekintését, valamint tekintettel arra, hogy a nyelvvizsga felvételi követelmény, szükséges ehhez igazítani az emeltszintű érettségi vizsga követelményrendszerét.

2.6 Az új felsőoktatási felvételi követelménnyel összhangban lévő Nat. és kerettantervek, valamint a gyermekek játékhoz és pihenő időhöz való joga

Amint azt jelentésemben már rögzítettem az új felsőoktatási felvételi követelménynek megfelelő Nat. és a kerettantervek elfogadása szükséges a középiskolai idegen nyelv tanítása érdekében. Ezzel összefüggésben áttekintettem a válaszoló igazgatók *javaslatait*. Az igazgatók megfontolandónak tartanak az *idegen nyelvek kötelező oktatásának a bevezetését már a kisiskolás korban*, hangsúlyozták, hogy csak úgy lehet a középiskolától elvárni a magasabb szintű oktatást, ha a tanulók biztos tudással érkeznek az általános iskolából, ahol *a tanításnak szintén meg kell teremteni a feltételrendszerét*. Az igazgatók hathatós intézkedéseknek tartanak a B2 szintű nyelvvizsga megszerzéséhez a csoportlétszámok és a diákok terhelésének csökkentésén, a jobb tárgyi feltételeken túl a magasabb idegen nyelvi óraszámokat. Az iskolák véleménye szerint *a heti 3 óraszámban a motivált és elkötelezett tanulókkal érik el középszintű érettségi szintet (B1)*. Az egyik középiskola adatai szerint az 5-12. osztályban kapott heti 3 nyelvóra mellett, a diákok 30-40 %-a nem tudja a B2 szintű nyelvtudást elérni. Az idegen nyelvi óraszámok megemlése mellett indokoltnak tartják a tananyag és ezzel párhuzamosan egyes tantárgyak óraszámainak csökkentését, hogy ne növekedjenek a diákok terhei. Véleményük szerint a jelenleginél kevesebb óraszámot kellene fordítani a nemrégiben megjelent, felmenő rendszerben már most is tanított tárgyra. Utaltak arra is, hogy diákok többsége nem akarja az utolsó pillanatra hagyni a középfokú nyelvvizsga megszerzését, ezért nem vár vele az emelt szintű érettségiig. Ugyanakkor a nyelvvizsgázott tanulók az iskolai idegen nyelv tanórákon való részvétel és a tanulmányi kötelezettségek alól, sőt az idegen nyelvi érettségi letétele alól nem mentesülhetnek a jelenlegi szabályok alapján, annak ellenére sem, hogy ők ez esetben már a nyelvvizsga egyenértékűséget sem biztosító középszintű érettségi letételével élnek, mivel az idegen nyelvi érettségi kötelező és annak eredményéből számolható a felvételihez szükséges pontszám.

Kiemelték, hogy a tanulók nagy részének a továbbtanulási szándéka miatt *az idegen nyelven kívül másik két tantárgyból is emelt szintű érettségi vizsgát kell tennie*, ezért az idegen nyelv *a harmadik emelt szintű érettségi tárggyá válhat*, amely jelentősen megemeli a tanulók iskolával összefüggő terheit.

¹⁵ A két tanítási nyelvű osztályból 31 fő C1 szintű nyelvvizsgával egyenértékű érettségit tett

¹⁶ A két tanítási nyelvű osztályokban tanulók a tanulók 85-90 %-a szerez C1 szintű nyelvi eredményeket, a nyelvi előkészítő osztályok tanulóinak pedig 95 %-a éri el a B2 szintű nyelvtudást

Mindezekkel összefüggésben utalni kívánok az AJB-7619/2013. számú jelentésben már részletesen kifejtett álláspontomra, miszerint a *Gyermekjogi Bizottság 2013-ban kiadott az ENSZ Gyermekjogi Egyezmény a 31. cikk végrehajtásához kapcsolódó 17. számú Általános Kommentárjára*, amely intézkedéseket sürgetett annak érdekében, hogy *a játékhöz és pihenéshez való alapvető jogot elismerjék a gyermekek jóléte és fejlődése szempontjából*, valamint *ösztönözzék a részes államokat, így Magyarországot is a 31. cikk hatékonyabb érvényesítésére*. A Bizottság a 31. cikk végrehajtásának feltételeként rögzíti széles körben történő elismertetését annak, hogy a gyermekeknek spontán szükségletük a játék és más rekreációs tevékenységekben való részvétel, valamint a kellő pihenés; a gyermekeknek a cikk gyakorlásához joguk van a stressztől, a társadalmi kirekesztésről, előítéletektől és hátrányos megkülönböztetéstől mentes környezetre; biztosítani kell számukra a kellő szabad, illetve pihenő időt. *Mindezt nehezíti – egyebek mellett – a cikk fontosságának bagatellizálása, mindemellett a (formális) tanulásban való teljesítés kényszere, a túlszűfolt napirend.*

Ebben a jelentésben utaltam a 2002-es vizsgálat eredményére, amely azt mutatta, hogy a kötelező tanórák jelentik a munkaterhelés hozzávetőleg kétharmadát. A kutatók becslése szerint, amennyiben ezt a terhelési szerkezetet átszámítják a jelenlegi kötelező órakeret számaival, akkor összességében 1-3. évfolyamon 37,5 óra, 4.-6. évfolyamon 42 óra, valamint a 7. és 8. évfolyamon 46,5 óra, 9. évfolyamon 52,5 óra; 10. évfolyamon 54 óra; 11.-12. évfolyamon 52,5 óra az iskolai kötött idő. A válaszadók ugyanakkor arra hívták fel a figyelmet, *hogy megbízható és hiteles adatokat csak egy új időmérleg vizsgálat mutathat, amely figyelembe veszi nemcsak a tanulói időkeret változását, hanem köznevelésre vonatkozó jogszabályok fogalmi átalakulását is.*

Látható, hogy míg jellemzően a munkaterhelés közel kétharmadát az iskolai tanórák, addig több mint 20 százalékát a tanórákra való felkészülés adja. Az utazási idő, a kötött idő 5 és 10 százalékát teszi ki, azonban a szakiskolákban ez meghaladja a 10 százalékot. A különórák átlagos időterhe 4-10 százalék közé esik. Az iskolai tevékenységhez kapcsolódó, *nem tanórai jellegű foglalkozások átlagos időtartama önmagában nem magas* (2002-ben heti 1,8 – 5,4 óra között mozgott), ám iskolatípustól, valamint a szülők anyagi helyzetétől függően jelentős különbséget mutat. *Jellemzően a szakiskolások veszik legkevésbé igénybe, míg a gimnazisták a leginkább.*

A hivatkozott jelentésben megállapítottam, hogy a gyermekek pihenéshez, játékhöz való jogának hazai biztosításával kapcsolatosan jelenleg nem állnak rendelkezésre olyan vizsgálati eredmények, amelyek a gyermekek tanulással kapcsolatos terheit tárná fel. Szükségesnek láttam e vizsgálat elvégzését, amely szempontrendszerének kialakításakor a tanulásra fordított időn túl a gyermekek egészséges fejlődését és jólétét figyelembevevő körülmények feltárása is szükséges.

A Gyermekjogi Egyezmény 31. cikkében foglaltakkal összefüggésben hangsúlyoznom kell a tanulói terhelésekkel kapcsolatos – az új köznevelési rendszer bevezetését követő – átfogó vizsgálata elvégzésének kiemelt jelentőségét, amely szempontrendszerének kialakításakor a tanulásra fordított időn túl a gyermekek egészséges fejlődését és jólétét figyelembevevő körülmények feltárása is szükséges. A nem emelt szintű nyelvi képzésben részt vevő középiskolai tanulmányi követelményeknek az új felsőoktatási felvételi követelményekkel való összhang érdekében teendő intézkedések kapcsán pedig *fenn kívánom tartani a hivatkozott jelentésben kifejtett álláspontomat a gyermekeknek a pihenéshez és a szabadidő eltöltéséhez, a korának megfelelő játékhöz és szórakoztató tevékenységekhez való jogával összefüggésben.*

E jelentésben továbbá ismételten fel kívánom hívni a jogalkotó figyelmét arra, hogy az új felvételi követelménnyel összhangba hozandó tantárgyi követelmények kapcsán, az egyes oktatási szintek egymásra épülésnek követelménye megteremtésén túl *a gyermekeknek a pihenéshez és a szabadidő eltöltéséhez való jogának érvényesülésére kiemelt figyelmet fordítson.*

3. A megállapítások összegzése

A Fokozatváltás a felsőoktatásban elnevezésű felsőoktatási stratégiában rögzítettek szerint Magyarországon a felsőoktatásban részt vevők száma a 2013-ban elérte 31,8%-ot, amelynek 2020-ig 34%-ra, 2023-ig pedig a 35%-ra való növekedését tűzték ki célul. Rögzítve, hogy „*a minőségi felsőoktatás természetesen csak egy jó köznevelésre épülhet fel: a középiskolában szerzett ismeretek és készségek, a 2020-tól a felsőoktatási felvételi bemeneti követelményének számító középfokú (vagy azazal egyenértékű) nyelvismeret mind a köznevelés megújulását, a jelentősen átalakított intézményrendszer és az új szakmai koncepciók sikerét feltételezik.*”

Mindemellett a Kormány további célkitűzésében meghatározta, hogy növelni kell a hallgatókkal szemben támasztott bemeneti és kimeneti minőségi követelményeket, mivel „*a felsőoktatás működtetése csak megfelelő felkészültségű és kellő motiváltsággal bíró hallgatókkal képzelhető el. Közben tehát valamennyi megfelelő felkészültségű, tudású jelentkező számára biztosítani kell a felsőfokú képzésben való részvétel lehetőségét, a képzések minőségének javítása érdekében növelni kell az elvárt felkészültségi szintet, középtávon elő kell írni az emelt szintű érettségi és a bemeneti idegen nyelvi ismeretek megfelelő szintjét.*”

Ezért a stratégia rögzíti: „*2020-tól indokolt minden nem rövidciklusú szakon bemeneti felvételi feltételként bevezetni legalább egy idegen nyelv középfokú ismeretét, ami rendeleti szabályozást feltételez.*”

A jelentésben feltártak alapján megállapítom, hogy az idegen nyelv oktatásának iskolai feltételrendszere és gyakorlata mellett *az eddig megismert eredmények alapján a nem emelt szintű képzésben részesült érettségiző tanulóknak elenyésző hányada (7,5 %) tett idegen nyelvből B2 szintű nyelvvizsgával egyenértékű emelt szintű nyelvvizsgát*, annak ellenére, hogy a mai felvételi követelmények szerint ezzel többletpontra jogosult. Ehhez pedig több *oktatásszakmai tényező* is hozzájárult. A rendelkezésemre álló információk, a velem megosztott tapasztalatok alapján a legfontosabb szempont, hogy a *tanulók motiváltak legyenek, vagy motiválttá tegyék őket* a követelményszintek elsajátításában, ehhez rendelkezésre állnak a képzett pedagógusok, de felmerült, hogy képzettségük iskolatípusonként nem megfelelő, a tanítás sok esetben a személyes elkötelezettségen, vagy annak hiányán múlik, felszínre került a nyelvtanárok magukra hagyatottsága, valamint magas óraszámok.

Amint arra felhívtam a figyelmet, ombudsmanként nincs lehetőségem megállapításokat tenni a nyelvtanításhoz rendelkezésre álló tankönyvek szakmai tartalmát illetően, az iskolák e téren azonban számos *problémát* vetettek fel. Nem foglалhatok állást abban sem, hogy a nemzeti alaptantervben az egyes évfolyamokra meghatározott szintű nyelvtudás elsajátításához iskolai tanítási körülmények között milyen mértékű óraszám szükséges. A vizsgálatom ugyanakkor az idegen nyelvtudás elsajátításához szükséges és jogszabályban előírt *tárgyi hiányosságokra, a magas csoportlétszámokra* egyértelműen rámutatott.

E tényezők alapjaiban határozzák meg a Nemzeti Alaptantervben az egyes évfolyamokra előírt nyelvtudási szintek megtanítását és megtanulását, az egyes tényezők körében megjelenő hiányosságokon keresztül pedig az idegen nyelv tanításának olyan iskolai akadályai tárultak fel, amelyek nyomán *alapjogi aspektusú megállapításokat* szükségképpen tennem kellett.

Míg a nem emelt szintű idegen nyelvi képzésben résztvevő gimnáziumi, szakközépiskolai tanulók tekintetében a 2012-as Nat. és a hozzá kapcsolódó Kerettantervek rendelet idegen nyelvi képzésének követelményrendszere a gimnáziumi tanulók számára az idegen nyelv elsajátítását B1, a szakgimnáziumi tanulók számára már a minimumszinten túl rögzíti a B2 szint elérhetőségét is, addig a felsőfokú továbbtanulás új felvételi szintje a B2 szintű nyelvvizsgát várja el a jelentkezőtől. Az új bemeneti követelmény *nem vette figyelembe a különböző oktatási szintek egymásra épülésnek követelményét, nem biztosítja sem az új tanulmányi követelmények bevezetéséhez szükséges felkészülési időt, sem az idegen nyelv oktatásának iskolai feltételrendszerét, továbbá a feltételrendszer mellett érettségiző diákok eredményeit*. Mindazonáltal a nem emelt szintű nyelvi képzésben részt vevő középiskolai tanulmányi követelményeknek (Nat. és a kerettantervek) az új felsőoktatási felvételi követelményekkel való összhangja érdekében szükséges változtatások tekintetében ugyanakkor kiemelkedően fontosnak tartom a gyermek pihenéshez és a szabadidő eltöltéséhez, a korának megfelelő játékhöz és szórakoztató tevékenységekhez való alapvető jogának érvényesülését.

Álláspontom szerint az oktatáspolitikai kiemelt célja kell legyen a diákok nyelvi kompetenciáinak a fejlesztése. A hatékony és a gyakorlatban is jól hasznosítható nyelvtanítás ugyanakkor a köznevelés, ezen belül is az iskolák feladata; ha a felsőoktatás felvételi követelménye a nyelvvizsga, az iskolának biztosítani kell, hogy ezt a diákok reálisan el is érhessék.

Ebből következően mindaddig, amíg a nyelvvizsgára való iskolai felkészítés tárgyi és személyi feltételei hiányoznak, az oktatáshoz való joggal összefüggő visszásságot eredményez a nyelvvizsga megkövetelése a felsőoktatási felvételhez.

Tekintettel arra, hogy a Nat.-ból és kerettantervből nem következik a diákok felkészítése a nyelvvizsgára 2020-ig, ezért annak bevezetése az oktatáshoz való jog sérelmét jelenti.

Különösen visszas helyzetet eredményezett a jogbiztonság követelménye és az oktatáshoz való jog oldaláról az, hogy a 2016/2017-es tanév kezdetét megelőzően hirdették ki a szakgimnáziumokban alkalmazható kerettantervet, így annak e tanévi bevezetését biztosító felkészülési idő nem állt rendelkezésre. A kerettanterv felkészülési idő nélküli bevezetése nem csak az idegen nyelv oktatásával kapcsolatos helyi feltételrendszer hiányát, hanem a teljes szakgimnáziumi oktatás megkezdésének és befejezésének bizonytalanságát bitorozza magában. A jelzett súlyos bizonytalanság a jogbiztonság követelményébe ütközésen túl az oktatáshoz való joggal összefüggésben is visszásságot okoz, valamint szakirányú felsőoktatásba a jövőben tovább tanulni vágyó fiatalok felkészítését is hátrányosan érinti.

Intézkedéseim

A jelentésben feltárt, alapvető joggal összefüggő visszásság jövőbeni bekövetkezése lehetőségének a megelőzése érdekében

1. az Ajb. 32. § (1) bekezdése alapján *kezdeményezem* az emberi erőforrások miniszterénél mérje fel a nem emelt szintű idegen nyelvi képzést nyújtó iskolákban rendelkezésre álló személyi, tárgyi feltételrendszert, és ennek az eredményére támaszkodva tegyen mielőbbi intézkedéseket a B2 szintű nyelvtudás elsajátításához szükséges iskolai feltételrendszer biztosítása, rendelkezésre állása érdekében;
 - a) kezdeményezze az idegen nyelvi emelt szintű érettségi követelményrendszerének áttekintését a B2 szintű államilag elismert nyelvvizsga követelményrendszerével való összhang biztosítása érdekében;
2. az Ajb. 37. §-a alapján kérem az emberi erőforrások miniszterét, hogy fontolja meg
 - a) a szükséges intézkedések megtételét az új felsőoktatási felvételi követelménynek megfelelő köznevelési tárgyú szabályozás (a Nat. és a kerettantervek) módosításának, kiegészítésének előkészítése érdekében, eközben legyen figyelemmel a gyermekeknek a pihenéshez és a szabadidő eltöltéséhez való jogának érvényesülésére is;
 - b) a Felvételi Kr. 23. § (3) bekezdésében foglalt felvételi követelmény hatályba lépésének olyan új időpont megállapítását, amely figyelembe veszi a köznevelésben az új tanulmányi követelmények bevezetésével kapcsolatos valamennyi jogi és szakmai követelményt (felmenő rendszer, pedagógiai program);
3. az Ajb. 31. §-a alapján felkérem a vizsgálatban érintett középiskolák igazgatóit, hogy tegyenek lépéseket annak érdekében, hogy az idegen nyelv tanításához szükséges megfelelő csoportlétszámok és az ehhez nélkülözhetetlen személyi és tárgyi feltételek mielőbb rendelkezésre állhassanak.

Budapest, 2017. február

Székely László sk.